

ΕΡΩΣ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ

* Ω Σύ! που χωρίς να το νοιώθεις, έγέμισες τη ζωή μου δάκρυση με το βαθύτερο πόνο, δέξου από τα παραγεμένα βόθρη της καρδιάς μου, πολυαγαπημένη μου, ένα φιλή αληθινό, ένα φιλή άθνατο, από 'κεινα που μόνο μια ποικίλη αγάπη, σαν τη δική μου, μπορεί να δώσει. *

ΔΥΟ ΤΑΞΕΙΔΙΑ

Στους άμμους, που δεν είδανε
 Ίσκιο ποτέ από φύλλα,
 Γοργά σαν άστρο εχύθηκε
 Καμπουρωτή καμήλα.
 Ποιός τή μεγάλη εξύπνησε
 Ακράτητην δομή της;
 Του ίσλαμισμοῦ ο Προφήτης,
 Ποῦ 'χε να πάη μακρυνά.

Δίχως να πάρη ανάσωση
 Για πείνα, δάρα η κόπο,
 Περνώνιας τὸν άμέτρητο
 Τὸν έρμο εκείνο τόπο,
 Με τὸ Μωάμεθ άραξε
 Σί άγιο τῆς Μέκκας χῶμα,
 Κ' εκεί, σβυσμένο σῶμα,
 Στὰ πόδια του βροντᾷ.

Σάν ο ξανθός Αθανάτος
 Όπου τὸ σκότος διώχνει,
 Μακρυνά, σὲ χώρα δλόφωτη
 Τὸ νοῦ τ' ανθρώπου σπρώχνει,
 Δρόμο και τοῦτος άκοπα
 Με τὸ Θεό του σγίζει,
 Και γύρω ἄς μὴν άνθίξει
 Στὸ πέρασμά του ἡ γῆ.

Όμπρός, όμπρός πηγαίνοντας,
 Περιμαχάει να λάβη
 Τὸ δοξασμένο τέλος σου,
 Θεῖο τῆς έρμῆς καράβι.
 Όμπρός! — δὲ μένει άκίνητος
 Παρ' διαν εδνυχῆση,
 Στὸ φῶς να ξεψυχῆση,
 Όπου 'χε ο νοῦς του ιδεῖ.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Εγνώρισα τή Στέλλα Βιολάντη, άνθος μέσα εις «τὸ άνθος τῶν λαμπρῶν ζακυνθίων παρθένων», ποῦ ψάλλει ο ποιητής μας.

Είχε τήν κατάσπρη, τή γαλατένια σάρκα τοῦ κρίνου· κι' αλήθεια, ἦταν περισσότερο λουλουδι παρά άνθρωπος τὸ δροσερὸ και λευκὸ αὐτὸ πλάσμα, με τὰ μαῦρα μάτια τὰ χαριτοβλέφαρα.

Τήν εγνώρισα μπουμποῦκι ανάνοικτον ακόμα και άγουρο, και τήν είδα πάλι όταν ώριμασε κι' έπρωτάνοιξε τὰ παρθενικά φύλλα, — ὦ, τί θαυμασία ποῦ ἦταν! — κι' εσκόρπισε τήν ευωδιαν τῶν πρώτων ἡμέρων.

Τήν είδα μιὰ βραδυά καλοκαιριοῦ αλησμόνητη, στὸ μαγικό μας Κρουνέρι, μέσα στὴ βάρκα, στὸ «θαλάσσιον ζῦλον» τοῦ ποιητοῦ μας, ποῦ έπλεε «γέμον έρωτος και φωνῶν μουσικῶν». Και τήν είδα στὸ πλάγι τοῦ νέου, τοῦ πλάνου, ποῦ τῆς εψιθύριζε λόγια κρυφά· κ' εκείνη κρατοῦσε ψηλά τὸ κεφάλι, κι' έλεγεσ πῶς δὲν τάκούει, κι' αν τάκούη πῶς δὲν τα πιστεύει τὰ λόγια τὰ πλάνα. Ἄ, εἶχε τήν υπερηφάνειά του τὸ καλὸ κορίτσι! Μὰ στὴν άκρη τῶν μαῦρων ματιῶν, μ' ὄλο τὸ ξάφνιασμα και τὴ στενοχώρια, μοῦ φάνηκε πῶς είδα σαν μιὰν άκτίνα χαρᾶς μυστικῆς. Ὡ, τὰ ψευτόλογα ποῦ πλανοῦν τοὺς αἰθῶους! Μὴ δὲν ἦταν ἡ μεγάλη εκείνη βραδυά τῆς ζωῆς τῆς, ποῦ έπίστευσε η κόρη στὸ τέλος πῶς εἶνε ἡ Έκλεκτή, λίγες ὥρες πριν πάρη μιὰ κόλλα χαρτιοῦ φιστικί, με τήν άσπρη μαργαρίτα στὴν κόχη, και πριν χαράξη επάνω τήν αἰώνια καταδίκη τῆς: «Εἶμαι δική σου»;

Καί το έγραψε με τήν καρδιά τῆς ἡ άψῶ, και το εἶπε μ' άπόφασι, για να μὴν ξαναπῆ. Και από τότε τῆς έχάρισα ὄλη μου τὴ συμπάθεια, γιατί ἦταν τὸ θυμά. Και μιὰ Νεράιδα ποῦ γνωρίζει ὄλα τὰ μυστικά, μιὰ Νεράιδα ποῦ ξέρει τί γίνεται σὲ κάθε καρδιά, σὲ κάθε σπῆτι, σὲ κάθε παράμερο, σὲ κάθε σκοτάδι, Αὐτὴ μ' επήγε στὸ σπῆτι τῆς Στέλλας Βιολάντη, — στὸ νεύκτιστο παλατάκι τῆς Καινούργιας Ρούγας, — κ' εκεί μοῦ τα εἶπε, κ' εκεί μοῦ τα έδειξε ὄλα.

Κ' είδα τὸν κρίνο μαραμμένο, όταν άστραψε κ' έβρόντησε κατ' επάνω του ἡ πατρικὴ ὄργη. Μὰ και τί άλλο ἤθελε, για να μαραθῆ ἕνας κρίνος;

Κ' είδα τὴ θλίψη τῆς Στέλλας τὴν αδάκρυτη, τὴ βουδή, τὴν υπερήφανη. Και τήν είδα πληγωμένη, μωλωπισμένη, ἀλλὰ τοὺς φοβερῶτερους μώλωπας, τὴ μεγαλύτερη ὄδυνή έχοντας κρυμμένη βαθειά στὴν ψυχῆ, — τὴ Στέλλα τὴν έρωτευμένη, ποῦ έμαρτυροῦσε.

Και τὴν άκουσα να ψιθυρίζη μ' άνέκφραστη συντριβή, τὸ ἀπελπισμένο εκείνο: «Ἄχ, πάει! δὲν με χωραῖε ἄλλο τὸ σπῆτι τοῦ πατέρα μου!» Και είδα εἶπειτα ὄλο τὸ εξαφνικόν, τὸ τρομακτικόν ζῦπνημα τοῦ ισχυροῦ εκείνου χαρακτήρος, ποῦ τον έδοκίμασεν ἡ βία και τὸ μαρτύριον. Και άκουσα τὰ χίλια «ἄχι» ποῦ έπρόφερε, τὸ ἕνα σπαρακτικῶτερο από τᾶλλο, τὰ «ἄχι» τὰ πεισματικά, τὰ δυνατὰ και μεγαλόπρεπα, ποῦ εμοιάζαν με τῶσους βράχους, μέσα στὴν άγρια θάλασσα τῆς ὄργῆς, τοῦ μίσους, τῆς άδικίας.

Κι' εἶπειτα τήν είδα νάνεβαινη τὸ Γολγοθᾶ τῆς, τὴ στενὴ εκείνη και γυριστὴ σκαλίτσα τῆς σοφίας, σαν φάντασμα στὸ σύθαμπο μέσα τοῦ δειλινοῦ, στὸ φῶς ποῦ έστελνεν από δυὸ μικροὺς φεγγίτες ἡ ψυχομαχοῦσα ἡμέρα... Κ' ἦταν στὸ μπράτσο τοῦ πατέρα τῆς, τὴν ὥρα εκείνη, κι' έλεγεσ πῶς μετανόησε για τὴν σκληρότητά του και πῶς τὴν ὠδηγοῦσε στὸ γαμπρό. Ἄχ, ναί· σὲ Κάποιον τὴν ὠδηγοῦσε και τότε...

Και τήν είδα ψηλά, στὴ μικρὴ καμαροῦλα τῆς σοφίας, ποῦ τῆς ενθῶμιζε τὰ εὔτυχισμένα παιδικά τῆς χρόνια, με τὴ ρίζα τοῦ ρεζεδᾶ στὸ παράθυρο, στὴ στενὴ καμαροῦλα ποῦ, — ὦ εἰρωνεία! — τὴν εἶχαν κλείση μεγάλη, ἡ νάρνηθῆ τὴν Ἄγάπη τῆς ἡ να πεθάνη.

Κι' εἰδῶ μέσα τὴν είδα να κλάψη, για πρώτη και ὕστερη φορά. Ὡ, τὸν άπέραντον εκείνο θρῆνο! Ἡ νύκτα εἰκλαίγε μαζί τῆς, και εἰς τὸν κατάμαυρον οὐρανὸ τὰ άστρα έλαμπαν δακρυστάλακτα.

Και κάτω... κάτω εὔρταζαν χαροκόποι, εἰσακέδαζαν, ετραγουδοῦσαν. Ναί· από ὄλη αὐτὴ τὴν ιστορία, κανένας άλλος δὲν εἶχε να ὑποφέρη, παρά ἡ Στέλλα, — ἄχ, ἡ δυστυχισμένη Στέλλα.

Και μιὰν αὐγῆ, είδα σκόρπια τὰ χλωμά, τὰ μαραμμένα πέταλα τοῦ κρίνου... Ἡ Στέλλα Βιολάντη επροτίμησε νάρνηθῆ τὴ ζωῆ τῆς παρά τὴν Ἄγάπη

της. Και πέθανε χωρίς να μάθω ποτέ τη φοβερήν αλήθεια, — την έλυπηθή πια ο Θεός, — πέθανε με τη γλυκειά πλάνη πως κάποιος την είχαν αγαπήσει.

Τότε, ώ, τότε ή μουσική μου συμπάθεια έγινε λατρεία. Και με τη λατρεία αυτή, θα στήσω σήμερα το βωμό μου, μικρό και φτωχό και αστόλιστο· και δεν ελπίζω να μου τον στολίσουν παρά μερικές «καλές κι' αισθαντικές ψυχές» με τὰ διαμάντια της συμπάθειας, που ίσως θα τους αποσπάσει ο εσταυρωμένος αυτός Έρωτας, στη θλίψη του φρικτού μαρτυρίου και του άδικου θανάτου.

Α

Ήταν εποχή, που οι υπάλληλοι του Άγγλικού Τηλεγραφείου έπαιζαν εις την μικράν πόλιν βόλο χρυσής νεολαίας. Παιδιά καλών οικογενειών οι περισσότεροι, χωρίς ανάγκας, εξώδευαν το μικρό τους μισθό σε λούσα και σε διασκεδάσεις. Στην ένδυμασία και στους τρόπους, οι δυο ή τρεις ξένοι τηλεγραφηταί, νεαροί Άγγλοι, εύσωμοι και ροδοκόκκινοι, έχρησίμευαν ως υπόδειγμα εις τους έντοπιους. Τὰ ίδια κομψά και πλατειά κοστούμια, τὰ ίδια παράξενα καπέλλα, τὰ ίδια χρωματιστά υποδήματα, ή ίδιες σκεπτόζικες γραβάτες, και πάντα στην κουμπότρυπα ένα λουλουδι φανταχτερό. Τους σχετικώς εύπορους έπροσπαθούσαν να μιμούνται και οι πτωχότεροι συνάδελφοι. Έτσι ολόκληρον το σωματεϊόν έσκορπούσε μιὰ λάμψη, που είχε τη δύναμη να τραβή κάθε πεταλούδα ή πεταλουδίτσα, και το γυναικείον όνειρον των δεκαοκτώ και είκοσι χρόνων ήταν εκεί ο «Άγγλος» τηλεγραφητής, όπως έδω ο Εύελπις ή ο Δόκιμος.

Τὰς περισσότερας επιτυχίας έμετρούσαν ο Χρηστάκης Ζαμάνος. Δεν ήταν ο πειδ εύμορφος, ούτε ο πειδ πλούσιος. Μελαγχροινός πολύ, με παχειά χείλη, με κάτασπρα δόντια, με σγουρά κατάρμαυρα μαλλιά, άμούστακος σχεδόν, ψηλός και άτελειώτος, καθώς έφορούσε και την άγγλική του φορεσιά, έμοιαζε λιγάκι με' έξωτικόν ήμιάγριον, που έπολιτίστη τότε ύστερα από Άγγλους. Σου είχε όμως μιὰ γλύκα, μιὰ χάρι ο μασκαράς! Το γέλιο του μάλιστα, — ένα χαμόγελο παιδικό, γεμάτο καλωσύνη και άθωότητα, — έσταζε μέλι και κατακτούσε κόσμο. Τόν αγαπούσαν όλοι, χωρίς να ρωτᾶ κανείς τί ήταν από μέσα. Η γυναίκες, μικρές — μεγάλες, έτρελλαινόντο να τον βλέπουν· τὰ ματάκια έγλάροναν παθητικώτατα μόλις τον αντίκριζαν στον περίπατο· και ή τσέπες του χαϊδευμένου ήταν πάντα γεμάτες ραβασάκια, από τὰ πειδ παρθενικά και δειλά, ως τὰ πειδ τολμηρά και ξετσίπωτα.

Η Στέλλα, ή μεγαλύτερη κόρη του Παναγή Βιολάντη, τον εκύτταζεν αδιάφορα. Δεν είχε τόσο φιλοδοξία αυτή· δεν έβαλε ποτέ με τον νοῦ της να κατακτήσει νέον, που καθενιά τον ήθελε και του το έδειχνεν. Έπειτα, είχε και την υπερηφάνειά του το καλό κορίτσι. Δεν θα κατέδεχτο ποτέ να γίνη και αυτή μιὰ απ' τες πολλές. Νάγαπηθη από έναν άνθραπον αληθινά, να τον αγαπήσει αληθινώτερα, να της τον δώσει με την εύχή του ο πατέρας της και να ζήσουν εύτυχισμένοι, αυτό, ναι, ήταν τνειρό της. Και της έφαίνετο, ότι ο άνθραπος αυτός δεν ήταν, δεν μπορούσε να είναι ο Χρηστάκης Ζαμάνος. Γι' αυτό, αν και τον έγνώρισε λιγάκι, αν και της άρεσε κατά βάθος, εξακολουθούσε να τον κυττάζει αδιάφορα. Όσάκις την έχαιρετούσαν εις τον περίπατον, ή Στέλλα άνταπεκρίνετο με' όλην την σοβαρότητα και την αξιοπρέπειαν· και κάποτε που εκάθισε δίπλα της εις ένα Ζαχαροπλαστεϊόν, — σύμπτωσις βίβαια, — δεν έγύρισε να τον κυττάζει ούτε μιὰ φορά.

Δεν ήταν εις θέσιν να το εξηγήσει αυτό ο Ζαμάνος, και το παρεξήγησε· το έπηρε για περιφρόνησιν· ο έγωϊσμός του χαϊδευμένου έπληρώθη, και από την ήμέραν εκείνην ή Στέλλα Βιολάντη του εκαρφώθη στα καλά.

— Άσε την κ' έγνοια της, είπε σ' ένα φίλον του, στον Άγγλον Στέφενσον, — άσε την και θα την κάμω εγώ να βουρλιστή για μένανε.

Η αλήθεια είναι, ότι ο κατακτητής έδυσκολεύθη. Μετεχειρίστη κάθε τρόπον διὰ να της δείξει αγάπην, διὰ να την πείσει ότι αυτήν προτιμά απ' όλες· αλλά ή Στέλλα άργησε να το έννοήσει, και πρό πάντων άργησε να το πιστεύσει.

Επί τέλους έδέχθη ένα γράμμα του. Της το έβαλε με τρόπον εις το χέρι, τη βραδυά που είχαν πάγη με τις βάρκες στο Κρουονέρι, μιὰ μεγάλη παρέα. Της ήλθεν, αλήθεια, να του το δώσει όπισω· αλλά τὰ έχασεν, έτρεμεν όλη, δεν ήξευρε πως να το κάμη χωρίς να εκτεθή. Και έτσι, διὰ να μη γίνη σκάνδαλον, το έχωσεν εις την άσημένιαν της ζώνην, με την άπόφασιν να του το γυρίσει άλλοιώς, χωρίς καν να το άνοιξη... Ός που να φθάση στο σπίτι της, άλλαξε λίγο γνώμη· έπειτα έτυχε κι' ένας άλλος πειρασμός: το γράμμα ήταν άνοιχτό, χωρίς φάκελλο.

Έκλεισθηκε στην καμαρούλα της, άργά, και πριν να γδυθῆ, το έδιάβασε. Πόσες φορές; Ούτε κ' εκείνη δεν ξέρει. Ξέρει μονάχα, ότι όλο το κερί του κομμοδίνου της είχε καή· το γαλάζιο κανδηλάκι που έκαιε στο κομδ άρχισε να τσιρτσιρίζει· από τις γρίλιες του παραθύρου έθαμπό-

φεγγε· το καλοκαιρινό γλυκοχάραγμα· κ' εκείνη ακόμα με το γράμμα στο χέρι, ντυμένη όπως ήλθε, ξέχωρ' από το ψάβινο καπελλάκι και από την άσημένια ζώνη, που είχε πετάξει άπάνω στο κρεβάτι...

Ε, ως την ώραν εκείνη ή Στέλλα το είχε πιστεύσει. Είχε και την υπερηφάνειά του το καλό κορίτσι. Και γιατί τάχα να μην την αγαπούσαν αληθινά, και αυτήν μονάχα, ο Χρηστάκης; Δεν της άξιζε μήπως; Δεν ήταν όμορφη; δεν ήταν από σπίτι καλό; δεν είχε προικα μεγάλη; Και τί της έλειπε; ποιά ήταν ή καλύτερή της;

Και με το χαϊδεύμα του έρωτικού γράμματος, με το ψιθύρισμα των γλυκών λόγων που έπλημμυρούσαν το δωμάτιον ως με μουσικήν, έξύπνησεν όλος ο έγωϊσμός της ώραιας και πλουσίας νοικοκυροπούλας, που εις την κοινωνίαν εκείνην είχαν αντίζηλες άρχοντοπούλες και κοντεσίνες. Κ' έξύπνησεν εύχάριστα πολύ, εις αισθημα ικανοποίησεως βαθείας, που έτόνονε το παρθενικόν σώμα, με όλην την εξάντλησιν της άγρυπνίας και της συγκινήσεως. Ω ναι, την εξεχώρισεν ο Χρηστάκης και την αγαπήσεν. Ήταν ή Έκλεκτή.

Και με την σκέψιν αυτήν, ανόρθωσε το ύψηλόν άνάστημα, και έπρότεινε τὰ ώριμα στήθη, και άνοιζεν άπλανῆ και ρεμβώδη τὰ χαριτοβλόφρα μαύρα μάτια, και έσήκωσε τὰ τερνευτά χέρια ως το κεφάλι, και έτραβήξε τη μεγάλη φουρκέτα που της έκρατούσε τον κότσο, και έτινάχθη με κίνημα ζώου ώραιου, υπερηφάνου, και άφησε να καταπέση ως μαύρος χείμαρρος ή άφθονη κόμη της... Έπειτα συνέπλεξε τὰ δάκτυλα άποπίσω, και έστήριξε το ίνιον εις τὰς παλάμας. Εις αυτήν την στάσιν, — ώ, τί θαυμασία που ήταν! — έμεινεν ώραν πολλήν.

Ηθελεν, έκολακεύετο, ήταν εύτυχισμένη να την αγαπή ο Χρηστάκης. Ξεύρετε, ότι άμα ή γυναίκα θέλη, άμα δεχεται να την αγαπή ένας, αυτό σημαίνει ότι τον αγαπή. Τέτοια είναι ή αγάπη της από την φύσιν, παθητική· και γι' αυτό ποτέ ή πολύ σπάνια έχει την πρωτοβουλίαν. Και τώρα ή Στέλλα προσπαθεί, χωρίς κόπον, να ένθυμηθῆ όλας τὰς λεπτομερείας της εκδηλώσεως, όλην την ιστορίαν της συνεννοήσεως, τὰ μικρά έπεισόδια των συναντήσεων, από μῆνες τώρα, τὰ τρυφερά του βλέμματα, το επίμονον παρακολούθημα, τὰ διφορούμενα μισόλογα, — όλα, από την στιγμήν της πρώτης γνωριμίας με την τυπικήν αλλά χαριτωμένην υπόκλισιν, ως την θερμήν χειραψίαν του άποψινού άποχωρισμού, εις την άποδόχραν... Και τὰ παραμικρότερα, και τὰ πλέον άσήμαντα,

είχαν τότε μεγάλην βαρύτητα. Άπορούσε και αυτή πως τὰ ένθυμείτο με τόσο διαύγειαν· δεν ήξευρεν ότι της είχαν κάμη τόσο έντύπωσιν. Τόν αγαπούσε, και ίσως τον αγαπούσε πριν να διαβάσει το γράμμα του...

Έπεςε να κοιμηθῆ, αλλά ο ήλιος την ήυρεν άγρυπνην. Πρώτη φορά της συνέβαινε τέτοιο πράγμα· ήταν ο πρώτος της έρωτας αυτός. Όταν έσπούδαζεν εις το Άρσάκειον της Καρκύρας, είχε ποθήσει ν' αγαπηθῆ από έναν εύμορφον μαθητήν, που κάποτε έβλεπεν· όμως, ο έφηβικός της πόθος έμεινεν άνεκπλήρωτος, και μάλιστα χωρίς όδύνην, διότι ο όμορφονός τὰ είχε πρό πολλού με μιάν συμμαθήτριάν της. Από την Κέρκυραν έγύρισεν εις την πατρίδα της, όταν έγινε δεκαεξ χρόνων. Τὰ κατόπι δύο τρία χρόνια έπέρασαν έτσι, με' ένα δύο πόθους επίσης μυστικούς, άσθενείς και άκινδύνους. Έπειτα, εις την ήλικίαν των δεκαοκτώ χρόνων, ή Στέλλα έμοιαζε με μπουμπούκι, που δεν είχε άνοιξη άκόμη τὰ φύλλα του. Μόλις τότε, έδω και λίγους μῆνες, άρχισε νακούη την φωνήν της σαρκός, την φωνήν της φύσεως, πλέον έντονον, πλέον επιβλητικήν, πλέον καταληπτήν. Άρχισε να γνωρίζη τον έαυτόν της ή παρθένος. Αί μακραι και γλυκείαι μελαγχολίαι, οι άπόκρυφοι στεναγμοί, τὰ άνάγια δάκρυα, τὰ μυστικά ρίγη, τότε είχαν ένα λόγον που δεν την διέφευγε. Το μπουμπούκι είχε άνοιξη κι' έσκόρπιζε την εύωδίαν των πρώτων ήμέρων. Και εις αυτήν την κρίσιμον στιγμήν, εύρέθη εμπρός της ο Χρηστάκης. Όλη εκείνη ή άδιαφορία, που ήσθάνετο από υπερηφάνειαν, όταν άκουγε τὰ έρωτικά του άθλα, όταν έβλεπεν ότι τον ήθελαν όλες, έσβύσθη, μόλις ένόησε κ' έπίστειμους. Και ή ίδια αυτή υπερηφάνεια την έκαμε τότε ν' άνταποκριθῆ με προθυμίαν, να τον άφήση να ένοσρκώση αυτός τους πόθους της, — να τον αγαπήσει.

Έδίστασεν άκόμη, αλλά του έγραψε. Μιὰ κόλλα χαρτιού φιστικί, μικρούλα, με μιὰ κομψή μαργαρίτα στην κόχη, με λίγα λόγια άνοιχτογραμμένα, που έγμίλιαν όλην την σελίδα, — τέτοιο ήταν το πρώτο της και το τελευταίο έρωτικό γράμμα.

Και του έγραψε:

«Ναι, Χρηστάκη μου, σάγαπώ κ' εγώ όσον δεν φαντάζεσαι, όσον δεν είμπορείς να φαντασθῆς. Είμαι δική σου. Άγάπα με. Η Στέλλα σου.»

Και το άλλο βράδυ, σύμφωνα με την παραγγελίαν του, του το έρριψεν από το παράθυρον. Αυτό ήταν όλον το έγκλημά της.

κοιλιά, καὶ ἡ Στέλλα κάτω, μισή στοὶ πάτωμα, μισή στοὶ καναπέ.

Ἦταν μία στιγμή καταπλήξεως, ποῦ δὲν ἐκουνηθῆ κανεὶς. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βιολάντης, θὰ ἔλεγε, ἐτρόμαξε γιὰ ὅ,τι εἶχε κάμη. Ἐπειτα, ἡ θεία Νόνια ἐκτύπησε τὰ χέρια καὶ ἐξέφωνε βραχνά «Ὠιμέ!»: συγχρόνως ἡ Βιολάνταινα, χλωμὴ σὰν πτώμα, ἐσηκώθη καὶ ἔτρεξε νὰ ἐμβῆ στὴ μέση.

— Ἄσ' τη! Ἄσ' τη! . . . μὴ συγχύζεσαι τώρα, Παναγῆ μου! . . . Μή! . . .

Τὰ ἔλεγε σιγά, πνιχτά, νὰ μὴν ἀκούσουν, νὰ μὴν ἐννοήσουν τίποτα οἱ ἄλλοι. Καὶ αὐτὸς ὁ φόβος ἐκυριάρχησεν εἰς ὅλην τὴν σκηνήν: Τὸ πρῶτον κίνημα τῆς Στέλλας ἦταν νὰ διορθώσῃ τὴν ἀνώμαλον θέσιν, ποῦ τῆς εἶχε δώσῃ ἡ πατρικὴ βία. Ὁ Παναγῆς εἶχε κρατήσῃ λιγάκι τὴ φώρα τῶν μπάτσων του, γιὰ νὰ μὴν ἀντηγήσουν, καὶ ἴσως γι' αὐτὸ εἶχε καταλήξῃ ὕστερα εἰς τὴν κλωτσιά, τὴν πλέον ἀθόρυβη. Ἡ Νιόνια ἔρριπτε περίτρομα βλέμματα στὶς πόρτες. Καὶ τὸ πρόσωπο τῆς Βιολάνταινας ἐξέφραζε μομφὴν ἀγωνιώδη, σύστασιν ἀπελπισμένην: Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ! σιγά, θὰ μᾶς ἀκούσουν! . . .

— Τώρα θὰ πάω νὰ λογαριασθῶ μ' ἐκεῖνον, εἶπεν ἀμέσως ὁ Παναγῆς, καὶ ὕστερα ἔχω καιρὸ νὰ σὲ συγυρίσω ἐσένα!

Ἄρπαξ τὸ καπέλλο του, ἐμοῦρμούρισεν ἀκόμη μερικά, κ' ἐχύθη ἔξω.

Τὸ κουδοῦνι τῆς ἐξώπορτας ἦτο γι' αὐτὸν σὰν ἓνα σύνθημα. Ἐφόρεσεν ἀμέσως τὸ προσωπεῖόν του, καὶ ἐπροχώρησε τὸν δρόμον του ἤσυχος, γελαστός, γλυκὺς, ὡς νὰ μὴ συνέβῃ τίποτε.

Ἡ Στέλλα εἶχεν ἀπομείνῃ ἐκεῖ ὡς παράλυτη. Δὲν ἔκλαιγε· γιατί δύσκολα εἶχε τὰ δάκρυα ἀπὸ μικρῆ· ἡ θλίψις τῆς ἦταν πάντα ξερῆ, βουβή, ὑπερήφανη. Ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εἶχαν ἀλλοιωθῆ· καὶ τὸ χρῶμα τοῦ κρῖνου ἦταν τώρα πελιδνόν· καὶ τὰ μάτια τῆς, ἀπλανῆ, τρομαγμένα, ἐκύτταζαν ἐπίμονα εἰς τὸ κενόν· καὶ τὰ χέρια τῆς ἔτρεμαν· καὶ σπασμὸς νευρικὸς κάθε τόσον τῆς ἀνοιγόκλεινε τὰ χεῖλη ἀπότομα, καὶ τῆς ἐτράνταζε τὸ σῶμα ὀλάκαιρο.

— Καλὰ σοῦ ἔκαμεν! εἶπεν ἡ Βιολάνταινα, ἡ ὁποία ἦτο πάντα σύμφωνη μὲ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ αὐστηρῆ εἰς τὰ παιδιά τῆς. Μιὰ καὶ του ἐδώκες θάρρος νὰ σου γράψῃ, ἔπρεπε νὰ δείξῃς τὸ γράμμα στὴ μάνα σου. Ἐτσι πᾶνε καὶ γράφουνε σ' ἓνα νέο; . . . Καλὰ σοῦ ἔκαμε!

Ἡ θεία Νιόνια δὲν ἔβγαζεν ἄχνα.

Τῆ στιγμῆν ἐκεῖνη ἀνοίξεν ἡ θύρα κ' ἐμβῆκεν ἡ ὑπνέτρια.

Ἡ Στέλλα ἐξαφνίσθη, ἐσηκώθη βιαστικῆ, ἔφερε τὸ χέρι στὰ μαλλιά, ὡς γιὰ νὰ τα σιάξῃ, καὶ εἶπε μὲ τὴν συνειθισμένην τῆς γαλήνην:

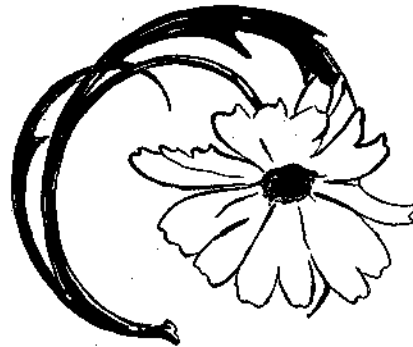
— Σήκωσε τὰ φλυτζάνια!

Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτὴ τοῦ ὑπερήφανου πλάσματος, ποῦ ἐπνιγεν ὅλον τὸν πόνο του γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν θέσιν του ἐμπρὸς στοὺς ταπεινοὺς, ἐγέμισε δάκρυα τὰ μάτια τῆς θείας Νιόνιας.

Ἦταν τὰ πρῶτα, ποῦ ἐπροκαλοῦσεν ἡ πολυδάκρυτη τραγωδία.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Ἰδοὺ κάτι ἀπροσδόκητον ἴσως: ὅτι καὶ τῶν περιστερῶν ὡς ἀγγελιαφόρων ἔκαμνον χρῆσιν οἱ ἀρχαῖοι.

Ἡ Αἴγινα μὲ τὰς θαλεράς κλιτύς τῶν ὀρέων καὶ τῶν λόφων αὐτῆς, μὲ τοὺς εὐάνθεις κήπους, ὁ τόπος τῆς λατρείας τῶν προστατῶν τῆς γεωργίας θεῶν, ἡ πολυστάφυλος Οἰνώνη, ὑπῆρξαν χρόνοι, καθ' οὓς οὐ μόνον εὐνομος πόλις ἦτο, ὅπου ἡ Σώτειρα, τοῦ ξενίου Διὸς συμπάροδος, ἔθεραπευετο Θέμις, ἀλλὰ καὶ φιλόμολος, ἔνθα ἐν συμφωνίᾳ αὐλῶν καὶ φορμύγγων ἐκλείετο ἡ ἀρετὴ, χλωρὰ ἀνθέων στεφανώματα φέρουσα, ἐν μέσῳ χοροῦ τῶν ξανθῶν Χαρίτων. Ἐν αὐτῇ ἔχι μόνον ἡ μεγαλύνουσα τὰς πόλεις φιλόφρων Ἡουγία, ἡ τῶν βουλευμάτων καὶ τῶν πολέμων τὰς κλειδάς κατέχουσα, ἐπὶ ἀδαμαντίνου ἐκάθητο θρόνου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ ἔχει νὰ δείξῃ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν ἀετωμάτων αὐτοῦ καὶ τὸν τολμηρὸν πλάστην Ὀνάταν. Καὶ ἀκμαῖον δ' ἐμπόριον κατεσκεύασε καὶ κραταιότατον κατήρτισε ναυτικόν. Ἐνίκησαν δ' οἱ Αἰγινῆται ἐν μεγάλῃ ναυμαχίᾳ τοὺς πειρατικὸς Κυδωνίους τῆς Κρήτης, χάριν τῶν πολλῶν καταπλεόντων εἰς Αἴγυπτον Αἰγινητῶν ἐμπόρων ἰδρυσαν ἐκεῖ ναὸν τοῦ Διὸς, καὶ ἐν Δελφοῖς ἔστησαν ἰσοῦς μετὰ χρυσῶν ἀστέρων, ἐκ τῶν λαφύρων τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας.

Ἐκ τῶν νικῶν καὶ τῆς εὐπορίας οἱ Αἰγινῆται μεγαλοφρονήσαντες ἐκόσμησαν τὴν νῆσον διὰ ναῶν, ἀγαλμάτων καὶ ἄλλης μεγαλοπρεποῦς κατασκευῆς. Δωριεῖς δὲ ὄντες, ναῦται καὶ ὑγιεινὴν χώραν οἰκοῦντες, ἔχοντες δὴλα δὴ ἀκμαῖα σώματα, ἤρχισαν ἀσκούντες αὐτά· μετὰ μικρὸν δὲ οἱ φιλογυμναστοῦντες ἐγένοντο ἀθληταί, οὗτοι δὲ ἀθλοφόροι γενόμενοι ἀνεκέρυξαν πολλακίς κατὰ τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας τιμήσαν τὴν δολιχῆρετμον πατρίδα Αἴγινα. Διὸ ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τεσσάρων ἐπινίκων ὕμνων τοῦ Πίνδαρου οἱ ἑνδεκα ψάλλουσιν Αἰγινήτας, δύο δ' ἐκ τῶν δεκατριῶν περισωθέντων τοῦ Βακχυλίδου, ἐν οἷς καὶ ὁ μακρότατος, ὁ εἰς Πυθέαν τὸν Λάμπωνος τὸν παγκρατιαστήν. «Δὲν ἀμαυροῦται—λέγει ὁ ποιητής—κρυφθεῖσα μὲ τὰ ἀλαμπῆ σκότη τῆς νυκτὸς ἡ πασιφανῆς Ἀρετὴ, ἀλλ' αἰωνίως βρούουσα ἀπὸ ἀκάματον δόξαν στρέφεται κατὰ

τὴν γῆν καὶ τὴν πολύπλαγκτον θάλασσαν, καὶ τὴν φερεκυδῆ νῆσον τοῦ Αἰακοῦ τιμᾶ· μετὰ τῆς Εὐκλείας δὲ τῆς φιλοστεφάνου κυβερνᾷ τὴν πόλιν».

Ἀλλὰ τῶν Ἀθηναίων ὁ φόβος διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς νήσου καὶ ὁ φόβος ἠφάνισαν αὐτήν. Ἡ θεόδμητος πόλις ἀνθρώπινον ἀπεδείχθη ἔργον· ἐκυριεύθη, καὶ οἱ Αἰγινῆται, φυγάδες, κατώκησαν τὴν εἰς αὐτοὺς δοθεῖσαν ἐν Κυνουρίᾳ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Θυρέατην. Οἱ ναυτικοὶ ἐγένοντο γεωργοί, οἱ ἐν εὐμαρείᾳ βιώσαντες λυπρούς θεραπεύουσιν ἀγροὺς ξένης καὶ ἀστόργου γῆς. Ἄλλ' ὅτε αἱ Ἀθῆναι κατέπεσον μετὰ τὸ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἀτύχημα, οἱ Αἰγινῆται ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίον. Ἄλλ' οὔτε τὴν ἐμπορίαν οὔτε τὴν ναυτιλίαν πλέον, ὅπως ἄλλοτε, ἀσκούσιν. Καλλιεργηταὶ τῶν ἀγρῶν ἀποχειροβιώτοι ἀσημον ἀγούσι βίον.

Ἄλλ' ὅμως δὲν ἐλησημονήθησαν τέλει αἱ ἀρχαῖαι τῆς νήσου διατριβαί. Τὰ ἰσχυρὰ τῶν νεανίσκων σώματα καὶ πάλιν ἀναφαίνονται ἐνίοτε ἐν τοῖς σταδίοις τῶν πανελληνίων ἀγῶνων. Ἡ Αἴγινα δὲν ἠφάνισθη ὅλως. «Ἐφήμεροι πάντες—λέγει ὁ Πίνδαρος—σκιάς ὄναρ ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ' ὅταν αἴγλη ὑπὸ τοῦ Διὸς πεμπομένη ἔλθῃ, φέγγος λαμπρὸν ἐπιστέφει τοὺς ἀνδρας καὶ μέλιχος βίος».

Περὶ τὸν τέταρτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἀρχόμενον ἀνδρόπαις μεῖραξ γιγαντιαῖος τὸ σῶμα, σεμνὸς τὴν ὄψιν καὶ ἀγνὸς τὴν ψυχὴν, ὅπως πάντες οἱ πολύπονοι τῶν σωματικῶν ἀθλῶν ἀσκηταί, σιδήρεον ἀναπτύσσει ἀκμὴν βώμης ἐν ταῖς παλαιστραῖς τῆς πολυάθλου Αἰγίνης, ὁ Ταυροσθένης.

Νυχθήμερον ἀσκούμενος, καὶ ὅτε ἦτο παῖς καὶ ἀπ' οὗ ἀνὴρ ἐγένετο κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐπιχωρίους, ἴσως δὲ καὶ εἰς ἄλλους τῶν πανελληνίων ἀγωνισθεὶς κατέβαλε τοὺς ἀντιπάλους ὁ Αἰγινήτης. Ἐκ τούτων δὲ θάρρος λαβὼν ἐπόθησε καὶ ἤλπισε τὸν πολυτίμητον στέφανον τῆς ὀλυμπιακῆς νίκης.

Ἄλλ' ὁ Ταυροσθένης κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ σταδίῳ ἐμφάνισιν δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ. Τὸ πανουργότατον καὶ σφόδρα περίτεχον τῶν ἀθλημάτων εἶχεν ἀνάγκην βώμης σώματος, ἀλλὰ καὶ δραστηριότητος μάλιστα νοῦ καὶ ἀσκήσεως χρονιωτάτης. Παλαιστῆς δεξιῶ-

τερος, ὁ Ἀργεῖος Χεῖμων, πατὴρ τοῦ δολιχοδρόμου Ἀριστέως, κατεπάλασεν αὐτόν. Πόσον δ' ἐμεγαλοφρόνησεν ὁ Χεῖμων διὰ τὴν νίκην κατὰ τοῦ Αἰγινήτου ἀντιπάλου μαρτυροῦσιν οἱ δύο αὐτοῦ ἀνδριάντες οἱ στηθέντες ἐν Ἀργεὶ καὶ ἐν Ἀλτεὶ τῆς Ὀλυμπίας, ἔργα δικιμάτατα τοῦ διασθήμου Ναυκυδους. Ἄλλ' ὁμως δὲν ἀπεθαρήνθη ὁ Αἰγινήτης παλαιστής.

Διδαχθεὶς εἰς τελειότητα τοὺς ὄψιστους καὶ ὑπτιασίους καὶ κλιμακισμούς καὶ τὸ πλαγιάζειν καὶ τὸ μεταπεττεῦναι καὶ τὰ λοιπὰ πονηρότατα παλαισμάτα εἰσελθὼν εἰς τὸ στάδιον κατέβαλε τοὺς ἀντιπάλους. Ὁ γιγαντόσωμος ἀνὴρ αἴρεται ἐκ τῶν ἀνευφημιῶν ὑπερήφανος ὡς τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς οἱ στῦλοι. Μυριάδες Ἑλλήνων θαυμάζοντες προσβλέπουσι τὴν χαλυβδίνην φυὴν τοῦ νικήσαντος τὸ εὐφύεστατον τῶν ἀγωνισμάτων, τὴν καλλίστην καὶ πλαστικωτάτην πάλιν.

Ὁ Ταυροσθένης δὲν ἔχει ἀδιαφόρως πρὸς τὰς μεγαλυνούσας αὐτὸν ἀνευφημίας· ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς ὡς πύργος χάλκεος ἐπὶ τοῦ ἀδροῦ τραχήλου ὑψουμένης κεφαλῆς του θέτει τὸν ποθεινότατον κότινον τῆς ἱεράς Ὀλυμπιακῆς Ἀλτεως, μακρὰν πολὺ πρὸς χῶραν ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταλουμένην, πρὸς τὴν Αἰγίαν, πρὸς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, πρὸς τὸν πολιότριχα πατέρα ἔχει τὴν διανοίαν του. Εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ Ταυροσθένης Ἑλλήν, καὶ αισθάνεται τίς ἀνέφελος αἰγλή θὰ περιβάλλῃ τὸν εὐγενῆ οἶκον αὐτοῦ, ἀν τοῦ κήρυκος ἡ φωνὴ ἀντηχήσῃ εἰς τὰς κλιτύς τοῦ Κρονίου κηρύσσουσα καλλίνικον τὸν υἱὸν του.

Διὰ τὴν τιμὴν τὴν ἐκ τῆς ἀρετῆς ἔζη ὁ κόσμος ὁ ἀρχαῖος ὁ ἑλληνικός. Μεγάλα ἑδπάτων εἰς τοὺς γυμναστάς, εἰς τραχεῖαν κατετρίβοντο δαίταν καὶ ἀγνὸν παρθένου διηγῶν βίον. Καὶ ταῦτα οὐχὶ χρημάτων ἕνεκα ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρετὴν, ὡς Εὐβώτας ὁ Κυρηνάιος ὁ σταδιοδρόμος καὶ Κλειτόμαχος ὁ παγκρατιαστής καὶ Ἰκος ὁ Ταραντίνος ὁ σοφὸς καὶ Νικόδημος ὁ Μαντινεὺς ὁ πυγμαχός, ὁ φρονιμωτάτος γράφας διὰ τὴν πατρίδα του νόμους. Καὶ ταῦτα πάντα χάριν ἑνὸς κλωνίου δάφνης ἢ ἀγρίας ἐλαίας. Διὰ τοῦτο μετὰ δικαίου τρόμου ὁ Πέρσης Τριτανταίχιμος ὁ Ἀρταβάνου ἀκούσας ὅτι τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ τινες ἐμάχοντο ἐν Θερμοπύλαις, οἱ πολλοὶ Ὀλυμπία ἦγον καὶ ἔθεώρουν τὸν ἀγῶνα ἐλαίας ἔχοντα ἀγρίας κλάδον ὡς ἑπάθλον ἐβόησεν «Πωπῶ! κατὰ ποίων ἀνδρῶν νὰ πολεμήσωμεν ὀδηγούμεθα, οἵτινες οὐχὶ χάριν χρημάτων πολυπόνοῦς ἄθλους ἀγωνίζονται, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρετὴν».

Διὰ τὴν τιμὴν λοιπὸν τὴν ἐκ τῆς ἀρετῆς ζῆ

ἀκόμη τοῦ Ταυροσθένης ὁ πατὴρ. Ἄς ἀκούσῃ ὅτι ὁ υἱὸς του ἀνεβόηθη νικητής, καὶ ἄς ἀποθάνῃ, ὅπως Διαιγόρας ὁ Ῥόδιος, ὅτε ἀνευφημούμενος ἐφέρετο ἀνά τὸ Ὀλυμπιακὸν στάδιον ὑπὸ τῶν στεφανηφόρων υἱῶν του.

Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι αὐθμερὸν ἡ νίκη τοῦ Ταυροσθένης γνωστὴ ἐγένετο εἰς Αἰγίαν ἐξ Ὀλυμπίας. Διττός δὲ φέρεται ὁ τῆς ἀγγελίας τρόπος, ὁ πρῶτος ἀναφέρεται εἰς τηλαισθησίαν.

Ὁ πατὴρ τοῦ ἀθλητοῦ ἤξευρεν, ἐν Αἰγίνῃ μόνων, τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἡμέραν τοῦ ἀγωνισματος τῆς πάλης. Ποθεῖ ἐλπίζει προσδοκᾷ. Αἴφνης, κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀνευφημίας ἔξω τῆς οἰκίας ἀκούει. Αἱ δρῦναι τοῦ μεγάρου θύραι ἀναπετάννυνται, καὶ ὁ υἱὸς ὑψῶν τὸν πρίνινον κορμὸν αὐτοῦ σιδηρομέλανα ἔτι ἐκ τοῦ ἐλαίου καὶ τῆς κόνεως τῆς παλαιστρας, πληρῶν ὄλην τὴν θύραν διὰ τοῦ εὐρέος σώματος, φαῖδρος φαίνεται, θεῖον ἐκπέμπων σέλας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὑπὸ τοῦ Ὀλυμπιακοῦ κοτίνου περιβαλλομένης. Οὕτω διὰ τοῦ φάσματος ἡ παράδοσις αὕτη λέγει ὅτι ἐγένετο εἰς τὸν πατέρα αὐθμερὸν γνωστὴ τοῦ υἱοῦ ἡ νίκη (Παυσαν. VI, 9, 3—Αἰλιαν. Ποικ. Ἰστ. Θ', 2).

Ἄλλ' ἡ ἑτέρα παράδοσις φαίνεται πιθανωτέρα. (Αἰλιαν. αὐτ.).

Ἐκ τῆς Αἰγίνης ἀποπλέων ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνων παρέλαβεν ὁ Ταυροσθένης ἐν κλωβῷ ἐκ τοῦ περιστερεώσους τῆς οἰκίας αὐτοῦ περιστερὰν γνωστὴν βεβαίως διὰ τὴν κούφην καὶ ταχεῖαν πτῆσιν αὐτῆς, ἣτις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχεν ἐκκολάψῃ τοὺς νεοσσούς, καὶ μετὰ τῆς συνήθους στοργῆς ἔτρεφεν.

Καὶ ἤδη ὁ ἀγὼν εἶχε συντελεσθῆ, ἤδη ὁ κήρυξ ἀνεῖπε τὸν Ταυροσθένη νικητὴν, ἤδη οἱ σεμνοὶ ἑλλανοδίκαὶ διὰ τοῦ ἀμβροσίου στεφάνου περιέβαλον τοὺς κροτάφους αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ νικητής, τοῦ στεφανηφόρου κώμου ἀμελῶν, αὐτὸς, ὁ γυμναστής, ὁ θεράπων σπεύδουσιν εἰς τὸ οἶκον, ἐξάγουσι τὴν περιστερὰν τοῦ κλωβοῦ καὶ προσράπτουσιν εἰς τὸν πόδα αὐτῆς τὸ σύμβολον τῆς νίκης, πορφύρας τεμάχιον. Ὁ Ταυροσθένης ὑποσχόμενος ὅτι θὰ θύσῃ εἰς τὸν Δία σωτήρια, ἀν οἱ ἀστοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἱεράκες δὲν βλάψωσι τὴν κομίζουσαν τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν περιστερὰν, ἀσπάζεται καὶ ἀφίνει αὐτὴν εἰς τὸν αἰθέρα.

Τὸ εὐγενὲς πτηνὸν ἐκ τοῦ πόθου τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐπαγούσης εἰς τὰ νεοσσία αὐτοῦ ταυρεῖ τὰς ὠραίας πτέρυγας του. Ὑπεράνω τοῦ σταδίου, οὐδὲως ὑπὸ τῆς βοῆς τοῦ ἀμετρήτου πλήθους

τῶν θεατῶν πτοουμένη, ὑπεράνω τοῦ εὐδένδρου παρὰ τὸν Ἀλφεῖον ἄλσους τῆς Πίσης, καθέτως πρὸς τὸν οὐρανόν, ὡς εἰ ἐπεθύμει ν' ἀναβῆ παρὰ τοῦ Διὸς τὸν θρόνον, φέρεται. Διαγράφει τότε κύκλον ὀριζόντιον. Μετὰ τὴν ψυχὴν αὐτῆς τὴν μητρικὴν βλέπει τὴν καλιὰν τῆς, ἀκούει τοὺς γογγυσμούς τῶν νεοσσῶν, ὁσφραίνεται τῆς ἀνθοβόλου νήσου τὰ μύρα. Ἐκεῖ λοιπὸν πρὸς τὴν ἀνατολὴν φέρουσιν αὐτὴν ταχεῖαι κουφοτάτην ἐκ τοῦ πόθου καὶ τῶν ἐλπίδων αἱ πτέρυγες. Ποῖον βέλος, τῆς ἰκτινῶς γοργοπτερεῦς ἤθελε δυνηθῆ νὰ καταφθάσῃ μῆτερα σπεύδουσαν πρὸς τὰ τέκνα αὐτῆς; Πέτεται ὑπεράνω τῆς δασώδους Φολύης· δὲν ταράττουσιν αὐτὴν μετὰ τρομεροῦ κελάδου βροντῶντα τοῦ Λάδωνος τάργυρᾶ ρεῖθρα ἀριστερά, πρὸς βορρᾶν, ἀφίνει τὸν Ἐρύμανθον ὡς μολυβδὸς ὑπὸ ἰσχυροῦ βληθείσα σφενδονήτου σχίζει τὸν αἰθέρα ἄνωθεν τῶν ἀποκρήμων Ἀροαίων καὶ τῆς χιονοβλήτου Κυλλήνης.

Προφαίνεται ἤδη σαπφείρινος πέραν ὁ Σαρωνικός, καὶ ἀπὸ τῆς ὑψικαρήνου κορυφῆς τοῦ ὄρους, τὰς πτέρυγας συναγαγοῦσα, πίπτει εἰς τὰς χαμαλὰς πεδιάδας τῆς Κορινθίας, μετὰ μικρὸν δὲ μεταξὺ πέτεται τοῦ Ἀραχναίου καὶ τῶν πολλῶν καὶ μικρῶν νησίδων τοῦ Σαρωνικοῦ. Τὸν κάματον τὸν καταβάλλοντα τὸ μικρὸν σῶμα τοῦ κομφοῦ πτηνοῦ διὰ τὴν μακρὰν καὶ ἄπαιστον

πτῆσιν ἀφαιρεῖ ἡ χαρὰ καὶ ἡ προσδοκία τῆς προερχοῦς ὀψεως τῶν τέκνων τῆς. Εἰς τοιαύτας στιγμὰς ἡ αἴλος ψυχὴ ἐμβάλλει ὑλικὴν ἀκμήν εἰς τοῦ σώματος τοὺς μῦς καὶ τὰ νεῦρα.

Τὸ ὄρος τοῦ Πανελληνίου Διὸς εἶχεν ἤδη καλυφθῆ διὰ τῆς σκιᾶς τῆς ἐσπέρας, ὁ δὲ Ὑμητός εἰς τὴν ἀντιπέραν Ἀττικὴν τὴν βυσσίνην βασιλικὴν αὐτοῦ περιβάλλετο ἐσθῆτα, ὅτε εἰς τοὺς δόμους τοῦ Ταυροσθένης καὶ μετ' ὀλίγον καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν τῆς Αἰγίνης κραυγαὶ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ ἀντήχησαν χαρᾶς. Εἰς τὸν περιστερεῶνα ἐκάθισε παρὰ τὴν φωλεάν τῶν ποθεινῶν νεοσσῶν αὐτῆς ὁ πολυπόθητος εὐάγγελος κήρυξ. Χαρμοῆς εἶναι ἀγγελος· ὁ κομφοῦς ἐρυθρός πούς αὐτῆς ἔχει προσερραμμένην τὴν σωματικὴν πορφύραν.

Οὕτως ἐκ μακροῦ τοσοῦτον διαστήματος ἀνηγγέλη αὐθμερὸν τοῦ Ταυροσθένης ἡ νίκη. Βεβαίως δὲν ἔκαμε τὸ πείραμα τότε πρῶτος ὁ Αἰγινήτης, ἀλλ' ἀπὸ μακροτέρας ἰσως ἀποστάσεως ἐπανελάμβανε τι οὐχὶ ἀσύνηθες. Λοιπὸν καὶ ἡ περιστερὰ ὡς ἀγγελιαφόρος δὲν εἶνε τῶν νεωτέρων χρόνων εὐρημά τι καινόν.

«Οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον».

Τίς ἀψευδῆς σοφὸς εἶπε τοῦτο;

K. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΝ ΒΟΣΤΩΝΗ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ

Ἐάν πρόκηται κατ' ἀξίαν ὑπηρεσίας πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα νὰ σταθμίσωμεν τὰ διάφορα εὐεργετικὰ ἰδρύματα, τὰ ὁποῖα ὁσήμεραι μᾶς προσφέρουν ὁ πολιτισμός, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλανθρωπία, δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν τὰ ἄσυλα τῶν τυφλῶν.

Τὰ ἄσυλα ταῦτα ἐπιτυχάνουν νὰ δύνανται οἱ τυφλοὶ σήμερον ν' ἀναγινώσκουν, νὰ γράφουν, νὰ συγγράφουν εἰς πεζὸν καὶ ἔμμετρον λόγον, νὰ ἐκτελοῦν μεμονωμένως ἢ μετ' ὀρχήστρας κλασικὴν μουσικὴν, τὴν ὅποιαν ἐκμανθάνουν ἀναγινώσκοντες καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀκοῆς, νὰ παρακολουθοῦν ἀνωτέρας πανεπιστημιακᾶς σπουδᾶς,

καὶ νὰ μανθάνουν σχεδὸν ἀνεξαιρέτως πάντα τὰ τεχνικὰ ἐπαγγέλματα. Σήμερον διὰ τῶν ἀσύλων τούτων δὲν καταδικάζονται οἱ ἄποροι τυφλοὶ εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐπαίτου, ἀλλὰ ἐξασφαλίζουν ἀνετον βίον δι' ἐντίμου ἐργασίας.

Ἡ ἐπιτυχία τοιούτων θαυμάτων κατορθοῦται διὰ συνεχῶν καὶ ἐπιμόνων κόπων, δι' ἐπιμελοῦς διδασκαλίας κινούσης τὸν θαυμασμόν καὶ διὰ τῆς ἐθελουσίας, τὴν ὅποιαν μόνον ἡ ἀληθῆς φιλανθρωπία δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ.

Μικρὰν ἰδέαν τῶν τοιούτου εἶδους ἐκπαιδευτηρίων θὰ δώσωμεν ἐξ ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας ἀπεκομίσαμεν ἀπὸ τὸ ἐν Βοστώνῃ Ἰνστιτούτον

τῶν τυφλῶν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Perkins institution for the Blind», τὸ ὁποῖον εὐτυχῶς νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ τὸ ὁποῖον διευθύνεται ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς κ. Μ. Ἀναγνωστοπούλου, θεωρούμενον ὡς τὸ τελειότερον τοῦ εἶδους του.

Τὸ Ἰνστιτούτον τοῦ Perkins εἶναι ἀκαδημία, εἰς τὴν ὅποιαν φοιτῶσιν οἱ τυφλοὶ μετὰ προκαταρκτικὰς σπουδὰς εἰς κατώτερα εἰδικὰ δι' αὐτοὺς ἐκπαιδευτήρια, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρ-

Δωμάτιον παραδόσεως.

χονται τελείως μορφωμένοι καὶ εἰς κατάστασιν νὰ πορίζωνται ἀπ' εὐθείας τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κυρίου μεγάρου καὶ ἐκ διαφόρων παραρτημάτων, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς σχολεῖον τῶν θηλέων, μουσεῖον, βιβλιοθήκη, γυμναστήριον κλπ.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἰνστιτούτου περιλαμβάνει μαθήματα θεωρητικὰ μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαίδευσως, μουσικὴν, ξυλουργικὴν, καθελοποιίαν, κατασκευὴν κλινοστρωμνῶν, ἐπιδιόρθωσιν ἐν γένει τῶν κλειδοκυμβάλων καὶ τῶν ἄλλων μουσικῶν ὀργάνων, χρῆσιν τῶν γραφικῶν μηχανῶν, ραπτομηχανῶν κλπ. Εἶναι δὲ ὑποχρεωτικὴ εἰς τοὺς μαθητὰς ἡ ἐκμάθησις ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν διδασκομένων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν μαθημάτων.

Ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς οἰσθητῶς συγχρω-

τισμὸς τῶν ἀρρένων μετὰ τῶν θηλέων καὶ μόνον κατὰ τὰς σπανίας συναυλίας τοῦ Ἰνστιτούτου συναντῶνται εἰς τὴν αὐτὴν αἴθουσαν.

Ἡ ἀνάγνωσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀφῆς ἐπὶ ἀναγλύφων στοιχείων ἐκτυπωμένων ἐπὶ βιβλίων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βρῖθαι ἡ πέλωρία βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ ἀνάγνωσις διδάσκεται κατὰ δύο τρόπους· ἢ δι' ἀναγλύφων λατινικῶν στοιχείων, ἢ δι' ἀναγλύφων σιγμῶν, κατὰ συνθήκην περιστάσεων τὰ λατινικὰ γράμματα, τὸ ὁποῖον εἶναι μᾶλλον ἐν χρήσει καὶ εὐκολώτερον.

Ἀναγινώσκουν θέτοντες ἓνα τῶν δακτύλων τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς εἰς τὴν ἀριστερὰν ἄκρην ἐκάστης σειρᾶς, καὶ διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀπτόμενοι τῶν ἀναγλύφων χαρακτῆρων τῶν λέξεων μετὰ τὸ πέρας δὲ ὀλοκλήρου σειρᾶς καταβιβάζουν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἐπομένης σειρᾶς καὶ ἐξακολουθοῦν τὴν ἀνάγνωσιν.

Τὰ φύλλα τῶν μετ' ἀναγλύφων γραμμάτων βιβλίων ἀναγινώσκονται μόνον ἀπὸ τῆς μιᾶς σελίδος καὶ εἶναι ὀγκώδη.

Ἡ γραφὴ ἐπιτυγχάνεται διὰ ξυλίνων ἐργαλείων τειμένων ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ γράφουν, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται τὸ μέσον γραφῆς ἐπὶ εὐθείας, καὶ ἂν μὲν πρόκηται νὰ γράφουν κοινὰ γράμματα τὰ γράφουν διὰ μολυβδίδος, ἂν δὲ πρόκηται περὶ ἀναγλύφων

μεταχειρίζονται πρότυπα ἀνάλογα πρὸς τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

Ἐκμανθάνουν ὡσαύτως τὴν χρῆσιν τῶν κοινοτάτων διὰ τὴν Ἀμερικὴν γραφικῶν μηχανῶν καὶ μετὰ μεγάλης ταχύτητος γράφουν καθ' ὑπαγόρευσιν καὶ ἐκφράζουν τὰς ιδέας τῶν, χωρὶς ὅμως νὰ δύνανται κατόπιν νὰ ἀναγνώσουν ὅτι οἱ ἴδιοι ἔγραψαν.

Ἡ γεωγραφία διδάσκεται καὶ ἐξετάζεται ἐπὶ πινάκων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατασκευάζεται διὰ πηλῶν ἢ φυσικῆ ὄψης καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν τόπων, καὶ ἐπιτυγχάνεται διὰ τούτου ὄχι μόνον ἡ λεπτομερὴς ἐκμάθησις τῆς γεωγραφίας, ἀλλὰ καὶ ἡ τελεία κατανόησις τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τῶν χωρῶν. Τοὺς χάρτας ἀνικαχιστᾶ ἡ πλαστικὴ καὶ δι' αὐτῆς γίνονται καταληπτότερα τὰ πράγματα ἢ διὰ τῆς μελέτης τῶν πολιτικῶν γεωγραφικῶν καὶ δίδεται ἡ πραγματικὴ ἔννοια τοῦ μεγέθους καὶ τῶν διαστάσεων τῶν διαφόρων μερῶν τῆς ὑδρογείου.

Ἡ ἔννοια ὅλων τῶν ἀντικειμένων, τῶν ζῶων, τῶν πτηνῶν, τῶν φυτῶν, δίδεται διὰ προτύπων πλασμάτων, ἐξ ὧν βρῖθαι τὸ μουσεῖον τοῦ Ἰνστιτούτου. Δι' αὐτῶν διδάσκεται, ἡ ζωολογία, ἡ βοτανικὴ κλπ.

Ἡ ἐν γένει πρόνοια ἡ ὁποία ἔχει ληφθῆ διὰ νὰ καθίστανται εἰς τοὺς μαθητὰς ὅσον εἶνε δυνατόν εὐληπτότερα τὰ πράγματα καὶ ἡ ἐπιμέλεια ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς διδασκαλίας εἶναι τι ὑπέροχον. Εἰδικὰ δωμάτια εἶνε προωρισμένα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ραπτικῆς, πλήρη ἀπὸ τελειοτάτας ραπτομηχανᾶς. Εἰδικὰ δωμάτια περιέχοντα μόνον ἐργαλεῖα ξυλουργικὰ τελειότατα εἶνε προωρισμένα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ξυλουργικῆς. Μέγας ἀριθμὸς κλειδοκυμβάλων ὑπάρχει διὰ τὴν σπουδὴν τῆς μουσικῆς καὶ ἔχει ληφθῆ πρόνοια ὥστε ἕκαστος μαθητῆς νὰ ἔχη ἰδιαιτέρον δωμάτιον με κλειδοκύμβαλον διὰ τὴν ἀνετον σπουδὴν του.

Αἱ ὥραι τοῦ προγράμματος τηροῦνται μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας καὶ ἔχουσι ληφθῆ πάντα τὰ μέτρα, ὥστε ἡ ζωὴ τῶν τυφλῶν νὰ εἶνε εὐτυχῆς. Οὐδεὶς εἶνε δυσπρεστημένος, οὐδεὶς δεικνύει ἀποθυμίαν ἢ ὀλιγωρίαν εἰς τὸ νὰ μανθάνῃ, εἰς τὰ πρόσωπα τῶν διδασκόντων φαίνεται ἡ προσήνεια καὶ ἡ μετ' ἀφοσιώσεως προσήλωσις εἰς τὴν ἀποστολὴν των.

Κατὰ τὰ διαλείμματα ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐξέρχονται μετὰ ζωηρότητος καὶ φαιδροῖ ἀπὸ τὰς τάξεις των, καὶ διασπείρονται εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Ἰνστιτούτου διερχόμενοι μετὰ τῆς μεγαλητέρας εὐκολίας καὶ μετὰ βαδίσματος ἀσφαλούς,

ὀφειλομένου εἰς τὴν θαυμαστὴν διδασκαλίαν τῆς γυμναστικῆς, τὰς πλήρεις διαδρόμων καὶ κλιμάκων διαιρέσεις τοῦ μεγάρου.

Ἡ Ἐλισάβετ Ρόβιν εἶναι τυφλὴ καὶ κωφάλαλος κόρη μαθήτρια τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ φύσις ἀφ' ἑνὸς τὴν ἐστέρησε μιᾶς ἀπὸ τὰς κυριωτέρας αἰσθήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐπρόκεισε με θαυμασίαν καλλονὴν, με εὐφυίαν ὑπέροχον καὶ με εὐγενεστάτην καρδίαν. Σήμερον διατρέχει τὸ δέκατον ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας της καὶ πρὸ ἑπταετίας διαμένει εἰς τὸ Ἰνστιτούτον τὸ ὁποῖον κατῴρωσε νὰ τὴν μετασχηματίσῃ ἀπὸ τοῦ μηδενὸς εἰς τελείως μορφωμένην νεανίδα. Ἡ δυστυχῆς κόρη ἀπὸ τῆς γεννήσεώς της μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ἔζησε ζῶν φυτοῦ. Δὲν ἔβλεπε, καὶ ἠγνόει τί τὴν περιέβαλλε, δὲν ἤκουε, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφραστῆ καὶ οἱ περὶ αὐτὴν ἠγνόουν τὰς σκέψεις της. Ἡ διδασκαλία τῆς τυφλῆς καὶ κωφάλαλου ὀφειλομένη μόνον εἰς τὴν ἀφῆν, ἐπετεύχθη διὰ μακρᾶς ὑπομονῆς, ἡ ὁποία δὲν ἐξητηλήθη, καίτοι κατ' ἀρχὰς ἦτο ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ ὀλοκλήρος μὴν μέχρι οὐ δύνηθ' ἂν ἀντιληφθῆ καὶ μίαν μόνον λέξιν. Σήμερον ἡ κόρη ἀναγινώσκει, γράφει καὶ ἐκφράζει τὰ διανοήματά της εὐκολώτατα, καὶ τὸ καταπληκτικώτερον προφέρει διὰ τοῦ λάρυγγος σχεδὸν καθαρῶς.

Ἡ ἐπιτευχθεῖσα αὕτη πρόοδος τῆς τυφλῆς καὶ κωφάλαλου κόρης ἀποδεικνύει τὴν περιωπὴν τοῦ Ἰνστιτούτου.

Τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν της παραθέτομεν ὡς δείγμα τῆς παρουσίας καταστάσεώς της :

«Νοτιά Βοστώνη, 12 Φεβρουαρίου 1900.

Ἀγαπητὴ κύριε Πήρη,

Ἐλαβον τὴν ἀγγελίαν τὴν ὁποῖαν μοῦ ἐστείλατε διὰ μέσου τοῦ κ. Ἀναγνωστοπούλου, καὶ εὐχαριστήθη μαθοῦσα ὅτι με ἐνθυμήθητε.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐγνώριζα ἐὰν εἶδατε τὴν μητέρα ἀφ' ὅτου ἀφῆκα τὸ Τεξᾶς. Εἶχομεν καθ' ὅλα ὥρατον καιρὸν μέχρι Βοστώνης, καὶ ἡ μητέρα καὶ ὁ Ἀλβέρτος ἐπέρασαν ὀλίγας ἡμέρας μαζί μου, καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ σπίτι μίαν ἡμέραν πρὶν ἢ ἐπιστρέψω εἰς τὸ σχολεῖον. Τοὺς ἐπιθυμῶ πολὺ, ἀλλὰ ἐλπίζω νὰ τοὺς ἴδω πάλιν ἔξ ἔτη μετὰ τὸν ἐρχόμενον Ἰούνιον καὶ νὰ μείνω μαζί των ἐπὶ πολὺ.

Ἴσως θὰ ἠθέλατε νὰ μάθετε τί κάμνω εἰς τὸ σχολεῖον ἐν Νοτίᾳ Βοστώνῃ.

Εἶμαι εἰς τὴν πέμπτην τάξιν, καὶ σπουδάζω

ἀριθμητικὴν, ἀγγλικὴν σύνθεσιν, γεωγραφίαν καὶ ἀνάγνωσιν, μανθάνω νὰ ράπτω, νὰ κεντῶ, καὶ πηγαίνω εἰς τὸ γυμναστήριον δι' ἀσκήσεις τετρακίς τῆς ἐβδομάδος. Ἡ Γεωγραφία εἶναι ἡ εὐνοουμένη μου σπουδὴ. Εὐχαριστοῦμαι σπουδάζουσα τὰ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, καὶ πολὺ θὰ ἐπιθυμῶ νὰ ταξιδεύσω ἐκεῖ. Εἰς τὴν τάξιν τῆς συνθέσεως γράφω μίαν ἱστορίαν περὶ ταχυδρομικῆς περιστρώσεως μεταβάσεως νὰ εὕρῃ τὸν Βόρειον Πόλον μετὰ τοῦ κ. Ἀνδρέ. Εἰς τὸ σχολεῖον τῆς ἐργασίας κατασκευάζω μίαν ποδιάν, καὶ κεντῶ ἐν ζεύγος χειροκτίων.

Πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος, τὴν τελευταίαν Παρασκευὴν, ἦσαν τὰ γενέθλια τῆς διευθυντρίας μου, καὶ ὅλα τὰ κορίτσια τοῦ διαμερίσματός μου τῆς ἔκαμαν μίαν ἐκπληξὴν διαρκούσης τῆς ἐσπέρας. Ἐπαίξαμεν δύο παιγνίδια, καὶ ἔχορεύσαμεν τὴν Virginia Beel, ἐτραγωδήσαμεν διὰ τὴν διευθύντριά μας. Τὸ ἓνα παιγνίδι ὠνομάζετο «Ἐπίθετα». Ἡ ἐν τῷ δωματίῳ σύντροφός μου ἔγραφε μίαν ἱστορίαν καὶ μᾶς ἀφῆκε κενὰ νὰ τὰ συμπληρώσωμεν μὲ ἐπίθετα, καὶ πόσον ἀστειῶν ἦτο! Ἡ διευθύντριά μας εὐχαριστήθη παρὰ πολὺ ἀπὸ τὸ ἀπρόοπτον. Ἐὰν κατὰ τύχην ἔλθετε εἰς Βοστώνην, θὰ ἤμην εὐτυχῆς νὰ ἤρχεσθε νὰ με ἐβλέπετε κάποτε.

Με πολλοὺς χαιρετισμοὺς

Ἡ ἀγαπητὴ σας Ἐλισάβετ Ρόβιν».

ΑΝΑΒΙΩΣΙΣ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Τὰς συνοδευούσας τὸ παρὸν ἄρθρον εἰκόνας ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς φιλοφρόνως ὁ ἐπιφανὴς αὐτοκρατορικὸς ἀρχιτέκτων, συγγραφεὺς τοῦ πολυτελοῦς ἔργου: Τὸ ῥωμαϊκὸν φρούριον Σααλθούργου καὶ σβατσὸς ἡμῶν φίλος κ. L. Jacobi. Ὁ κ. Jacobi ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, ὁ δ' Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐτίμησεν αὐτὸν ἐπὶ τόπου κατὰ τὴν ἐπίσημον τελετὴν δι' ἀνωτέρου παραστήμου.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐγένωσθη καὶ παρ' ἡμῖν δι' ὀλίγων τηλεγραφικῶν γραμμῶν, κατ' ἀρχάς, καὶ δι' ὀλίγων ἔπειτα λεπτομερειῶν ἡ μεγάλη τελετὴ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ Σααλθούργου Μουσείου, ἔνθα ἀνεκτίσθη πιστότατα, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν περισωθέντων ἑρείπιων, τὸ παλαιὸν ῥωμαϊκὸν φρούριον. Ἡ ἐορτὴ αὕτη τῆς ὁποίας κύριος ἦρως ὑπῆρξεν ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ προσέλαβε θεαματικώτατον χαρα-

Κατὰ τὴν ἐν Βοστώνῃ διακομὴν τοῦ εὐδρόμου «Ναυάρχου Μιαούλη» ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου ἔδωκε συναυλίαν πρὸς τιμὴν τοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἡμετέρου πλοίου. Διὰ τῆς συναυλίας αὐτῆς ἐδόθη εὐχαίρια εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀξιωματικούς νὰ παρατηρήσωσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον διευθύνει ἀνὴρ περιποιῶν τιμὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐν λόγῳ συναυλίας ἦτο τὸ ἐξῆς:

«Organ: Grand choeur in Bflat Dubois

Violin and Pianoforte:

Allegro from Sonata in D Schubert
By Charles Amadon and Owen Wynn

Orchestra:

Mennet from Military Symphony . . . Haydn

Ἄσμα: Μία χρυσὴ ἡμέρα Campana
ὁπὸ χοροῦ θηλέων

Military Band

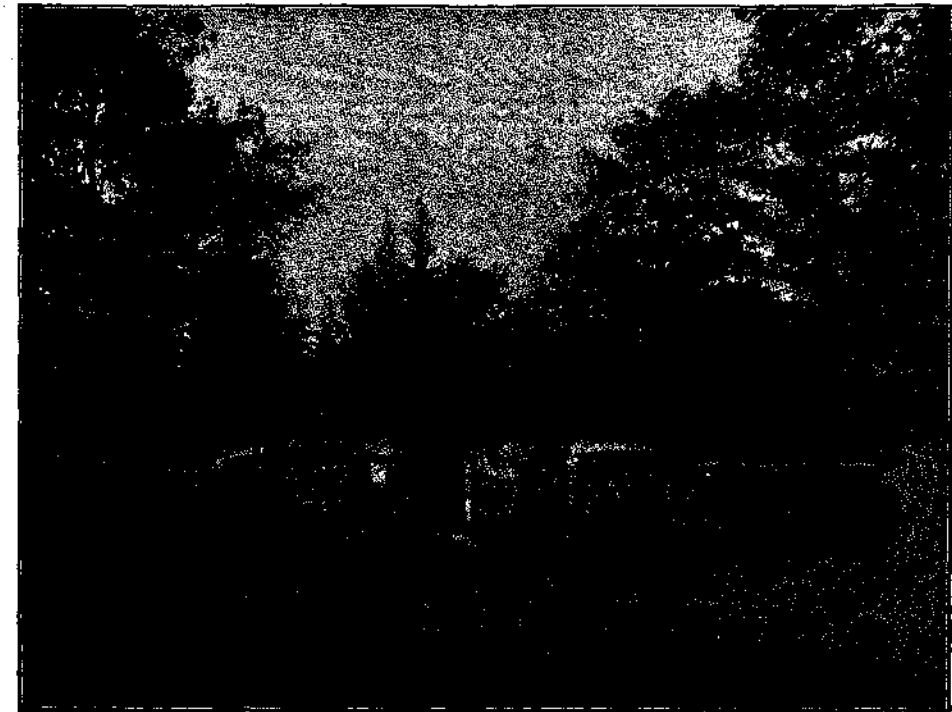
Potpourri from les Huguenots Meyerbeer»

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἀρκεῖ ἀνευ ἐτέρων λόγων νὰ καταδείξῃ τὴν τεραστίαν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν εἶνε εἰς θέσιν σήμερον νὰ δώσῃ ἡ φιλανθρωπία εἰς τοὺς τυφλοὺς.

I. E. ΔΡΥΣΚΟΣ

χρῶσις τοῦ πρασίνου τοῦ πυκνοῦ περίξ δάσους τοῦ Ταῦνου, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ μειδιάματος τῆς φύσεως ἐφάνη ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας χωροῦντες πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν φρούριον. Τότε ῥωμαῖοι νεανίαί καὶ παῖδες σκορπιζοῦσιν ἄνθη· ἡ κομπὴ τῶν εὐπατριδῶν βαίνει ἐπισήμως πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, οἱ ἱερεῖς ἀνάπτουσι τὸ πῦρ τῆς θυσίας ἐπὶ τῶν βωμῶν, οἱ ῥωμαῖοι σαλπικταὶ σαλπίζουσι τιμη-

θριαμβευτικῆς ὁδοῦ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁποίας συνωθεῖται ἀπειρὸν πλῆθος, εἰς τὸ πραιτώριον. Ζῶντι διπλῆν: ἀποτελοῦσιν ἐνταῦθα ῥωμαῖοι στρατιῶται ἐν ὄλῃ αὐτῶν τῇ πανοπλίᾳ διοικουμένοι ὑπὸ τοῦ κεντυριῶνός των. Ὁ ῥωμαϊκὸς αἰτὸς ὀρθοῦται ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐμβλημάτων καὶ τὰ ὀνόματα τῶν λεγεῶνων καὶ κοχορτῶν, οἵτινες ἄλλοτε ὑπηρέτησαν εἰς τὸ φρούριον τοῦτο, κυματίζουσιν εἰς τὸν ἀέρα.

Ἡ πραιτωρία πύλη.

τικῶς ἀπὸ τῶν δύο πύργων. Ἐν πρόσταγμα ἀκούεται:

— Pandite portas!

Καὶ ἀνοίγεται ἡ διπλῆ πύλη, μεταξὺ τῆς ὁποίας ἴσταται ὁ ἀνευρεθεὶς ἀνδριάς Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, ἡ δὲ φρουρὰ δόρυ καὶ ἀσπίδα καὶ ξίφος βραχὺ φέρουσα βαδίζει στρατιωτικῶς καὶ καταλαμβάνει τὴν ὑπεράνω τῶν τάφων, πρὸ τῆς θύρας, γέφυραν. Ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὑποδέχεται αὐτὸν ὁ ῥωμαῖος ληγάτος διὰ λατινικῆς προσλαλιάς· ἔπειτα δὲ ἐν μέσῳ ἑορτασίμων σαλπισμάτων, πρόπορευομένων ἐστεμμένων παιδῶν, οἵτινες σκορπιζοῦσιν ἄνθη, ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας καὶ τῆς ἐπισήμου ἀκολουθίας διευθύνονται, διὰ τῆς λεγομένης

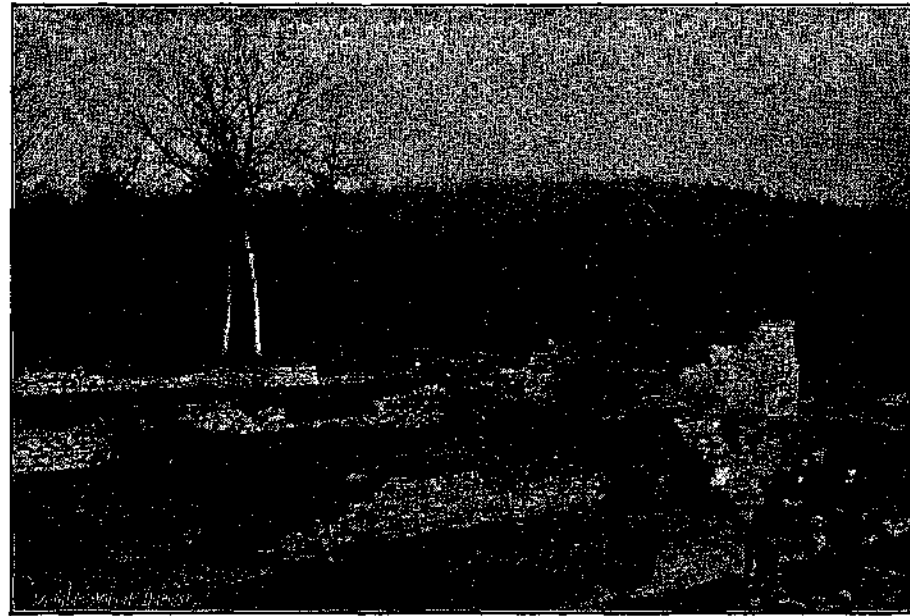
Ἐκεῖ ἀναμένει ὁ θεμέλιος λίθος καὶ παρ' αὐτὸν σφῦρα, μυστήριον, βαρέλιον πλήρες ἀσβέστου καὶ μελκνοδοχείον. Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν ποιήματος ἐξυμνοῦντος τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Πατρίδα σαλπίζουσι καὶ πάλιν αἱ ῥωμαϊκαὶ σάλπιγγες, οἱ δὲ ῥωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ γερμανοὶ εὐπατρίδαὶ κρούουσι διὰ τῶν ξιφῶν τὰς ἀσπίδας των. Τότε ὁ Αὐτοκράτωρ, ὄρθιος ἀκούει τὴν ἐπιμνημόσυνον ἐπιγραφὴν, τὴν ὁποίαν συνέταξεν ὁ περικλεὴς Μόμσεν καὶ ἦτις ἐχαράχθη ἐπὶ ὀρειχαλκίνης πλακῆς.

Ἐπειτα ἀναγινώσκειται ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἀναμνηστικὸν ἔγγραφον ἔχον ἐν περιλήψει ὡς ἐξῆς:

«Θερμὸν ἐνδιαφέρον πρὸς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ

ῥωμαϊκοῦ φρουρίου τοῦ Σααλβούργου ἔτρεφεν ὁ πατήρ μου Αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος κατὰ τὴν διαμονὴν του ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Χομβούργου μετὰ τῆς μητρὸς μου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου, μετὰ τῶν ὁποίων πολλὰς τερπνὰς ὥρας διήλθεν ἐπὶ τῶν ὠραίων τούτων κορυφῶν τοῦ Ταύνου. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα ν' ἀνακτισθῇ τὸ πραιτώριον τοῦ Σααλβούργου πρὸς διαρκῆ ἀνάμνησιν τοῦ πατρός μου καὶ ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ νὰ ἰδρυθῇ Μουσεῖον διὰ τὰ σπουδαιότατα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα.

» Τὰ κατὰ διαταγὴν μου ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτο-

Τὰ εἶσιμα τῆς ἐπαύλεως.

ρικοῦ ἀρχιτέκτονος Jacobi χαραχθέντα σχέδια πρὸς ἀνίδρυσιν τοῦ πραιτωρίου ἔτυχον τῆς ἐπιδοκίμασίας μου· τὸ δὲ φρούριον ἀνηγέρθη ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ παλαιοῦ μετ' ἐπιμελοῦς διατηρήσεως τῶν μέχρις ἡμῶν περισωθέντων λειψάνων.

» Εἶθε τὸ Μουσεῖον τοῦτο νὰ παράσχη πλήρη εἰκόνα τοῦ ῥωμαϊκοῦ βίου καὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ συγχρόνως διδακτικὴν ἀποψιν εἰς τὴν παλαιωτάτην γερμανικὴν ἱστορίαν».

Τὸ ἔγγραφο ὑπογράφεν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐτέθη μετὰ τῆς λατινικῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ θεμελίου λίθου ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος, κ. Jacobi· ἀφοῦ δ' ἐκυλίσθη ὑπὸ ἐργατῶν ὁ λίθος καὶ ἐπεκρίσθη δι' ἀμμοκονίας,

ἔλαβε σφύραν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐκ τῶν ῥωμαϊκῶν εὑρημάτων τοῦ φρουρίου, καὶ μετὰ ποιητικωτάτην προσλαλιὰν ἐκτύπησε τρις ἐπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῆς ἀκολουθίας. Τότε ἀντήχησεν ὁ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα Δελφικὸς ὕμνος, ὁ εὑρεθεὶς ἐν Δελφοῖς, κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐκτελεσθείσας ἀνασκαφάς, τῷ 1893.

Ἡ ἐορτὴ ἐπερατώθη διὰ τῆς αὐτῆς ἐπισημοῦ πομπῆς, τοῦ σκορπισμοῦ ἀνθῶν, τῆς ἀντηχήσεως ῥωμαϊκῶν σαλπισμάτων, τοῦ καπνοῦ τῶν θυσιῶν, τῆς παρατάξεως ῥωμαϊκῶν στρατευμά-

των καὶ τῆς ζωπῆς ἐν βοῇ καὶ κλαγγῇ καὶ στολῇ καὶ χρώμασι καὶ λόγῳ ἀναπαραστάσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ παρελθόντος.

Περὶ τοῦ ὀνόματος Σααλμπουργ (Saalburg) ἐπικρατεῖ ἀσυμφωνία, πολλὰ δὲ συζητήσεις καὶ ἀναδιφήσεις παλαιῶν κειμένων ἐγένοντο καὶ σοφαὶ παραθέσεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς εἰκαζομένης παραγωγῆς· ἡ δυσχέρεια ἔγκειται εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς λέξεως Saal, διότι Burg ὡς γνωστὸν σημαίνει πύργος, φρούριον· κατὰ τινὰς ἐξηγοῦντας αὐτὴν ἐν παλαιᾷ φραγκογερμανικῇ διαλέκτῳ παλάτιον, τὸ ὄνομα δηλοῖ μέγαρον, πύργον τοῦ ῥωμαίου ἀρχοντος, κατ' ἄλλους δὲ ὀρόπυργον, ἐρμηνευομένης τῆς λέξεως Sal ὡς ὀρίου.

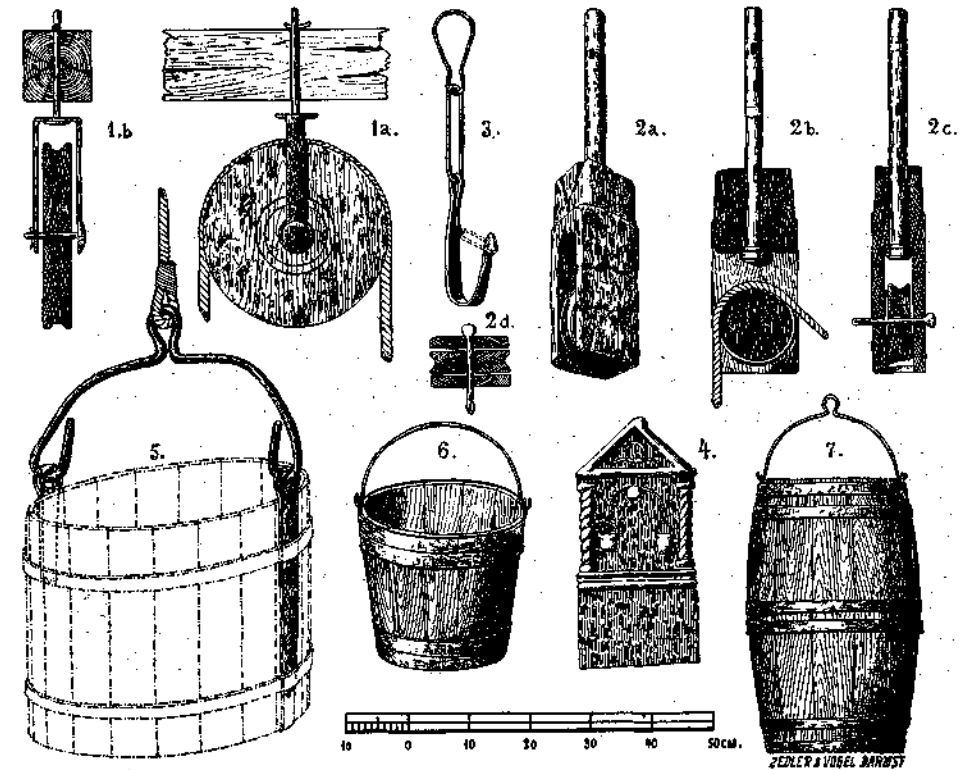
Τὸ φρούριον τοῦτο κατεσκευάσαν οἱ Ῥωμαῖοι,

πλησίον τῶν μέχρι σήμερον περισωζομένων συνόρων, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅπως προφυλάξωσιν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γερμανῶν τὰς ὠραίας πεδιάδας τοῦ Ῥήνου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως μεταχειρίζονται αὐτὸ ὡς ὀρμητήριον χωρήσωσι βορείωτερον.

Περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ φρουρίου τούτου οὐδὲν εἶνε σαφῶς γνωστὸν. «Οἱ λίθοι αὐτοῦ» κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἐκτελέσαντος τὰς ἀνασκαφάς «λαλοῦσιν ἔτι συγκεχυμένην γλῶσσαν» εἰκάζεται μόνον ὅτι τὸ Σααλβούργον ἐννοεῖ ὁ Τάκιτος λέγων

λῶν (porta praetoria καὶ porta decumana) διερχόμενος δρόμος ἔφερεν εἰς τὸ οἰκημα τοῦ διοικητοῦ, τὸ πραιτώριον. Πλησίον τούτου διήρχετο ἡ κυρία ὁδὸς (via principalis) διασχίζουσα τὴν ἄνω ὁδὸν καὶ περατουμένη εἰς δύο πύλας, τὴν δεξιάν καὶ τὴν ἀριστεράν. Οὕτω λοιπὸν εἰς ἑκάστην τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ φρουρίου ὑπῆρχε πύλη, ἑκατέρωθεν δ' ἑκάστης ὠρθοῦτο πύργος.

Ἡ porta praetoria, τῆς ὁποίας παρεθέσκαμεν τὴν εἰκόνα, ἔκειτο εἰς τὸ μάλιστα ἀπειλού-

Τροχαῖα καὶ κάδοι.

ὅτι ὁ Γερμανικὸς ἴδρυσεν φρούριον ἐπὶ τοῦ Ταύνου τοῦ ὀχυρωθέντος ὑπὸ τοῦ πατρός του Δρούσου· τὰς ἐπὶ αἰῶνας περιπετείας τοῦ φρουρίου τούτου ἀναφερομένας εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Γερμανῶν, παραλείπομεν ὡς ἥμιστα ἐνδιαφερούσας τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰπωμεν ὅτι, ὡς ἐξάγεται ἐξ εὑρημάτων καὶ ἰδίᾳ νομισμάτων, οἱ Ῥωμαῖοι κατείχον τὸ φρούριον καὶ πέραν τοῦ 250 μ. X.

Τὸ φρούριον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπίμηκες τετράγωνον 221 μ. μήκους καὶ 147 μ. πλάτους, ὁ δὲ μῆσος δὲ τῶν δύο ἀπέναντι ἀλλήλων κειμένων πυ-

μενον μέρος τοῦ φρουρίου, καὶ διὰ τοῦτο ἦτο ἡ στενωτάτη ὄλων, τὸ πλάτος δ' αὐτῆς δὲν ὑπερέβαινε τὰ 2,22 μ. Παραδόξως, εἰς τὸ μάλιστα ἐπικίνδυνον τοῦτο μέρος τοῦ φρουρίου, τὰ ἐσωτερικὰ τείχη ἦσαν ἀσθενέστερα ἢ εἰς τὰς λοιπὰς πύλας. Ἡ πρὸ τῆς πύλης ταύτης τάφρος δὲν ἐπεχώσθη, ὡς συνέβη βραδύτερον εἰς τὰς ἄλλας πύλας, ἀλλὰ μόνον ἐγεφυρώθη. Δὲν ἦτο δὲ τοῦτο σύνθηες, οὐδ' ἀναφέρονται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων γεφυρώσεις τάφρων. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἡ ἀμυνα τῶν φρουρίων ἐγένετο μετὰ τῆς ἀγρύπνου φροντίδος καὶ δι' ἐξόδων ἔτι, ἦσαν δὲ τόσον στερεαὶ αἱ πύλαι αὐτῶν, ὥστε

δὲν θεωρεῖτο ἀναγκαῖα ἢ προσαύξησης τῆς ἐνισχύσεως διὰ τάφρου. Ἡ Pons sublicius ἐν Ῥώμῃ ἐξεύγνε τὸν Τίβεριν ἀλλ' ὄχι τάφρον· καὶ αἱ παλαιαὶ πόλεις αἱ ὑπὸ τειχῶν καὶ τάφρων περιβαλλόμεναι δὲν εἶχον γεφύρας, ἐκτὸς ἂν ἐπρόκειτο περὶ γεφυρώσεως ποταμοῦ.

Πρὸ τοῦ τείχους ἐξετείνετο δρόμος πλάτους ἐνὸς μέτρου, πρὸ τούτου δὲ περιέθεε τὸ φρουρίον διπλῆ τάφρος. Ἡ φρουρὰ τοῦ Σααλβούργου δὲν ὑπερέβαινε τοὺς δισχιλίους ἀνδρας. Ἐνδιαφέροντα εἶνε τὰ ἐν αὐτῷ τεχνικὰ ἔργα. Ἡ προμήθεια τοῦ ὕδατος ἐγένετο, οὐχὶ ὡς συνήθως παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις δι' ὑδραγωγείων, ἀλλὰ διὰ δεξαμενῶν καὶ φρεάτων, αὐλακὲς δ' ἐχρησίμευον εἰς ἐκροήν τῶν ὑδάτων. Ἡ θέρμανσις ἐξετελεῖτο ἐντὸς ὑψηλῶν δωματίων, ἐνθα τὸ πῦρ ἀνήπτετο εἰς ἐστίας, διὰ θερμοαγωγῶν δὲ σωλήνων διωχετεύετο ὁ θερμὸς ἀήρ ὑπὸ τὸ πάτωμα, ὡς περίπου γίνεται καὶ σήμερον, διὰ τῶν ὑποκαύσεων.

Τὸ φρούριον ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν μερῶν, ἐκ τοῦ προσθίου, τοῦ μέσου καὶ τοῦ ὀπισθίου. Εἰς τὸ πρόσθιον (praetentura) εὕρισκοντο αἱ σκηναί, τὰ παραπήγματα καὶ τὰ λοιπὰ κτίρια, τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν πολυάριθμα λείψανα θεμελίων ἢ δωματσοειδῶν κοιλωμάτων.

Ἐνταῦθα ἦσαν ἐστημέναι αἱ σκηναί· ὡς εἶνε γνωστὸν, ἐκ στρατιωτικῶν συγγραφέων, ὑφ' ἐκάστην σκηνὴν ἐσκήνου 10 στρατιῶται· ἦσαν δ' αὐταὶ ἐκ δέρματος καὶ εἶχον μῆκος καὶ πλάτος περὶ τοὺς δέκα ῥωμαϊκοὺς πόδας. Κατὰ τὰς πορείας βεβαίως αἱ σκηναὶ αὐταὶ δὲν μετεφέροντο ἀλλ' ἀντικαθίσταντο ἐν τοῖς στρατοπέδοις διὰ καλυβῶν, αἵτινες κατεσκευάζοντο ἐκάστοτε κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος· οἱ ῥωμαῖοι στρατιῶται κατεσκεύαζον αὐτὰς προχείρως ἐπὶ τόπου ὅπως καὶ σήμερον ἐτι οἱ ὀλοτόμοι καὶ ἀνθρακίς εἰς τὰ δάση κατασκευάζουσι τὰς καλύβας τῶν ἐκ τῶν δένδρων, μόνον δ' ἐργαλεία εἶχον πέλεκυν καὶ δρεπανοειδὲς μαχαίριον.

Εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ φρουρίου εὐρέθη κοίλωμα ἀμφιθεατρικόν, ἑλλειψοειδές, τὸ ὁποῖον εἰκάζεται ὡς θέατρον· ἦτο ἀπλούστατα κατασκευασμένον καὶ ξύλινον. Τὰ μακρὰ διαλείμματα τῆς εἰρήνης καὶ ἡ ἀνία τοῦ βίου τοῦ στρατοπέδου, ἐν τῇ μονώσει ἐκείνῃ, παρώρων ἀξιοματικῶς καὶ στρατιώτας νὰ μεριμνῶσι περὶ θεαματικῶν μέσων τέρψεως· τὰ πέταλα, οἱ πτερνιστήρες, τὰ ὑποχαλίνια καὶ ἄλλα τοιαῦτα εὐρήματα μαρτυροῦντα τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν ἵππων, πείθουσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἵπποδρομίου.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φρουρίου ἔκειτο τὸ πραιτώριον, τὸ ὁποῖον ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων

ἑραπίων, εἶχε μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὸν τύπον τῆς ῥωμαϊκῆς κατοικίας, ὡς γνωρίζομεν αὐτὸν ἐκ τοῦ Βιτρουβίου καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Πομπηίας.

Τὰ εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ φρουρίου οἰκοδομήματα ἐχρησίμευον διὰ τὴν ἐπιμελητείαν τοῦ στρατοῦ καὶ ὡς ἀποθήκαι· ἀνευρέθησαν δὲ παντοῖα ὅσα μαρτυροῦντα ὅτι ἐδῶ ἐφυλάττοντο κρέατα.

Περίξ τῶν ῥωμαϊκῶν φρουρίων ἐγκαθίστατο πάντοτε συνοικισμὸς, ἀποτελούμενος ὑπὸ τῶν ποικίλων τροφοδοτῶν καὶ μεταπρατῶν, οἵτινες συνείθιζον νὰ παρακολουθῶσι τὸν ῥωμαϊκὸν στρατόν. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παλαίμαχοι στρατιῶται, βετεράνοι, οἵτινες ἀσμένως διέτριβον πλησίον τῶν παλαιῶν ταγμάτων τῶν. Ἡ κατάσταση τῶν ἐρειπίων καὶ τὰ παντοῖα εὐρήματα μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ «πόλις τοῦ στρατοπέδου» αὕτη κατεστράφη βιαίως ὑπὸ σιδήρου καὶ πυρός, ἴσως δ' ἐν μέρει καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων, διότι, ὡς βεβαίως ὁ Τάκιτος, συνείθιζον οὗτοι νὰ κρημνίζωσι τὰ ἐν εἰρήνῃ ἐγγὺς τοῦ στρατοπέδου ἀνεγειρόμενα οἰκοδομήματα, ὅπως μὴ χρησιμοποιῶσιν αὐτὰ οἱ ἐχθροί.

Τὰ ἐν τῇ «πόλει τοῦ στρατοπέδου» εὐρήματα εἶνε πολυαριθμότερα τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ· ὕδρια, ἀμφορεῖς, λοιπάδες κτλ. εἰσὶν ὅμοια κατὰ τὴν τέχνην πρὸς τὰ ἐν ἐκείνῳ, ἀγγεῖα δὲ τινὰ φέρουσι πλουσιωτέραν διακόσμησιν καὶ εἶνε ἀφθονώτερα ἐνταῦθα ἢ ἐντὸς τοῦ φρουρίου.

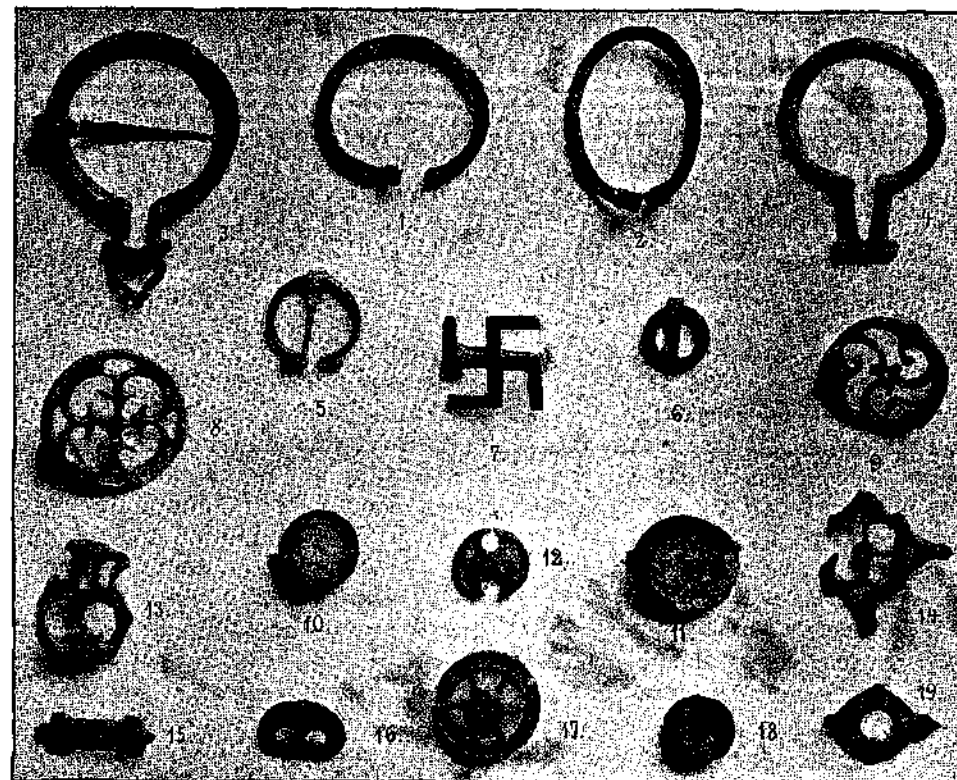
Περὶ τοῦ βίου τῶν ἄλλοτε κατοικῶν μαρτυροῦσι πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἐξ εὐφάρτου ἄλλως ὕλης ἀντικείμενα (ὑποδήματα π.χ.), ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ἐδῶ ἔζησαν καὶ γυναῖκες καὶ παιδία. Καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῶν φρεάτων καὶ ἄλλα ἐρείπια ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐνταῦθα διέτριβεν ἐν εἰρήνῃ ἀρκετὰ πολυάριθμος συνοικισμὸς ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἐκχερῶσας τὴν περίξ πετρώδη γῆν καὶ καλλιεργήσας ἀγρούς καὶ κήπους καὶ οπωροφόρα δένδρα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν πυρήνων τῶν κερασίων καὶ δαμασκηνῶν καὶ ἄλλων ὀπωρῶν, πυρήνων νωπῶν καρπῶν, οἵτινες εὐρέθησαν εἰς τὰ βάθη τῶν φρεάτων.

Ἐν τῇ ἐπαύλει, ἣτις ἔκειτο περὶ τὰ τριάκοντα μέτρα νοτιώτερον τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ φρουρίου, παρατηροῦμεν διαφορὰν ἀρχιτεκτονικῆς· ἐν ταύτῃ οἱ Ῥωμαῖοι ἀφῆκαν τὴν πατροπαράδοτον οἰκοδομικὴν τῶν καὶ συνεμορφώθησαν πρὸς τὸ ψυχρότερον κλίμα καὶ τὰς νέας ἐν διαφόρῳ χώρῳ ἀνάγκας· τὰ ἀναπεπταμένα δώματα,

οἱ πρὸς στοὰς παρεμφερεῖς πρόδομοι, οἵτινες ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἀκόμη, ἐξηλείφθησαν ἐνταῦθα· ἀντικατεστάθησαν δὲ ὑπὸ κεκλεισμένων διαιτημάτων καταλλήλων νὰ προφυλάττωσι τοὺς ἐνοικοῦντας ἀπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς κακοκαιρίας. Τὰ ὑπόγεια ὑπόκαυστα, τὰ ὁποῖα εἰς τὰς θερμὰς χώρας χρησιμεύουσι μόνον εἰς θέρμανσιν λουτρῶνων, ἐδῶ μετηνέχθησαν εἰς τὰ κατοικούμενα δωμάτια.

Τὸ κάλλιστα διατηρηθὲν ἐξ ὅλων τῶν ἐπὶ τοῦ

προεξεχουσῶν ἀψιδῶν, ἐνεποιεῖ ἐξ ἄπαντος μεγάλην ἐντύπωσιν ὅτε ἦτο ἄρτιον· καὶ τῶρα τὰ ἐρείπια τῆς ὑπομνησκουσι τὴν παλαιὰν παράδοσιν ὅτι ἐδῶ ἦτο παλάτιον τῶν βασιλέων τῶν Φράγκων. Παραστάδες καὶ κίονες ἐκ λίθου ἑλλειπῶν καθ' ὁλοκληρίαν, φαίνεται δὲ ὅτι ἦσαν ἐκ ξύλου. Αἱ ὀροφαὶ καὶ οἱ τοῖχοι ἦσαν χρωματισμένοι καὶ διακόσμητοι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν εὐρημάτων. Τὸ δάπεδον, ὡς εἰκάζομεν μετὰ βεβαίτητος ἐκ τῶν ὑποκαύσεων, δὲν ἦτο ἐκ σανί-

Διάφοροι πόρπαι.

Σααλβούργου ἐρειπίων εἶνε δωματίον τῆς ἐπαύλειως, τοῦ ὁποίου ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος ὑψοῦται σήμερον μέχρι δύο μέτρων. Κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, αἵτινες ἐγένοντο τῷ 1856, εἶχε διασωθῆ ἡ ἐγγρωμος διακόσμησις τῶν τοίχων μέχρις ὕψους ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου. Δυστυχῶς δὲν ἐλήφθη φροντίς περὶ διατηρήσεως αὐτοῦ· ἡ συσσωρευσις δ' ἐν αὐτῷ τῶν ἑλαστον φθινόπωρον πιπτόντων φύλλων κατέστρεψεν αὐτὴν· ὅλον τὸ ἐπίχρισμα ἀπελεπίσθη καὶ κατέπεσε· μέρη δὲ τινὰ αὐτοῦ μόνον φυλάσσονται ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Σααλβούργου.

Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς ἐπαύλειως διὰ τῶν ἰσχυρῶς

δὲν ἀλλὰ πλακόστρωτον, σανίδες δὲ ἢ ψίαθοι ἢ καὶ τάπητες ἐπετίθεντο ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ φωτισμὸς τοῦ δὲν ἦτο ἐπαρκής· διότι καὶ τὰ παραθύρα μικρὰ ἦσαν καὶ εἰς ὕψος ὑπεράνω τῶν δύο μέτρων εὕρισκοντο (εὐρέθησαν δὲ εἰς τὰ ἐρείπια συντρίμματα ὕαλου μαρτυροῦντα ὅτι τινὰ τοῦλάχιστον τῶν παραθύρων ἔφερον ὑαλοπίνακας), ἐν τούτοις ἢ ἐν αὐτῷ διαμονὴ ἦτο ἀνετός καὶ τερπνὴ. Πολὺ εὐάρεστον διατριβὴν, θερμὴν τὸν χειμῶνα, δροσερωτάτην τὸ θέρος παρέχον τὰ δι' ἡμικυκλιοειδοῦς ἀνοίγματα χωριζόμενα τρικλίνα, ἀποτελούμενα ἐκ τραπέζης καὶ τριῶν κλινῶν, ἐπὶ

τῶν ὁποίων ἀνέτως ἀνεκλίνοντο οἱ τρώγοντες.

Εἰς τί ἐχρησίμευε τὸ κτίριον τοῦτο δὲν εἶνε ὠρισμένως γνωστὸν· τινὲς ἐκάλεσαν αὐτὸ «παλάτιον», ἄλλοι δ' ἔδωκαν εἰς αὐτὸ τὸ νεώτερον ὄνομα «Καζίνον τῶν ἀξιωματικῶν»· ἴσως ἐν αὐτῷ κατόκει ὁ διοικητὴς ἢ ἀνώτερος στρατιωτικὸς ἢ διοικητικὸς ὑπάλληλος, δυνατὸν δ' αἰ μεγάλοι αἰθουσαι νὰ ἐχρησίμευον εἰς συνάθροισιν τῶν ἀξιωματικῶν ἢ τῶν ὑπαλλήλων. Οὐδὲν ὁμῶς μαρτυρεῖ ὅτι ἐνταῦθα κατόκει ὁ Καρακάλλας καὶ ὅτι ἡ ἑπαυλις ἐπέρε ποτε τὸ ὄνομα τοῦ ῥωμαίου αὐτοκράτορος· διότι ἡ τῷ 1723 εὑρεθεῖσα ἐπιγραφή ἢ ἀναφερομένη εἰς τὸν Καρακάλλαν, δὲν ἦτο ἐντετειχισμένη εἰς τὸ κτίριον, ὡς ῥητῶς ἀναφέρει ὁ ἐνεργήσας τὰς ἀνασκαφάς, ἀλλ' ἀπλῶς εὑρέθη πλησίον τῆς ἐπαύλεως.

Μεγίστην σημασίαν ἀπένεμον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν προμήθειαν καθαροῦ καὶ ὑγιεινοῦ ποσίου ὕδατος, γνωστὰ δ' εἶνε αἱ ἐπίμοχοι προσπάθειαι τῶν Ῥωμαίων πρὸς διοχέτους ὕδατων ἐκ μακρῶν ἀποστάσεων. Ὁ Πλίνιος, ὁ Βιτρούβιος, ὁ Υἱνός, ὁ Φροντίος καὶ ἄλλοι διὰ μακρῶν πραγματεύονται περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως ὑδραγωγείων ὡς καὶ περὶ τῆς συντηρήσεως αὐτῶν.

Ἡ φροντίς περὶ ἐξαιρέτου πηγίου ὕδατος δὲν περιορίζετο εἰς μόνην τὴν Ῥώμην οὐδ' εἰς μόνας τὰς ἀξίας λόγου πόλεις, τῶν ὁποίων τὰ τεράστια ὑδραγωγεία, καὶ σήμερον ἔτι λειτουργοῦντα, μαρτυροῦσι τὴν μεγάλην περὶ τοῦ ὕδατος μέριμναν τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐξετείνετο καὶ εἰς τὰς μικρὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις, ἐν αἷς κατεσκευάζοντο ὑδραγωγεία καὶ φρέατα· κατὰ γενικὸν δὲ κανόνα ἢ ἰδρυσις πόλεως ἢ συνοικισμοῦ καθορίζετο, μετὰ ἐπισταμένης ἐρεύνας, ἐκ τῆς ὑπάρξεως καθαροῦ ὕδατος. Οὐδόλως ἄρα ἄπορον ἂν τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὰ ἀπώτατα ὄρια τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἐπὶ τοῦ Σααλβούργου.

Πλὴν ἄλλων πηγῶν καὶ δεξαμενῶν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸν Ταῦνον φρουρίου καὶ τῶν περὶ εὑρέθησαν καὶ ἱκανὰ φρέατα· τινὰ δ' ἐξ αὐτῶν δὲν κατεχώσθησαν, ἀλλ' ἦσαν ἐν χρήσει καὶ μετὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὡς εἰκάζεται ἐκ τινῶν ἀντλητικῶν ὀργάνων, προφανῶς μεταγενεστέρων, εὑρεθέντων ἐν αὐτοῖς.

Τὰ ἐπὶ τοῦ Σααλβούργου φρέατα, πλὴν τῶν ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους ἀνακτισθέντων μερῶν, δὲν εἶνε ἐκτισμένα μετ' ἀμμοκονιάματος. Τοῦτο ἐκρίθη προτιμότερον ἕνεκα τῆς γεωλογικῆς συ-

στάσεως τοῦ ἐδάφους, ἧτις καθίστα ἀδιαπεράστους τὰς πλευρὰς τοῦ φρέατος, μόνον δὲ κάτωθεν ἐπέτρεπε ν' ἀναβρῆ τὸ ὕδωρ. Ἄλλως δὲ ὁ Πλίνιος συνεβούλευε νὰ κατασκευάζωνται τὰ φρέατα ἀνευ ἄμμου καὶ ἀσβέστου διὰ νὰ μὴ ἀποφράσσωνται αἱ φλέβες.

Ἡ ἀνέλκυσις τοῦ ὕδατος ἐγένετο κατὰ δύο τρόπους εἴτε διὰ τροχαλιῶν προσηρημένων εἰς ἀκίνητον ἐγκαρσίαν δοκὸν εἴτε διὰ περιστρεφόμενων κυλίνδρων. Εἰς πολλὰ φρέατα ἀνευρέθησαν τροχαλῖαι καὶ σχετικὰ μηχανήματα. Τοιαύτην τροχαλίαν ἐκ ξύλου δρυὸς μετὰ τὰ σιδηρὰ αὐτῆς περιβλήματα εὑρεθεῖσαν εἰς ἓν ἐκ τῶν φρεάτων παριστάνουσιν αἱ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 1^a καὶ 1^b εἰκόνες τῶν «τροχαλιῶν καὶ κάδων». Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα εἶνε εὐφυστάτη τροχαλία ἐκ ξύλου πτελέας (2^a — 2^d) στρεφόμενη διὰ μέσου δύο ξυλίνων παρείων ἐπὶ σιδηροῦ ἀξονος. Ἡ διάμετρος τῶν τροχαλιῶν φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὸ βάθος τῶν φρεάτων.

Ἀνέκαθεν καὶ εἰς οἰανδήποτε βαθμίδα πολιτισμοῦ καὶ ἂν εὑρίσκετο ὁ ἄνθρωπος ἐπέζητει νὰ κοσμήσῃ ἑαυτόν. Ὁ στιγματισμὸς τοῦ σώματος παρέμεινε μόνον ἐν χρήσει εἰς τὰς ἀγρίας φυλάς, ἐν ᾧ τὴν διατήρησιν τοῦ λοβοῦ τοῦ ὠτός διὰ τὰ ἐνώτια διετήρησαν καὶ οἱ πολιτισθέντες λαοί. Ἡ διὰ πτερῶν διακόσμησις τῆς κεφαλῆς συνηθίζεται καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὑπὸ τοῦ γυναικείου φύλου. Προσφιλή ἦσαν ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων τὰ ἐκ μετάλλου καὶ πολυτίμων λίθων κοσμήματα· κατασκευάζοντο δὲ ταῦτα ἐξ ὀρειχάλκου καὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ὁ σίδηρος ἦτο σπάνιος, ὡς καὶ ὁ μόλυβδος καὶ ὁ κασίτερος· συνηθέστατος ἦτο ὁ ὀρείχαλκος, οὐχὶ δὲ μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὁπότε ἐτεχνουργοῦντο μετὰ πολλῆς δεξιότητος κοσμήματα παντοῖα, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους οὗτος ἦτο, ἐν ἐλλείψει χρυσοῦ, τὸ καταλληλότερον καὶ εὐθηνότερον μέταλλον, ὁμοιάζων πρὸς αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὴν μὴ ὀξειδῶσιν· ἡ δ' ἐπικάλυψις αὐτοῦ δι' εὐγενῶν μετάλλων καὶ διὰ σμάλτου καὶ ἢ ἐναρμογῆ εἰς αὐτὸν πολυτίμων λίθων ἐπηύξανε τὴν ἀξίαν του.

Ἡ ἀρχαιοῦς ἐτεχνούργησε κοσμήματα συνδέοντα μετὰ τῆς σκοπιμωτάτης καὶ πρακτικῆς μορφῆς ἄκραν ἐντέλειαν τέχνης, εἶνε δὲ λυπηρὸν ὅτι σήμερον δὲν μιμοῦνται συχνότερον τὰρχαῖα πρότυπα. Οὐχὶ ἀνευ θαυμασμοῦ παρατηροῦμεν τὰ ἐκ προϊστορικῶν ἑλληνικῶν ἢ ῥωμαϊκῶν χρό-

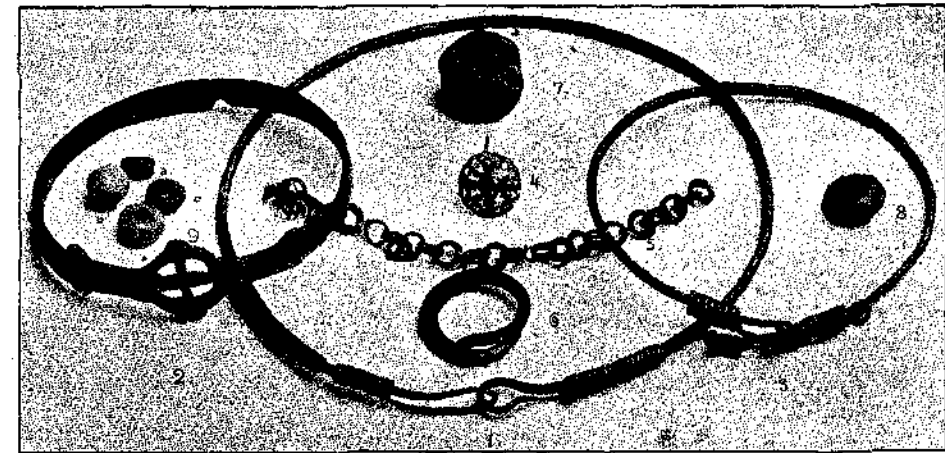
νων ἢ τὰ ἐκ τῶν χρόνων τῶν μεταναστεύσεων τῶν λαῶν κομφουρήματα, τῶν ὁποίων ἡ τελειότης τῆς τέχνης φαίνεται εἰς ἡμᾶς αἰνίγμα. Τὴν τεχνουργίαν τῶν Ῥωμαίων μαθηάνομεν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν μεθοριῶν φρουριῶν, ἐπὶ τοῦ Σααλβούργου δὲ ἰδίως ἀνευρέθη μεγάλη πληθὺς κοσμημάτων.

Οἱ ἀρχαῖοι, ὡς βεβαιούμεθα ἐκ τῆς μελέτης τῶν πλαστικῶν ἔργων, οὔτε ἔκοπτον οὔτε ἔραπτον πολὺ, ἀλλ' εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ ρίπτωσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὸ ὕφασμα, ὅπως προήρχετο ἐκ τοῦ ἴστού καὶ νὰ περιτυλίσσωσι δι' αὐτοῦ τὸ σῶμά των. Ὁ λόγος ἦτο, ἐκτὸς ἄλλων, ὅτι τὰ ἐνδύματα τῶν ἀρχαίων ἐπλύνοντο, ὅπως πολ-

οὶ ἐκ μαργαριτῶν, ὕαλου, κέρατος καὶ ὀρειχάλκου ὄρμοι. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 5 ὀρειχάλκινη ἀλυσὶς ἐκ διπλῶν δακτυλίων ἀποτελουμένη ἐχρησίμευεν ὡς κόσμημα ἢ πρὸς ἀνάρτησιν ἄλλου τινὸς πράγματος, φυλακτοῦ πιθανῶς.

Καὶ ἐνώτια εὑρέθησαν πολλὰ, ἐξ ὧν δύο χρυσᾶ, καὶ βραχιόλια ἐξ ὧν ἐν ὀρειχάλκινον παριστᾷ ἢ κατωτέρω εἰκῶν (ἀρ. 2)· ὁ ἐπ' αὐτοῦ σταυρὸς δὲν εἶνε χριστιανικὸν σύμβολον ἀλλ' ἀπλή διακόσμησις, εὐρισκομένη καὶ εἰς ἄλλα τοιαῦτα κοσμήματα.

Ἐπίσης εὑρέθησαν δακτύλιοι ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου, ὀρειχάλκου, σιδήρου, τῶν ὁποίων τινὲς φέρουσι δακτυλιολίθους. Οἱ δακτύλιοι τοὺς

Περιδέρα καὶ βραχιόλια.

λαχοῦ ἔτι τῆς Ἑλλάδος, διὰ κοπέλου, κομβία δ' ἐπερραμμένα καὶ πολύπτυχοι ραφαὶ παρημποδίζον τὴν ἐργασίαν ταύτην· ἄλλα μέσα, δι' ὧν συνήπτοντο ἄνωθεν τῶν ὤμων ἢ πρὸς τὰ στήθη τὰ ἐνδύματα, ἐκ μετάλλου καὶ ὁστοῦ κατεσκευασμένα ἦσαν αἱ περόναι, αἱ πόρπαι· δὲν κατεσκευάζοντο δὲ ἀπλῶς μόνον κατάλληλα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ των, ἀλλ' ἐπιλοτεχοῦντο ἀληθῆ κοσμήματα.

Ἡ ἐν τῇ σελίδι 299 εἰκῶν παριστᾷ διαφόρους πόρπας κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ φυσικοῦ μεγέθους των.

Τὰ περιδέρα ἦσαν σπάνια παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ἐν ᾧ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἦσαν συνηθέστατα. Καὶ τὸ μόνον ἐπὶ τοῦ Σααλβούργου ἀνευρέθη (ἀριθ. 1 τῆς ἀνωτέρω εἰκόνος) δὲν φαίνεται ῥωμαϊκὴν ἔχον τὴν καταγωγὴν. Εὑρέθη ἐντὸς φρέατος, διετηρήθη δὲ καλῶς ἀνευ σκωρίας. Συνηθέστεροι ἦσαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους

ὁποίους ἔφερον οἱ στρατιῶται ἦσαν σιδηροὶ· ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕλικόν αὐτῶν οὐδεμίαν εἶχεν ἀξίαν, ἐφρόντιζον οὗτοι νὰ τοὺς κοσμῶσι διὰ δακτυλιολίθων, ὅλοι δὲ εἶνε ἔγκοιλοι, καὶ οὐδεὶς εὑρέθη ἀνάγλυφος.

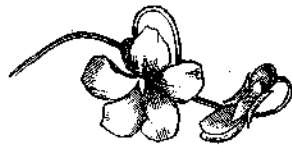
Καὶ ἄλλα κοσμήματα ἀνεσκάφησαν καὶ σκεῦη, καὶ ἀγγεία, καὶ ὅπλα μαχητῶν καὶ ἵππων πέταλα· μετὰ αἰῶνας ὄλους σκότους καὶ ταφῆς ἐφύσησεν ἐπ' αὐτῶν ὁ ἀήρ τοῦ ἐπάνω κόσμου καὶ τὰ ἐθώπευσαν αἱ θερμαὶ θωπεῖαι τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Τὰς πύλας ἐκεῖνας διεσκέλισαν ἐν σιδηρᾷ καὶ βραχεῖ ῥωμαϊκῇ πανοπλίᾳ μεγάλα καὶ ῥωμαλεὰ σώματα, καὶ ἡ ἑπαυλις ἐκεῖνη ἐπληρώθη γελῶτων καὶ ἡσμάτων καὶ τερπνῶν ὀνείρων μετὰ τὸν πότον, καὶ τὰ φρέατα ἐκεῖνα εἶδον διψαλέας μορφὰς περὶ ἑαυτὰ καὶ ἐν μέσῳ κρότου τροχαλιῶν καὶ περιστρεφόμενων μαγγάνων ἀπέ-

στελλον ἐπάνω τὸ κατάψυχρον ὕδωρ των. Εἰς τὰ κοσμήματα ταῦτα προσηλώθησαν βλέμματα καὶ χεῖλη τὰ ὅποια ἐφίλησαν ἴσως, καὶ αὐτὰ, μετὰ τοῦ ὠραίου τραχήλου ἢ τοῦ στήθους ὀφριασμοὶ ἠδονῆς ἠσθάνθησαν οἱ βραχίονες ἢ οἱ δάκτυλοι

οἱ φέροντες αὐτὰ. Οἱ γέλωτες, τὰ ἄσματα, τὰ ὄνειρα, ἐσβέσθησαν· οἱ δάκτυλοι, οἱ ὀφθαλμοί, τὰ χεῖλη, ἐξηφανίσθησαν καὶ ὡς μόνον κατακάθισμα τῆς ζωῆς, ὡς καγγασμὸς τοῦ παρελθόντος ἔμειναν τὰ ψυγα ταῦτα!...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

ΑΥΤΟΧΘΟΝΕΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΧΘΟΝΕΣ

Προχθὲς ἀνεγίνωσκον εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν. Τὴν ἐστὲλλον Ἑλληνας, διεξάγοντες μακρὰν, πολὺ μακρὰν, τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ἀπὸ τόπον ἀγνωστον εἰς ἐμέ, τὴν Ἰζομπελνάγια τοῦ βορείου Καυκάσου, τόπον, — δὲν γνωρίζω ἂν ἦναι πόλις ἢ χωρίον—τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον ἦδη ἤκουσα καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Τὰ τέκνα τὰ ἐξορίστα τοῦ ἐδάφους τῆς καὶ τοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ τῆς, πτωχοὶ ἡμερόβιοι βιοπαλαισταί, ἀπέστελλον πρὸς τὴν μητέρα Πατρίδα μαζί με τὴν ἐπιστολὴν ἐκαίην χιλία χρυσᾶ φράγκα, «ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συστάσεως ταμείου ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου, διὰ νὰ συντελέσουν καὶ αὐτοὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ γοῆτρου τῆς φιλότατης Πατρίδος».

Καὶ ἡ φιλοπατρία αὕτη ἢ νοσταλγία, μετὰ τὸς ἄβρον αὐτῆς ἄρωμα, χωρὶς ποσῶς νὰ ἐπιδιώκω τὰς ἀντιθέσεις, μοῦ ὑπέμνησε συζήτησιν ἐν τῇ βουλῇ πρὸς μινός, καθ' ἣν συνεζητεῖτο ἂν πρέπει νὰ δοθῇ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἄρτος εἰς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ Καυκάσου καὶ οὗτοι, ἐκεῖθεν δηλαδὴ ὄθεν καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου δωρεά, ἐλθόντες ἐδῶ διὰ νὰ ἐργασθῶν, νὰ ζήσουν καὶ νὰ καταλίπουν τὰ τέκνα των ἐν τῇ ἐλευθερᾷ πατρίδι, ἐδυστύχησαν καὶ ἀπέθνησκον ἐκ πείνης ἐν τῇ ἀποπέρα αὐτῶν ταύτη. Ἠκούσθησαν τότε ἐν τῇ συζήτησει ἐκαίην λέξεις, τῶν ὁποίων τερῶ ἀλαγινὴν τὴν ἀνάμνησιν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος, αἱ λέξεις αὐτόχθων καὶ ετερόχθων.

Ὅπως ὑπάρχουν φυσιογνωμίαι ἀπαρέσκουσαι, μορφαὶ καθ' ὧν ἐξ ἐμφύτου αἰσθάνεται τις ἀπο-

στροφὴν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ αἰτιολογήσῃ ἀπέναντι τῆς συνειδήσεώς του τὴν ἐχθρικὴν ταύτην προκατάληψιν, οὕτως ὑπάρχουν καὶ λέξεις, ἐμπνέουσαι ἀρχῆθεν τὰ αὐτὰ συναισθήματα, πολὺ πρὶν ἢ ἡ διάνοια δυνήθῃ νὰ συλλάβῃ τὰς ἐννοίας, τῶν ὁποίων εἶναι παραστατικά.

Τοῦτο συνέβη καὶ εἰς ἐμέ ἀπὸ τῆς πρώτης, τῆς ἀπωτάτης ἡλικίας, ὅταν ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην ἤκουον τὰς λέξεις αὐτόχθων, αὐτοχθονισμός, τοπικισμός, ἐνῶ οὐδεμίαν ἠδυνάμην νὰ ἔγω ἀντίληψιν περὶ τῆς ἐννοίας των. Οὐτε ἐγὼ ἤξευρον κατὰ τί μοῦ ἔπαιον αἱ ἀφόρητοι αὐταὶ λέξεις· ἴσως ὁ τόνος τῆς φωνῆς μετὰ τὸν ὁποῖον ἤκουον νὰ τὰς προφέρουν, ἴσως ἡ ἔκφρασις τῆς δυσθυμίας καὶ τῆς ὀργῆς, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανεν ἡ μορφή τοῦ πατρός μου, ὅταν αἱ λέξεις αὐταὶ διεσταυρόνοντο εἰς τὰς κατ' οἶκον ὀμιλίας, μετ' ἄλλων ἀκαταλήπτων λέξεων, — ψήφισμα, — ἔθνοσυνέλευσις, — ἴσως ταῦτα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τῆς ἐξ ἐμφύτου ἀποστροφῆς ἐννοϊῶν, τῶν ὁποίων τότε ἀκόμη δὲν εἶχον οὐδεμίαν ἀντίληψιν.

Ἐκτοτε καὶ εἰς ἐμέ, ὡς εἰς πάντα Ἑλληνα, ἐδόθη πολλάκις ἀφορμὴ νὰ προσηλωθῶ ἐπὶ τῶν ἐννοϊῶν τούτων.

Ἄν καὶ αἱ λέξεις αὐτοχθονισμός, καὶ τοπικισμός εἶναι νέαι, δημιουργηθεῖσαι ὑπὸ τῆς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπερεντάσεως τοῦ στενοῦ πνεύματος τοῦ τοπικισμοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἀναγνωρίζει σύνδεσμον καὶ ἀλληλεγγύην πέραν τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου, ἡ λέξις ὅμως αὐτόχθων εἶναι δυστυχῶς πολὺ ἀρχαία, ἀφοῦ καὶ οἱ θεοὶ οἱ αὐτόχθονες εἶχον ἐπιρροὴν πολὺ ἰσχυροτέραν

πανταχοῦ ὅπου ἠδύναντο νὰ διεκδικήσουν δικαιώματα τοπικῆς καταγωγῆς, ἀπαρράλλκτως ὅπως ἤκουσαμεν πολλάκις ἐν αὐτῇ τῇ βουλῇ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος νὰ ἀναφέρονται μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς παρίας Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἐτόλμησαν ἰξῶθεν νὰ διέλθουν τὴν γραμμὴν τῆς Ὄθρου, ἢ ἀπὸ θαλάσσης νὰ πατήσουν τὰς ἀκτὰς τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἐνῶ ἡ φιλανθρωπία τῶν δυνάμεων δὲν εἶχεν ἀξιώσει καὶ τούτους νὰ περιληφθῶν αὐτοῦ, ἂν καὶ ἀκριβὰ εἶχον πληρώσει εἰς αἷμα καὶ θυσίας τὸ εἰσιτήριον των εἰς τὸ ἐδαφος τοῦ ἀπέλευθερωθέντος τμήματος, ὅχι ὀλιγώτερον ἀκριβὰ τῶν αὐτοχθόνων.

Ἦτο λοιπὸν ἀρχαιοτάτη ἡ λέξις αὐτόχθων. Ἀφ' ἧς ἡ ἱστορία κατῴρθωσε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν ἀφήγησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀνοησιῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μικροτήτων, βλέπομεν τὸ πνεῦμα τοῦ αὐτοχθονισμοῦ καὶ τοῦ στενοῦ τοπικισμοῦ ἐμφυσῶν πνοὴν μίσους καὶ ἐχθρότητος πάντων κατὰ πάντων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἑλληνικὴ συνειδήσις ὑπῆρχεν ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων μέχρι τῆς ὑποδουλώσεως κραταιὰ καὶ διαυγῆς, μετὰ ζωνηροτάτας πολλάκις τὰς ἀναλαμπάς. Ἀπόδειξις τὰ Τρωϊκά, τὰ Μηδικά, ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία, ἡ Ὀλυμπία, οἱ Δελφοί, τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον.

Ἀλλὰ ἐνιαία τῶν Ἑλλήνων πολιτικῆ ὀργάνωσις ἐν ἐνὶ πολιτικῶ ὀργανισμῶ, ὅποια ἤθελε διαιωσιεῖ τὸ κράτος τῆς ὑπερόχου καὶ ὑπὲρ πᾶσάν ποτε ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιλέκτου φυλῆς, καὶ ἤθελεν ἀποσοβῆσαι τὴν ὑποδουλώσιν, οὐδέποτε δυστυχῶς κατωρθῶθη νὰ κατανοηθῇ, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον νὰ συντελεσθῇ. Ἡ Ἑλλὰς ὑπῆρξε πάντοτε κατατετμημένη παρ' ὅλην τὴν συνειδήσιν τῆς μιᾶς καὶ ἐνιαίας ἑλληνικῆς πατρίδος εἰς πληθὺν αὐτοτελῶν καὶ ἀνεξαρτήτων κρατῶν, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα δὲν ὑπερέβαινον κατ' ἔκτασιν καὶ κατὰ πληθυσμὸν τοὺς σημερινούς δήμους, τοὺς φέροντας ἀκόμη πολλαχοῦ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν τὰ ὀνόματα· πολλῶν δὲ ἐξ αὐτῶν αἱ οικονομικαὶ δυνάμεις μόλις ἐπῆρουν πρὸς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν συγχρόνου μικροσκοπικῆς κοινότητος.

ὑπὸ τοιαύτην πολιτικῆ ὀργάνωσιν, αἱ πυκνῶς διασταυρούμεναι καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα γραμμαὶ τοπικῶν ὀρίων τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν περιέκλειον δυστυχῶς ἐντὸς αὐτῶν καὶ μόνων τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἀδελφότητος· ἐξω τούτων ἦσαν ἀλλότρια συμφέροντα καὶ ἐπομένως συμφέροντα ἐχθρικά.

Διὰ τοῦτο πλὴν τῶν σπανίων περιστάσεων καθ' ἃς (καὶ τοῦτο ὅχι πάντοτε δυστυχῶς) ὁ κοινὸς ἰξῶθεν κίνδυνος συνήνενε τοὺς ἡμετέρους προγόνους, ἡ ὅλη ἱστορία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ἀπὸ τῶν πρώτων ἀσφαλῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων, μέχρι τῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑποδουλώσεως, ὑπὸ κυριαρχον τὸ πνεῦμα τοῦ στενοῦ τοπικισμοῦ καὶ τῶν στενῶν συμφερόντων τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως, ὑπῆρξεν εἰς ἀτελεύτητος ἀλληλοσπαραγμὸς καὶ ἀλληλεξάντησις καὶ δῆσις καὶ ἐξανδραποδισμός, καταστήσας ἄτονον καὶ ἀνέφικτον τὴν κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν ἀμυναν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅταν δὲ εἰς τοὺς ἐμφυλίους τῶν προγόνων ἡμῶν σπαραγμοὺς συνεπήγγυντο μεγάλαι συμμαχίαι, αἱ συμμαχίαι αὐταὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἰσχυρῶν πόλεων, ὡς αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη, ἦσαν ὑποτέλειαι καὶ ὑποδουλώσεις ὑπὸ τὸ ἄβρον τῆς συμμαχίας περικάλυμμα.

Ἐννοεῖται οἰκοθεν πόσον ἐρριζώθη ὑπὸ τοιοῦτον πολιτικῶν σύστημα τὸ πνεῦμα τοῦ τοπικοῦ αὐτοχθονισμοῦ καὶ πῶς ὑπὸ τὴν πνοὴν του τὴν καυστικὴν ἐσθέννυτο αἱ ἀναλαμπᾶ τῶν Πανελληνίων ἰδεῶν, τῶν ὁποίων ἰσχυρὰ πολλάκις ἀνίθορεν ἡ φλόξ. Διὰ τοῦτο οἱ πρὸς ἀλλήλας τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν ἀδελφοκτόνοι πόλεμοι διεξήγοντο μετὰ τῆς αὐτῆς σκληρότητος καὶ ἀπανθρωπίας, τὴν ὁποίαν τὸ ἀρχαῖον διεθνὲς δίκαιον τοῦ πολέμου ἐπέτρεπε, μετ' ὄσης καὶ οἱ κατὰ τῶν ξένων καὶ ἀλλοφύλων.

Καὶ ἐπολέμου ἐκάστοτε εἰς καθ' ἑνὸς καὶ εἰς κατὰ πάντων καὶ πάντες κατὰ πάντων πολέμους ἀτελεύτητους, καὶ ἦν ἡ ὅλη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἱστορία, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰγῆς, καὶ τόσον ἀπροσίτου πολιτισμοῦ, εἰς ἀτελεύτητος ἐμφυλίου ἀγῶν, καθ' ὃν μόλις ἐλάμβανε καιρὸν ἡ ἱστορία νὰ πιστοποιῇ τὰς συναπτομένας καὶ διαλυομένας συμμαχίας, τὴν κήρυξιν τῶν πολέμων καὶ τὴν διομολογίαν τῶν περὶ εἰρήνης συνθηκῶν.

Ἐπέπρωτο δὲ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη, μετὰ τῶσους αἰῶνας, νὰ φέρῃ εἰς φῶς ὕβριν βαρυτάτην κατὰ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἐκ μέρους τοῦ παραδοξοτέρου καὶ μᾶλλον ψυχολογικῶς ἀνεξηγήτου τῶν κακούργων, ἀλλὰ καὶ ἀρχαιοτάτου τῶν φιλελλήνων, τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος, ὅταν ὁ ἐταῖρος τῆς παρ' ἡμῖν γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς κ. Ὀλλῶ ἀνεκάλυψεν ἐντετειχισμένην ἐν τῷ ἐν Καρδίτῃ τῆς Βοιωτίας ναῶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν στήλην, ἐφ' ἧς εἶχε χαραχθῆ ὁ κατὰ τὰ Ἰσθμια ἀπαγγελθεὶς ἐν Κορίνθῳ λόγος τοῦ Ῥωμαίου Καίσαρος.

Μετὰ περισσοῦ ὄσον καὶ χυδαίου κόμπου, ἀρτύων τὴν εὐεργεσίαν δι' ὕβρεως, ἔλεγε· «Λάβετε ἀνεισφορίαν, ἐλευθερίαν, ἢν οὐδ' ἐν τοῖς εὐτυχισταῖσι ὑμῶν πάντες χρόνοις ἔσχετε . . . ἢ γὰρ ἄλλοτρίοις ἢ ἀλλήλοις ἐδουλεύετε». Τὸ δεῦτερον δὲ τοῦτο, χάρις εἰς τὸ στενὸν τοπικὸν πνεῦμα, τὸ τόσο ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν Πανελληνίον ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ καταπνίγον ταύτην καὶ νεκρόν, ἦτο δυστυχῶς ἀληθέστατον.

Ἀλλὰ φαινόμενον ἐκ πρώτης ὕψεως ἀνεξήγητον, διότι παρουσιάζει ἐκ τῶν αὐτῶν ἀπολύτως αἰτίων ἀποτελέσματα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα, ὑποπίπτει εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν τῆς ἡμέτερας ἱστορίας.

Τὸ στενὸν τοπικὸν πνεῦμα, ἡ ἀδελφὴ αὐτὴ μορφή τοῦ αὐτοχθονισμοῦ, τὸ ὅποιον κατεσπάραξε τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὴν παρέδωκε δεσμίαν εἰς τὴν δουλείαν, αὐτὸ τοῦτο συνετήρησε καὶ διέσωσε τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν συνείδησιν, αὐτὸ ἐκράτησεν ἐν νεκροφανεῖα εἰς τὴν ζωὴν τὸν ἑλληνισμόν ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτῆσεως, δι' ὄλων τῶν δουλικῶν χρόνων τῆς φραγκικῆς, τῆς ἐνετικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς δουλείας, μέχρι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν Ἀναστάσεως.

Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ τὸν ἐξίλασμόν καὶ τοῦτο τὴν συγγνώμην τῶν ἀρχαίων διαιρέσεων καὶ τοῦ στενοῦ πνεύματος τοῦ τοπικισμοῦ, ὁ ὅποιος ἦτο ἡ βία τῶν ἀρχαίων ἑλληνίδων πόλεων.

Διότι ἡ κατάμνησις αὐτῆ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰς πολυπληθεῖς πολιτείας αὐτοκυριάρχους καὶ αὐτοδιοικουμένους, αὐτὴ καὶ μόνη κατὰ τὴν μακροχρόνιον δουλείαν συνετέλεσε τὴν διάσωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἄν ἡ Ἑλλάς ὡς ἐν κράτος ἐνιαίον ὑπέπιπτεν εἰς τὴν δουλείαν, θὰ ἔθνησκε φυλετικῶς, διότι ἔλλειπε τοπικῶν θεσμῶν καὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, εἰς χεῖρας τοπικῶν αἰρετῶν ἀρχῶν, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀμυνθῆ κατὰ τῆς φυλετικῆς φθορᾶς, ὡς σύνολον ἐνιαίον.

Εὐτυχῶς ὅμως ἀπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἀφ' ἧς συνεπληρώθη ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλλάδος, αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, ἀποθανοῦσαι ὡς κράτη, διετήρησαν ἐσωτέραν αὐτοδιοίκησιν καὶ αἱ αἰρεταὶ αὐτῶν ἀρχαί, ἂν δὲν ἐχειρίζοντο πλέον τὴν ἐξουσίαν ἐλευθέρων πόλεων, ἦσαν ὅμως ἀρχαὶ κοινοτήτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦσαν αὐτοδιοικουμένων. Ἄπειροι δὲ εἶναι αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς τοιαύτης μετουσιώσεως τῶν ἀρχαίων ἑλληνίδων πόλεων εἰς κοινότητας καὶ τῆς ἐπιβιώσεως αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἑνετῶν, μετὰ μεγάλων, ἐννοεῖται, παραλλαγῶν καὶ

ποικιλίῶν ἐν τῇ ὀργανώσει αὐτῶν, ὅπως ποικίλαι ἦσαν κατὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις. Οὐδὲν δὲ ἱστορικῶς ἀναληθέστερον τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες διεμορφώθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας. Ἡ Τουρκοκρατία τὰς εὔρεν ἐν τῇ ζωῇ, ὑποστάσας ἀλλεπαλλήλους μεταμορφώσεις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὑποκατέστησαν εἰς τὰς ἀρχαίας Ἑλληνίδας πόλεις, ἀλλ' οὐδέποτε ἐκλιπούσας. Δι' αὐτῶν δὲ ὑπὸ ποῖαν τινα αὐτοδιοίκησιν, διάφορον κατὰ τόπους, αὐτοδιοίκησιν ἰδίαν τῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἠδυνήθη τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ κατισχύσῃ τῆς φθορᾶς.

Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν συγγνώμην τοῦ ἀρχαίου τοπικοῦ καὶ αὐτοχθονιστικοῦ πνεύματος.

Καὶ ἐνῶ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἔδωκε ζωὴν εἰς τὰς κοινότητας, ὑπεχώρησεν ἔπειτα εὐτυχῶς πρὸ τῶν κοινῶν συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι ἐσφιγξάν στενότερον τοὺς ἀδελφικούς δεσμούς τῶν ὑποδούλων. Τῆς δουλείας ὁ κύλινδρος, ἐξ Ἰσου κυλιόμενος βαρῦς ἐπὶ τοῦ στήθους πάντων, ἐξῆλειψε πᾶσαν διάκρισιν, πᾶσαν ἀνωμαλίαν. Καὶ παρετηρήθη τότε φαινόμενον μοναδικόν. Ὅχι μόνον οἱ τὴν φυλὴν Ἑλληνες, ἀλλὰ καὶ ἀλλόφυλοι τότε ὀμόθηρηκοι, ὑπὸ τὴν αὐτὴν τελοῦντες μόρσιμον τύχην, τὴν τύχην τὴν δουλικήν, ἑλληνικὴν εἶχον τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, Ἑλληνες ἤθελον νὰ καλῶνται.

Ὅταν δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα, αἱ ἰδέαι τοῦ αὐτοχθονισμοῦ, τὸ ταπεινὸν πνεῦμα τῶν τοπικῶν συμφορόντων, εἶχον τέλειον νεκρωθῆ. Σύμψασαι αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες, αἱ ἰδίαι διὰ τῆς ἀνωτέρας αὐτῶν διοικήσεως ἀμυνόμεναι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐθυπαρξίας, ὑπὸ σηκίαν καὶ κέντρον τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἀπετέλουν ἀπλῶς πλέον χωρογραφικὰς διαιρέσεις τοῦ ἡνωμένου ἔθνους, τὸ ὅποιον ὡς ἐκ τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων, ἄτινα εἰς τὸν Πατριάρχην, ὡς εἰς Ἐθναρχὴν, εἶχον παραχωρηθῆ ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, εἶχον ἰδίαν αὐθυπαρξίαν καὶ ἀνεγνωρισμένην προσωπικότητα κράτους, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ὀθωμανικῷ κράτει.

Ἰπὸ τοιαύτην ἐννοιᾶν καὶ τοιαύτην τῆς ἀδιασπάστου ἐνότητος αὐτοῦ ἀντίληψιν ἀπέδύθη τὸ ἔθνος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπολυτρώσεως, χάριν μιᾶς καὶ ἀδιαίρετου ἑλληνικῆς Πατρίδος, οἷαν τὴν ὠνειρεύθη τῶν Φερῶν ὁ Τυρταῖος, ὑπὲρ ἧς παρεσκευάσαν τὸν Ἀγῶνα οἱ Φιλικοί.

Ἦτο ὅθεν λίαν φυσικόν οἱ πληρεξούσιοι τῶν Μεγάλων Συνελεύσεων τοῦ Ἀγῶνος νὰ ἀναπετάσουν τὰς πύλας εἰς πάντας τοὺς ὀμαίμονας,

ἀνευ οὐδεμιᾶς προτιμήσεως τῶν αὐτοχθόνων.

Τὸ κήρυγμα τῆς Ἐπιδαύρου ἀνέγραφεν Ἑλληνας πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας καὶ τὴν ἑλληνικὴν φωνὴν πάτριον ἔχοντας. Τὴν αὐτὴν δὲ ἰσότητα καθιέρωνε καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἀστρους ἀνακηρῦττον Ἑλληνας τοὺς τε αὐτόχθονας καὶ τοὺς μετανάστας τοὺς τὴν ἑλληνικὴν φωνὴν πάτριον ἔχοντας, εὐθύς ὡς ζητήσουν νὰ καταγραφοῦν πολῖται. Τὴν αὐτὴν εὐρείαν τῆς ἰδιότητος τοῦ Ἑλλήνος ἐκδοχὴν περιλαμβάνουσας πάντας τοὺς ὀμαίμονας καὶ ὀμογλώσσους ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τῆς Τροϊκῆς τοῦ σύνταγμα.

Τὸ πνεῦμα τοῦ τοπικισμοῦ δὲν ἐκλιδῶσε ποτὲ κανένα ἐκ τῶν πληρεξουσίων καὶ παραστατῶν τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος. Πᾶς ὀμοεθνῆς πατῶν τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος ἦτο καὶ Ἑλλην πολίτης.

Μόνον μίαν ἀκούσιον παραδρομὴν ἠδύνατο τις νὰ καταλογίσῃ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν συνταγμάτων τοῦ Ἀγῶνος, ὅτι ἀπήρτων καὶ ἕνα ὄρον περιττόν, τὸ ὀμογλωσσόν, τὸ πάτριον τῆς ἑλληνίδος φωνῆς, ὄρον ἀποκλείοντα τῆς ἐννοίας τοῦ Ἑλλήνος μέγαν ἀριθμὸν ὀμοεθνῶν καὶ ὀμαίμωνων, οἱ ὁποῖοι ἀσχετῶς τῆς γλώσσης τὴν ὁποῖαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσουν ἐν τῇ δουλείᾳ εἶχον καὶ ἔχουν ἀκραιφνῶς ἑλληνικὴν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν συνείδησιν. Τοιαύτη διατύπωσις ἀποκλείει τῆς ἐννοίας τοῦ Ἑλλήνος, τοὺς Ἑλληνοβλάχους, τοὺς Ἑλληνας ἀλβανούς, τοὺς βουλγαροφώνους Ἑλληνας καὶ τοὺς ἀκραιφνεστάτους ὄσον καὶ πολυπληθεῖς Ἑλληνας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρασίας, ὅσοι ἀτυχῶς μόνον λαλοῦν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, διὰ τῶν σχολείων ἀγωνιζόμενοι ἐρρωμένως τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως τῆς φωνῆς τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἢ ἀπ' αἰῶνων ἀπώλεσαν.

Μόνον τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἀργους ὑπῆρξε κατὰ τοῦτο ἀκριβέστερον, περιλαβὼν πάντα προσερχόμενον εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα ὀμαίμονα, εἴτε ὀμογλωσσόν εἴτε ἑτερόγλωσσόν.

Ἀλλὰ τοῦ αὐτοχθονισμοῦ τὰ δικαιώματα οὐδεὶς ἐπεκκλήσθη κατὰ τὸν Ἀγῶνα· ὁ αὐτοχθονισμὸς πολὺ βραδύτερον ἀπετόλμησε νὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν, ὅχι μόνον κλείων τὴν θύραν εἰς τοὺς ὀμαίμονας τοὺς συναγωνισθέντας τὸν κοινὸν ἀγῶνα, διὰ κοινῶν ἠρωϊκῶν θυσιῶν καὶ κοινῶν μαρτυριῶν, ὄσων ἡ ἰδιαίτερα πατρίς ἐμείνεν ἐκτὸς τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἀλλ' ἀπελαύνων τῶν δημοσίων ἀξιωματῶν καὶ πολιτικῶν δικίων ἀνδρας ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν κατέχοντας

ταύτας ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν ἐγγύην τῶν ἀληθῶς πανελληνίων θεσμῶν τῶν Συνελεύσεων τοῦ Ἀγῶνος καὶ τῶν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Τὸ βδελυρὸν τοῦτο ψήφισμα τὸ φέρον τὸν δεῦτερον ἀριθμὸν ἐν τοῖς ψηφίσμασι τῆς Συνελεύσεως τοῦ 1844, ἦτις μὲν ταῦτα εἶχεν ἀποτολμήσει νὰ λάβῃ καὶ αὐτὴ τὸ ὄνομα Συνελεύσεως ἐθνικῆς, δὲν ἐνομοθέτει μόνον διὰ τὸ μέλλον. Ἦτο συγχρόνως καὶ εἰς ἀσυνείδητος ἐξοστρακισμὸς ἀπὸ ἀξιωματῶν καὶ δικαίων κεκτημένων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον πρὸς τοὺς ἄλλοις ὑπὲρ αὐτῶν τίτλους μακρῶν καὶ ἐντίμων ὑπηρεσιῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγα μειονέκτημα, ὅτι δὲν ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ τόπου, δὲν ἦσαν γηγενεῖς καὶ ἡ ἰδιαίτερα ἐκάστου πατρίς, καίτοι αἱματοκυλισθεῖσα, δὲν εἶχε τὴν τύχην νὰ περιληφθῆ διὰ τῶν πρωτοκόλλων καὶ τῶν συνθηκῶν ἐντὸς τοῦ ἐλευθέρου κράτους.

Τὸ οἰκτρότερον δὲ ὄσον ἀφορᾷ τὰ προσήματα τοῦ ἀληθοῦς νομοθετικοῦ λόγου τοῦ ψηφίσματος τούτου, ἀφορῶντος ἀπλῶς εἰς τὴν ἐκένωσιν καὶ διαρπαγὴν τῶν δημοσίων ἀξιωματῶν, καὶ εἰς τὸ κατὰ τῶν ἀπὸ δούλης γῆς ἐπηλύδων μίσος στενῶν καρδιῶν καὶ ψυχῶν ταπεινῶν, ἦτο ἡ πρόφασις ὅτι τοῦτο γίνεται χάριν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἀγῶνος, τοὺς ὁποῖους ἐν τούτοις οὐδέποτε ἐρρῦπανε τοῦ αὐτοχθονισμοῦ τὸ πνεῦμα, ὡς μαρτυροῦν τὰ παρατεθέντα ψηφίσματα τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀληθῶς Ἑθνικῶν Συνελεύσεων.

Δὲν εἶναι ἄσκοπον διὰ τὴν ἑλληνικὴν φιλοπατριάν νὰ γείνουν κοινῶς γινώσται τοῦ ψηφίσματος τούτου αἱ διατάξεις, νὰ μὴ μένουν κεκρυμμένα εἰς τὰς σελίδας τῶν πρακτικῶν τῆς Συνελεύσεως τοῦ 1844 καὶ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ἐξυγιαίνει ἠθικῶς καὶ ἐξαγνίζει ἡ μετὰ συντριβῆς ἀναπόλησις τοῦ ὄνειδος παρελθόντων χρόνων.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἀπῆλκυσε τῶν δημοσίων ἀξιωματῶν καὶ δικαίων ὄλους τοὺς Ἑλληνας, ὅσοι δὲν ἠγωνίσθησαν ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας μέχρι τοῦ 1827. Καὶ ἐν δὲ ἀγωνισθέντες ἐκτὸς τῶν ὀρίων, τὰ ὁποῖα ἔταξαν εἰς τὸ ἐλεύθερον κράτος αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1827, ἀπηλαύνοντο τῶν δημοσίων ἀξιωματῶν κατὰ τὸ 1844, ἦτοι μετὰ ἔτη 17 ἀφ' ἧς κατὰ τὰ συντάγματα τοῦ Ἀγῶνος εἶχον ἀποκτήσει τὰ πολιτικὰ δίκαια. Τοῖς παρείχετο δὲ ἡ τόσο εἶρων καὶ τόσο χλευαστικὴ ἐπαγγελία, ὅτι δύνανται νὰ τὰ ἀνακτήσουν οἱ μὲν ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ 1832, μετὰ δύο ἔτη,

από το 1844, οι δε μέχρι του 1837 μετά τρία.

Ἐκ τοῦ φόβου δὲ μήπως ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀισχυνομένη δὲν ἐφαρμόσῃ αὐστηρῶς τὸ ἐπονεϊδιστὸν ψήφισμα, μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ψήφισμα διὰ τοῦ ὁποίου μεγάλη μερὶς τῶν πολιτῶν ἀνευ ἐγγλήματος ἄλλου πλὴν τῆς ἑτεροχθονίας ἀπεστεροῦντο τῶν ἀπὸ μακρῶν κεκτημένων πολιτικῶν δικαίων, ἔθεσεν ἐν τέλει αὐτοῦ ἀπειλητικῶς ἡ ψηφίσασα τοῦτο πλειονοψηφία τῆς Συνελεύσεως τὴν ἐξῆς ἐπίσημον εἰδοποίησιν :

«Τὸ παρὸν ψήφισμα ἰσχύει, ὡς ἐὰν ἦτο καταχωρημένον αὐτολεξεί εἰς τὸ Σύνταγμα, καὶ ἡ παράβασις αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργείου θεωρεῖται ὡς παράβασις τῶν ὄρων τοῦ Συντάγματος».

Αἱ βδελυγμῆαι ἀναπηδοῦν πυκναὶ ἐξ ἐκάστης γραμμῆς τοῦ μυσταροῦ τούτου ψηφίσματος.

Οἱ ἀγωνισθέντες ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας δὲν ἦσαν, κατ' αὐτό, τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος πρόμαχοι. Δὲν ἦσαν στρατιῶται αὐτῆς οἱ μαχηταὶ τοῦ Πέτα, τοῦ Σουλίου, τῆς Δακίας — ἔπου προελόγησε τὸν Ἀγῶνα ὁ μονόχειρ — τῆς Κρήτης, τῶν Φαρῶν, τῆς Χίου, τῆς Σάμου καὶ ὄλων τῶν ἄλλων μερῶν τῶν ὁποίων τὸ αἵματοποτισμένον ἔδαφος ἔλαχεν ἐκτὸς τῆς γραμμῆς τῶν ὄρων τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ δεινότερον· τὸ φρικτότερον εἶναι ὅτι πλαστογραφεῖται ἐν τῷ ψηφίσματι αὐτῇ ἡ ἱστορία τοῦ ἐνδόξου Ἀγῶνος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ αὐτοχθονισταὶ τοῦ 1844 περικόπτουν δύο ἔτη τὸ 1828 καὶ 1829 διὰ νὰ ἐξωσθοῦν τῶν πολιτικῶν δικαίων καὶ αὐτοὶ οἱ ἐντὸς τῆς δημιουργηθείσης ἑλληνικῆς ἐπικρατείας προσελθόντες, ὅταν κατεπνίγη εἰς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδας ἡ ἐπανάστασις καὶ ἀγωνισθέντες μετὰ τὸ 1827 ἐν αὐτῇ πλέον τῇ ἀπελευθερωθείσῃ γωνίᾳ.

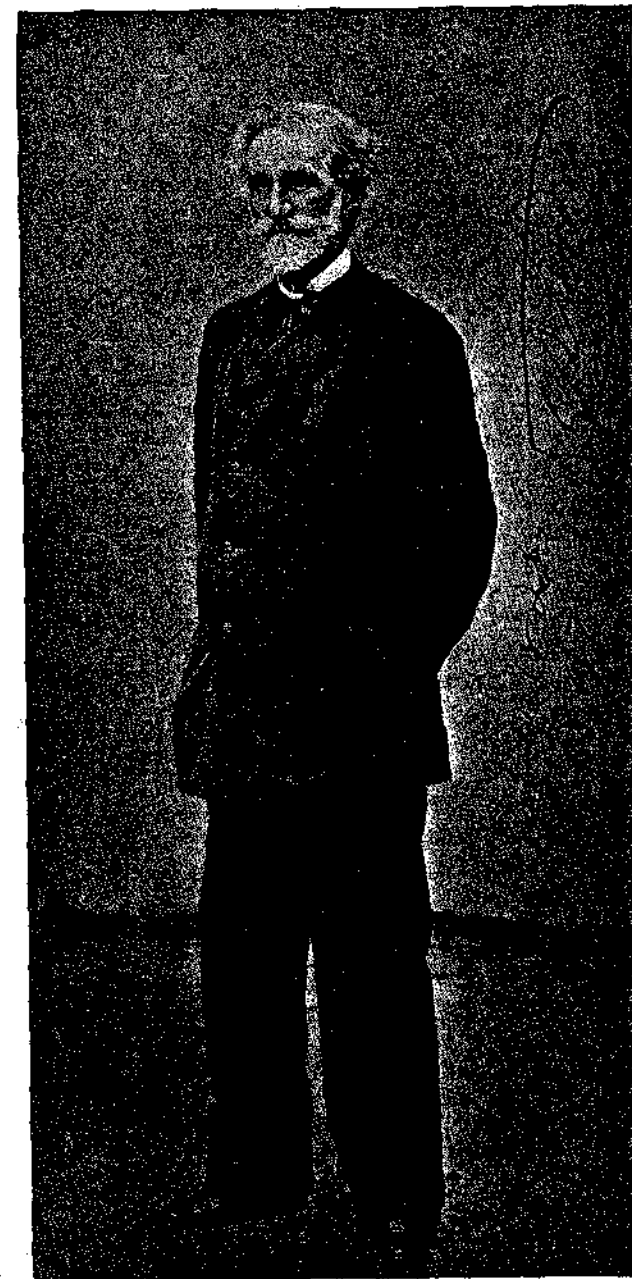
Ὁ θέλων νὰ ἀντιληφθῇ τοῦ πλάτους τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ψηφίσματος τούτου, ἴσου πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ οὐκ εὐδαίμων τὸ ὅποιον ἐθάρυνεν ἐπ' αὐτοῦ, δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ ἐξῆς παράδειγμα.

Τὸν μέγαν Ἕλληνα, τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, μὴ ὄντα αυτόχθονα κάτοικον τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, καὶ μὴ ἀγωνισθέντα ἐν αὐτῇ μέχρι τέλους τοῦ 1827, οὐδὲ ἐλθόντα καὶ διαμείναντα μέχρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀλλὰ βραδύτερον, ἐὰν ἡ σφαῖρα δὲν ἐστέρει τὴν Ἑλλάδα τοῦ Πατρὸς τῆς καὶ ἐπέζη μέχρι τοῦ 1844, ἡ Κυβέρνησις ὄφειλε κατὰ τὸ γ' ἔδαφρον τοῦ ψηφίσματος «νὰ μὴ τὸν διατηρήσῃ εἰς θέσιν δημοσίου ὑπηρεσίας», ἀδιάφορον δὲ ἐὰν μέχρι μὲν τοῦ 1827 ἀγωνιζόμενος παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς ἀνακτοβουλοῖς, ἢ ἐξάπτων τὸν φιλελληνισμόν ἐγένετο ὁ μέγιστος τῶν παραγόντων τῆς εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα παροχῆς τῶν ὑλικῶν μέσων, ἀδιάφορον ἐὰν ὡς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἀναρριπίζων τὸν Ἀγῶνα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὐτοῦ, τὰ διαγραφόμενα ὑπὸ τῶν εἰσηγητῶν τοῦ ψηφίσματος, ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τὴν Στερεάν διὰ τῶν δύο ἐκστρατειῶν τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, τῆς ἐκπολιορκήσεως τῆς Ναυπάκτου καὶ τῆς ἐνδόξου μάχης τῆς Πέτρας, ἥτοι διὰ πολερικῶν ἐπιχειρήσεων αἰτίνας συνδυαζόμεναι μὲ τοὺς ἀγῶνας τῆς διπλωματικῆς αὐτοῦ περινοίας μετέθετον τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Ὀθρυν.

Οὗτος ὁ ξένος ἐπιζῶν ἤθελεν εἶσθαι ἀπόβλητος, ὡς ἑτερόχθων. Βεβαίως δὲ δὲν θὰ ἔλεγέ τις ὑπερβολὴν, λέγων ὅτι οὕτως ἡ σφαῖρα, ἥτις τὸν ἐπληξε, θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ἀντιπατριωτικὴ τοῦ ψηφίσματος τοῦ 1844.

ΕΜΜ. Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἐπεται τὸ τέλος.

ΙΩΣΗΦ ΒΕΡΑΝΗΣ

ΙΩΣΗΦ ΒΕΡΔΗΣ

Ο τελευταίος εθνικός μουσουργός της Ιταλίας εξέλιπεν. Ο ύστατος αντίλαλος της άγνης Ιταλικής μελωδίας εσβέσθη μαζί με την εσχάτην πνοήν του μεγάλου διδασκάλου. Μόνος αυτός επιζήσας των περικλύτων συναδέλφων του Μπελλίνη, Δονιζέτη, Ροσσίνη, λείψανον ένδόξου χορείας μελοποιών, ήτον ο μοναδικός αντίπρόσωπος των κλασικών παραδόσεων, ο κρίκος ο ύστερινός της μακράς και δοξασμένης άλύσειως των διδασκάλων του παρελθόντος, οίτινες διά της έμπνευσμένης μουσής των εγαλούχησαν και εξέθρεψαν τόσας γενεάς, συνεχίνησαν και ένθουσίασαν τόσα πλήθη.

Υίος πτωχού τινος ξενοδόχου του Ρονκόλε, αυτός ο κατόπιν μέγας μουσουργός και εκατομμυριούχος, πόσας στερήσεις, πόσους αγώνας δέν υπέφερε διά να αναβιβάση το πρώτον έργον του επί σκηνής! Ασθενών και άπελπις, άφου έκρουσε τās θύρας όλων των θεάτρων του Μιλάνου και όλας τās καρδίας των μπρεσαρίων, επανήλθεν εις την πολίχνην του φέρων υπό μάλης τὰ χειρόγραφα του πρώτου μελοδράματός του «Oberto S. Bonifacio», του οποίου και αυτά τὰ μέρη της όρχήστρας είχαν ιδίαν χειρί αντιγράψει. Άλλ' ή τύχη, ήτις μέχρι της στιγμής εκείνης του έφάνη έναντία, ήρχισε να του μειδιεί και έκτοτε ούδέποτε τον εγκατέλειψεν. Ο έργολάβος Μερέλλη, κατόπιν των προτροπών του περιφήμου Ρογκόνη, όστις ακούσας εξέτιμησε το έργον εκείνο, τον προσεκάλεσε πάλιν εις Μιλάνον, και ο «Oberto S. Bonifacio» ανεβιβάσθη επί της σκηνής της Σκάλας κατά Νοέμβριον του 1839. Το έργον ήρесе και απέκαλυψε το τάλαντον του μέλλοντος μεγάλου συνθέτου, ο δε εκδότης Ρικάρδη το ήγόρασεν αντί 1400 φράγκων. Άλλ' ή αληθής επιτυχία, ήτις εξησφάλισε το μέλλον του, ήλθεν άργότερα. Ο Θεμιστοκλής Σολέρα, ποιητής, ζωγράφος, μουσικός, είδος τι Σωνάρ, είχε γράψει δι' εαυτόν το libretto του «Ναβουχοδονόσορος». Τουτό ο έργολάβος Μερέλλη αγοράσας αντί εύτελους τιμής από τον μοπέμ ποιητήν ένεπιστεύθη εις την Μούσαν του νεαρού διδασκάλου. Μετ' όλίγους μήνας είδεδετο ή πρώτη παράστασις του «Ναβουχοδονόσορος», το δε κοινόν έκπληκτον πρό του ίδεωδώς τραγικού της μουσικής, διέβλεπεν έν τώ Βέρδη τον μέλλοντα να συνεχίση το έργον των κλασικών διδασκάλων.

Ο Δονιζέτης παρών εις την πρώτην παράστασιν, έξω φρενών έφώναζεν: «ώραϊον, υπερόχος τραγικόν και ώραϊον».

«Έκτοτε», ο ίδιος Βέρδης έλεγε κατόπιν προς τον φίλον του Ίούλιον Ρικάρδη, «τό στάδιόν μου έχαραχθη και εξησφαλίσθη το μέλλον μου».

Και πράγματι. Έκτοτε ήρχισε θριαμβευτική πορεία ανά τὰ θέατρα της Εύρώπης, παντού δε ο αυτός ένθουσιασμός, παντού ή αυτή μοναδική υποδοχή του έργου.

Θεατρώναι και έργολάβοι εξήτησαν την καλλιτεχνικήν παραγωγήν του, και ούτως έντός βραχείου χρόνου τὰ μελοδράματα «Λομβαρδοί», «Έρνάνης», «Ιωάννα Δ' Αρχ», «Αττίλας», «Δύο Φόσκαροι» κλπ. διεδέχθησαν άλληλα μετά της αυτής επιτυχίας.

Σημειώνω ένταύθα ως ιστορικόν περιεργον το εξής γεγονός. Έπαίξετο έν Βενετία ο «Έρνάνης», ότε δε ο χορός ήρξατο ψάλλων το περίφημον «Si ridesti il Leon di Castiglia», σύσσωμον το κοινόν όρθιον εξερράγη εις ένθουσιώδεις ζήτωκραυγάς υπονοούν εις τās λέξεις εκείνας την άφύπνισιν του Ιταλικού λέοντος.

Η αυστριακή αστυνομία ήμπόδισε την περαιτέρω εξακολούθησιν του ξσηματος και έκτοτε το μέρος εκείνο άφηρείτο από το μελόδραμα.

Η πρώτη περίοδος της μελοδραματικής εργασίας του Βέρδη κατέστησε παγκόσμιον το όνομά του, εξασφάλισσα συνάμα εις αυτόν τὰ μέσα δι' όν άνέτως άφιερώθη εις την πραγμάτωσιν των ύψηλών ιδανικών, προς ά έστρέφετο ή ύψιπέτις διάνοιά του. Ηδη από τον «Ριγολέτον» ή όρχήστρα του καθίσταται άπαλωτέρα και πλουσιωτέρα εις χρωματισμούς, εις δε τον «Χορόν μετρημεισμένων» και τὰ μετέπειτα έργα του της δευτέρας περιόδου οι πολυφωνικοί συνδυασμοί προβάλλουσι βαθμηδόν έντεχνότεροι.

Ο φιλόμοσος αντιβασιλεύς της Αιγύπτου Ίσμαήλ πασσάς, άφου έπροίκισε την πρωτεύουσάν του με το μεγαλοπρεπές θέατρον Kédivial, άπετάθη εις τον ένδοξον ήδη και παγκοσμίου φήμης μουσουργόν να γράψη μελόδραμα αιγυπτιακής υποθέσεως διά τὰ έγκαίνια αυτού. Ο Ghislanzoni έγραψε τούς στίχους της «Αϊδάς»

ή δε πρώτη αυτής παράστασις έν Καίρω με τον Φαντσέλη, τον Πανδολφίνη, την Στόλτζ και την Βάλδμαν έσημειώθη ως γεγονός μοναδικόν εις την ιστορίαν της μελοδραματικής τέχνης, ως θρίαμβος μέγας της Ιταλικής μουσικής.

Η μεγαλοφυία του συνθέτου συγκεράσασα τās απαιτήσεις της νεωτέρας τέχνης με την ιδίαν αυτού έμπνευσιν, παρήγαγεν αληθής άριστουργημα. Συζητήσεις άτελεύτητοι ήγέρθησαν, γνώμαι υπέρ και κατά των δΐθεν μελοδραματικών καινοτομιών του έργου δημειφθησαν. Ματαιώς. Η «Αϊδά» παρασταθείσα εύθως κατόπιν εις την Σκάλαν έκλεισε τὰ στόματα όλων και ο Βέρδης άπεθεώθη.

Μεταξύ των τότε μανιωδώς αντιδρώντων ήτο και μουσικοδιδάσκαλος τις εκ Γενούης, Σασσαρόλης όνόματι. Έχω υπ' όψιν καλλιτεχνικόν περιοδικόν του καιρού εκείνου, το Universo Musicale, έν ό ό Σασσαρόλης έδημοσίευσε τούς έναντίον του Βέρδη φιλιππικούς του προκαλών αυτόν εις διαγωνισμόν. Πτωχέ Σασσαρόλη! Έκτοτε ούδεις ήκουσε τι περί αυτού. Έμαθον ότι απέθανε μετά τινά έτη άσημος και παρηγηκωσιμένος.

Η διάνοια ή δημιουργός τσοούτων άριστουργημάτων, μετ' όλόν της ήλικίας το βάρος, δέν ήδύνατο να μένη άργή και εϊμαρτο, μετά πάροδον αίωνων, το δαιμόνιον του πρώτου της οικουμένης τραγωδου υπό νέαν μορφήν να συγκινήση, άδελφωμένον με την έμπνευσιν του κρατίστου των μελοποιών. Ο «Οθέλλος» και ο «Φαλστάφ», τὰ τελευταία της φωτοβόλου μουσής του προϊόντα, έπιστέφουσι το μέγα καλλιτεχνικόν οικοδόμημα του Βέρδη. Ολιγώτερον δημοφιλή από τον «Ριγολέτον» και την «Αϊδά», εϊνε όμως μνημεία τέχνης άθάνατα, κλειόντα ένδόξως την δαφνοστεφή σταδιοδρομίαν του μεγάλου καλλιτέχνου.

Διά του θανάτου αυτού τελειώνει ή μακρά σειρά των Ιταλών διδασκάλων του παρελθόντος αϊώνος και εκλείπει ή καθαρώς ιταλική σχολή.

Της τέχνης την εξέλιξιν και την διά νέων μορφών εκδήλωσιν της παρακολούθησας, απο-

δεχθείς όλας τās απαιτήσεις και καινοτομίας των νεωτέρων, έμεινεν έν τούτοις πιστός θεματοφύλαξ των κλασικών παραδόσεων και εις τον «Οθέλλον» και τον «Φαλστάφ», τὰ τεχνικώτερα, ως είπομεν άνωτέρω, των έργων του, διετήρησε πλήρη την άτομικότητα του ιταλού μελοποιού.

Την περί την τέχνην λεπτεπίλεπτον έμπειρίαν του, αυτός ο υπέροχος της δραματικής φράσεως δημιουργός, δέν μετεχειρίσθη διά να περιβάλη της έμπνεύσεώς του το προϊόν με συννεφώδεις υπερβορείους μυστικισμούς, ούδ' εξήτησεν εις γριφώδεις άρμονικούς συνδυασμούς και άνεκτελέστους συνοδείας όρχήστρας την εξωτερικουσιν της ιδέας. Μέσα από τās πολυφωνικές αντιτίξεις των τελευταίων συνθέσεών του ή μελωδία ή αληθινή, ή παρθένος, ή άνευ υπελογισμένων ελιγμών αναπηδών άνόθευτος όπως εξήλθεν από την άστέρειυτον πηγήν της μεγαλοφυίας του.

«Torniamo all'antico», είπέ ποτε προς τον φίλον του και διάσημον τεχνοκρίτην Φιλίππη, άν δέν άπατώμαι, ζητήσαντα την γνώμην του επί της δαφίλους μουσικής παραγωγής, ήτις κατέκλυσε την Ιταλίαν καθ' όν χρόνον συνεκλόνοιν τον μουσικόν κόσμον τὰ έργα του μεγάλου Τεύτονος εικονοκλάστου. «Άς επανέλθωμεν εις τὰ παλιά», είπε, και δικαίως.

Έξ όλων εκείνων των έργων των μιμητών του Κύκνου του Μπαυρόυτ ούδέν επέζησεν. Άμφίβολον άν όλίγα εκ των σημερινών θα φθάσουν εις τούς μεταγενεστερούς. Ο «Ριγολέτος» όμως, ή «Αϊδά» και το όνομα του Βέρδη επί πολλά ακόμη έτη θα συγκινούν και θα ένθουσιάζουν.

Τελειώνω με έν ανέκδοτον. Η δημοτική μουσική επαιάνιζεν εις την Piazza della Scala εις το Μιλάνον. Κόσμος πολυς τραγύρω ήκροάτο θαυμασίαν έκτέλεσιν της τετραφιδίας του «Ριγολέτου». Εις τον έξώστην ενός άπέναντι ξενοδοχείου προβάλλει σιγά σιγά, γαλήνιος και γλυκεία μορφή πρεσβύτου. Νίνα Verdi, φωνοσει μυρία στόματα. Και το πλήθος, ως εκ συνθήματος άποκαλυφθέν, έχαιρέτιζε την εθνικήν δόξαν του.

Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

ΔΥΟ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Τὰ εἰς τὰς δύο ἀθηναϊκὰς καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις ἐκτεθέντα ἔργα ἐλλήνων καλλιτεχνῶν μαρτυροῦν ἐν γένει τόσον καλὴν ἐκ φύσεως ἰδιοφυίαν, ἥτις ἄλλως διεμορφώθη κατὰ τὰ δυτικὰ καλλιτεχνικὰ κέντρα, ὥστε δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν κριτικὴν νὰ λάβῃ πρὸ αὐτῶν ἰδιαιτέραν τινὰ ἀρχὴν ὅπως τὰ κρίνῃ μὲ ἐπιφυλάξεις τινάς. Δὲν ἔχει πρὸ αὐτῆς κατ' οὐδέναν τρόπον ἀρχέγονον τέχνην, ἀλλ' ἔχει ἄρα γε ἐλληνικὴν τέχνην; ἢ μήπως μόνον τέχνην, ἥτις ἐπλάσθη τυχαίως ὑπὸ καλλιτεχνῶν ἐλλήνων τὴν ἐθνικότητα;

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ, πρὶν ἐξετάσωμεν τὰ διάφορα ἔργα, νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι εἶνε λίαν σπουδαῖον καὶ ἴσως θεμιτῶδες. Νομίζομεν ὅτι ἡ Τέχνη θέλει καὶ πάλιν νὰ διαπλάσῃ τὴν φύσιν, τὴν ζωὴν, ἀλλ' ὑπὸ νόμους τοὺς ὁποίους εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς δὲν ἐγνώρισεν ὁ Θεός, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν αἰσθητικῶν κανόνων. "Ὅθεν πιστεύομεν ὅτι ἡ τέχνη εἶνε ἐκλάμπρυνσις, μεταμόρφωσις τῆς φύσεως, τῆς ζωῆς, ἀλλ' οὐδόλως μίμησις, οὐδόλως φωτογραφία αὐτῆς. Οἱ καλλιτέχνη, οἵτινες εἶνε συγχρόνως οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ τῶν αἰσθητικῶν νόμων, ἔχουν τὸ ἐξωραϊστικῶς μεταμορφοῦν βλέμμα, ἐκαίνο δὲ τὸ μέρος τῆς φύσεως γίνεται θαυμαστόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσταμάτησε τὸ ὄμμα των. Οὕτως ἐνοοῦμεν τὰ ὀνόματα τοῦ Φειδίου καὶ Αἰσχύλου, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ Δάντε, τοῦ Σαίξπηρου, τοῦ Βετόβεν, τοῦ Γκαίτε καὶ Μπαϊκλιν—διὰ ν' ἀναφέρω μόνον τοὺς ἐπιφανεστάτους, αὕτη δὲ ἡ ἐκλαμπρύνουσα δύναμις διακρίνει τὸν καλλιτέχνην ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ τῶν συγχρόνων του, διότι εἶνε ὁ πυρὴν τοῦ ἀτόμου τοῦ καλλιτέχνου καὶ εἰς τὸ εἶδος του κατὰ μοναδικόν.

Περὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ καλλιτέχνου συμβαινόντων οὐδὲν γνωρίζομεν, εἶνε ἀόρατα καὶ μυστηριώδη· ἔχει ἀνάγκη γλώσσης ὅπως γείνη καταληπτός, ὁμιλεῖ δ' αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον του. Τὴν γλώσσαν ταύτην καλοῦμεν Γραφικὴν, Γλυπτικὴν, Μουσικὴν καὶ Ποιητικὴν· εἶνε δ' αὐταὶ τρόποι ἐκφράσεως διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ καλλιτέχνου, καὶ ἡ ἰδιαιτέρα δι' αὐτὰς δεξιότης καλεῖται ἰδιοφυία. Ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ λαλεῖν αὐτὴν τὴν γλώσσαν διακρίνονται οἱ καλλιτέχνη ἀπ' ἀλλήλων, καὶ οἱ μεγάλοι γίνονται οἱ διδάσκαλοι τῶν μικρῶν, οἱ γέροντες τῶν νέων. Διότι αἱ

γλώσσαι αὗται εἶνε διδασκαλαὶ ἀναλόγως τῆς ὑπαρχούσης ἰδιοφυίας, ἐν ᾧ ἡ πρώτη ἐκείνη μεταπλάττουσα δύναμις εἶνε τι κατ' ἐξοχὴν καλλιτεχνικὸν καὶ μὴ διδασκόμενον. Ἴσως καλοῦμεν ἀκριβῶς «ἐρασιτέχνην» ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκείνῃ δὲν κατορθώνει νὰ φθάσῃ μέχρις ἀτομικῆς ἐκφράσεως, καὶ «περισσότερον» ἐκεῖνον, ὅστις γίνεται κύριος τῆς γλώσσης, χωρὶς νὰ ἔχη τι ἐν ἑαυτῷ τὸ ἔχον ἀνάγκη νὰ ἐκφρασθῇ. Ἐκεῖ ὁ ἀδέξιος ψελλισμὸς, ἐδῶ ἡ κενολόγος φλυαρία.

Εἶνε σύνθετες καὶ φυσικὸν αἱ νέαι ἰδιοφυαί, τῶν ὁποίων ἡ ἰδία, ἐνδύμωχος δημιουργία θέλει νὰ διαρρήξῃ τὸ στήθος, νὰ ἐξετάζουσι καὶ περιερευνῶν ποῦ δύνανται νὰ μάθουν τὴν γλώσσαν, ἥτις μέλλει νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸν ἐσωτερικὸν θησαυρὸν των· πηγαίνουν καὶ μαθητεύουσιν εἰς διδάσκαλον, Γάλλοι εἰς Γερμανούς, Γερμανοὶ εἰς Γάλλους, Ἀγγλοὶ εἰς Ἰταλοὺς, διότι αἱ γλώσσαι τῆς τέχνης εἶνε ἀληθῶς κοσμοπολιτικαὶ καὶ ὡς πατρίδα ἔχουν τὸν κόσμον.

Οὕτω πηγαίνουν καὶ οἱ νέοι Ἕλληνες εἰς τὰ ξένα καὶ ζητοῦν τὸν διδάσκαλον τῆς γλώσσης των, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς διδάξῃ. Αὐτοὶ μάλιστα περισσότερον τῶν ἄλλων. Ἐν τῇ χώρᾳ δὲν ὑπάρχει καμμία καλλιτεχνικὴ παράδοσις, δὲν ὑπάρχουν ἔργα, τὰ ὁποία θὰ ἠδύναντο οὗτοι νὰ μελετήσουν πρὸς ἰδίαν διδασκαλίαν των. Πηγαίνουν λοιπὸν εἰς τὰ ξένα διὰ νὰ μάθουν νὰ ὁμιλοῦν.

Μαθηθάνουν νὰ ὁμιλοῦν καὶ ἐπιστρέφουν. Εἰσέρχομαι ὡς ξένος εἰς μίαν ἐκθεσιν καὶ περιμένω νὰ εὕρω ἐν αὐτῇ ἔργα, τὰ ὁποία ἐν τῇ κοσμοπολιτικῇ γλώσσῃ τῆς ζωγραφικῆς εἴτε τῆς πλαστικῆς θὰ ἠδύναντο νὰ διηγηθοῦν τί ἐπίεζε τόσον τὴν ψυχὴν τοῦ νεανίου, ὥστε νὰ ἐκπατρισθῇ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μάθῃ νὰ ἐκφράζεται· νομίζω ὅτι θὰ μοι διηγηθῇ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, περὶ τῆς ἰδικῆς του ψυχῆς, περὶ τῶν ὀδυνῶν εὐτυχῶν νυκτῶν τῆς δημιουργίας του, περὶ τῆς χώρας του, περὶ τοῦ ἡλίου του, περὶ τῶν ὀρέων του, περὶ τοῦ κόσμου, ὅπως αὐτὸς μόνος τὸν βλέπει. . . καὶ εὕρισκω κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἄξια λόγου ἔργα, τὰ ὁποία ὅμως καὶ ἄλλοῦ ἦτο δυνατόν νὰ ζωγραφηθοῦν· εὕρισκω ὅτι ὁ νέος, ὅχι μόνον τὴν γλώσσαν ἔμαθεν ἐκεῖ ἔξω, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκεῖ ἔξω ἐκφράζουσι

διὰ τῆς γλώσσης ταύτης. Ἀναγνωρίζω ἀκόπως ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν εἰκόνων τὸ Μόναχον εἶτε τοὺς Παρισίους, ἀναγνωρίζω τοὺς διδασκάλους, τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύναμην νὰ ὀνομάσω μὲ τὸ ὄνομα των. Διὰ τοῦτο ἠρώτησα: Ὑπάρχει ἄρα γε ἐλληνικὴ τέχνη, ἢ μόνον τέχνη, τῆς ὁποίας οἱ καλλιτέχνη τυχαίως εἶνε ἐλληνικῆς καταγωγῆς;

Ἡ δευτέρα ἐρώτησις: Εἶνε δυνατόν μὲ τὰς ὑπαρχούσας καλλιτεχνικὰς δυνάμεις νὰ δημιουργηθῇ ἐλληνικὴ τέχνη;

Ἐγκάρδιον χαρὰν αἰσθάνομαι ὅτι εἰς ταύτην δύναται νὰ δοθῇ ἀπόκρισις καί. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διαθέσιν τῶν καλλιτεχνῶν.

Ὁ χώρος οὗτος ἀνιδρύθη διὰ νὰ δοκιμασθῇ, ἀν—ὅπως καὶ ἀλλαγῶ συνέθη τόσον συχνά—ἡ Τέχνη θέλῃ νὰ κατέλθῃ ἐπὶ τῶν συντριμμάτων τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐρειπίων διὰ νὰ καλύψῃ μὲ τὸν χρυσοῦν πέπλον τῆς τὰ κρημνίσματα, ἕως ὅτου νέα καὶ ὑγιῆς ζωὴ τοῦ λαοῦ γεννηθῇ ἰσχυρὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ μητρικοῦ κόλπου τῆς. Κάτι μέγα ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἐλπίδα ταύτην καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Κάτι τόσον μέγα, ὥστε εἶνε σχεδὸν ἀξιοζήλευτον!

Ἐξετάσωμεν κατ' ἀρχὰς τὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποία ζῆ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐλληνικὴ ζωὴ, τῆς Δ^δος Λασκαρίδου καὶ τοῦ Ροῦλου. Ἡ Δ^δος Λασκαρίδου ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν ἐν Παρισίους ζωγράφων τῆς ὑπαίθρου φύσεως καὶ τῶν impressionistes· ἀλλ' ἡ τεχνουργία τῆς κατέστη τόσον αὐτοτελής καὶ ἀτομικὴ, ὥστε ἐδῶ δὲν δύναται νὰ γείνη πλέον λόγος περὶ ἐξαρτήσεως ἀλλὰ περὶ συγγενείας. Κατέχει πράγματι ἐντελῶς ὄριμον καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυίαν καὶ διὰ τὴν ὀριμότητα ταύτην ἀκριβῶς ἀναφέρομεν αὐτὴν πρῶτην. Αἱ εἰκόνες τῆς εἶνε καλλιτεχνήματα μὲ ἰσχυρὸν καλλιτεχνικὸν θέλγητρον, ἐλευθέρως ἰδιοφυοῦς τεχνουργίας, ἀπλοῦ καὶ ἐν τούτοις πλουσίου χρωματισμοῦ, καὶ τολμηρᾶς καὶ ἐν τούτοις καταπειθούσης συνθέσεως. Ἀγαπᾷ τὴν γειτνίασιν τῆς θαλάσσης, τὸν ἀττικὸν αἶρα, τὸ ἀττικὸν φῶς. Τὰ τοπία τῆς λούονται εἰς αὐτά. Ὁμολογῶ εὐχαριστως ὅτι σπανίως εἶδα τόσον φῶς καὶ αἶρα εἰς μίαν εἰκόνα. Ὅλα ζοῦν καὶ ἀναπνεοῦν. Ἡ μεγάλη εἰκὼν μὲ τὸ πύκνον παρὰ τὴν θάλασσαν, εἰς τὸ σκοτεινὸν φύλλωμα τοῦ ὁποίου κρέμανται βαρεῖαι σταγόνες φλέγοντος ἡλιακοῦ φωτός, εἶνε ὡραιότατον ἔργον. Ὁμοίως ἐξαιρετικὸν ἔργον τῆς εἶνε ἐκτεθειμένον ἐν τῇ μικρᾷ ἐκθέσει, τῇ παρὰ τὴν μεγάλην ποντικοπαρτίδα τῆς ἐλληνικῆς εὐτυ-

χίας. Ἡ Δ^δος Λασκαρίδου εἶνε καλλιτέχνης, ἥτις πανταχοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξυψωθῇ ὑπεράνω τοῦ συνήθους ζωγραφικοῦ ἐπιπέδου.

Περὶ τοῦ Ροῦλου δὲν δύναται νὰ ὁμιλήσω ἐν ἐκτάσει, διότι ἀντιπροσωπεύεται δι' ὀλίγων μικρῶν σκαριφηματοειδῶν εἰκόνων. Ὁ τρόπος μεθ' οὗ παρατηρεῖ ἀπλῶς τὰ πράγματα καὶ ζητεῖ ἐν τῇ φύσει τὰς μεγάλας ἐπιφανείας καὶ τὰ ἐνιαῖα χρώματα παρέχει εἰς αὐτὸν τεχνοτροπίαν, πολὺ προσεγγίζουσαν πρὸς τὴν χαρακτηριστικὴν ἐλληνικὴν τοπιογραφίαν. Αἱ τρεῖς ἐκτεθεισὶ μικραὶ εἰκόνες τοῦ ἔχουσιν ὁμοίως ἰσχυρὸν ὕφος καὶ εἶνε πλήρεις θελγήτρου, μαρτυροῦν δὲ ὑγιᾶ ζωγραφικὴν ἰδιοφυίαν. Ἴσως ἐπαναφέρει καὶ πάλιν ὁ Ροῦλος τὴν ἐλληνικὴν τοπιογραφίαν τὴν μετὰ τόσου πόνου ἕως τῶρα ποθουμένην εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐκθέσεις. Τὸ ἀπλοποιῶν βλέμμα τοῦ προορίζει αὐτὸν ἰδίως πρὸς τοῦτο. Καὶ ἡ μεγάλη προσωπογραφία του εἶνε καλὸν ἔργον.

Ὁ Παρθένης παρέχει εἰς τὰς εἰκόνας του ἐπαρκῆ μὲν μαρτύρια ἰσχυροῦ ταλάντου, ὀλίγα ὅμως ἰδίας καλλιτεχνικῆς ἀτομικότητος. Ἐκλαμβάνω τὰς ἐκτεθειμένας εἰκόνας ὡς σπουδάς καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐξαγάγω περὶ αὐτοῦ γενικὸν συμπέρασμα. Ἡ κεφαλὴ τῆς κόρης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ εἰς τὸν Ἕλληνα πάντοτε ξένη προρραφαλιστικὴ ψυχικὴ διάθεσις καὶ ὑπερβολικὴ λαχτάρα μετεβλήθη εἰς φθίσιν, ὑπὸ ἔποψιν χρώματος ἐπενεργεῖ δυσᾶρεστως. Τὸ μικρὸν ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ ἐμπνευσμένον τοπίον εἶνε ἐκτάκτως θελκτικόν. Ἡ μικρὰ γυναικεία προσωπογραφία—ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν καὶ ἀντίληψιν τυπικὴ εἰς πᾶσαν νεωτέραν δυτικὴν ἐκθεσιν—εἶνε γραφικῶς ἐξαιρετικὸν ἔργον.

Ὁ Λεμπέσης δεικνύει καλὴν, ἀρτίαν, ὀλίγον τι ἀνιαρὰν τοπογραφικὴν τέχνην. Ὁ Καλοῦδης προσάγει ὀπώρας μετὰ λεπτοῦ αἰσθηματοῦ χρώματος.

Ὁ Βολανάκης, ὅστις ὡς ὑπόδειγμα ἔχει τὴν τέχνην τῶν Κάτω Χωρῶν, πλάττει χειροτεχνικῶς ὡραία, μετ' ἀγάπης ἐκτελουμένην τέχνην, τὴν ὁποίαν λίαν εὐφῆμως ἀναφέρομεν, ἀλλ' ἥτις μένει τόσον μακρὰν ὄλων τῶν συγχρόνων ζωγραφικῶν προθέσεων καὶ τῆς σημερινῆς ἀναπτύξεως τῆς τέχνης, ὥστε εἰς ἡμᾶς μόνον ἀρχαιογραφικὸν ἐνδιαφέρον δύναται νὰ ἐξεγείρῃ.

Ὁ Γερμανιώτης φέρει δύο «κομφὰς» εἰκόνας, αἵτινες μεγάλως θ' ἀρέσουν εἰς τὸ κοινόν. Ἡ κριτικὴ οφείλει δυστυχῶς νὰ τὰς ὑποτιμήσῃ. Ἡ ἐλαιοτεχνία του ἐμφαίνει πρὸς ζημίαν τῆς τὸν κρητιδογράφον (Pastellmaler)· τὰ χρώματα εἶνε συγχευμένα. Αἱ γνωσταὶ «εὐμορφοὶ» κόραι, αἵτινες καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν

τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τοῦ καλαισθητικοῦ συναισθη-
ματος δύνανται νὰ θεωρηθοῦν εὐμόρφοι, παριστά-
νονται ἢ μία περιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ
κατὰ συνθήκην πτυχομένου πέπλου, εἰς ἀγρὸν
κρίνων, ἢ ἄλλη εἰς ἀγρὸν μηκώνων. Φυσικά ἢ
πρώτη εἶνε γαλανή καὶ ἐλεγειακῶς ξανθή, καὶ
ἢ ἄλλη μελαγχροῖν καὶ πυρρόχρους. Αἱ εἰκόνες
εἶνε καλλιτεχνικῶς δυσάρεστοι, ἀλλ' εἰς τοὺς πολ-
λοὺς, ὡς τοῦτο συμβαίνει δυστυχῶς, θ' ἀρίστων
ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας.

Ἐπέροχον ἰδιοφυίαν ἔχει ἡ Δ^ε Φλωρᾶ. Ἀντι-
προσωπεύεται μὲ ἐν λίαν ἐξαιρετον ἀντίγραφον
τοῦ Βᾶν-Δύκ, μίαν ἀβρᾶν παιδικὴν κεφαλὴν
καὶ μίαν διὰ βεβαίου ἀκμαίου χρωστῆρος ζω-
γραφηθεῖσαν, ὑπὸ ἐποφιν χρώματος ἐνδιαφερού-
σαν αὐτοπροσωπογραφίαν, τρία ἔργα, τὰ ὅποια
ἐξεγείρουσιν τὴν προσοχὴν καὶ δίδουσι τὸ δικαίωμα
νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς καλλι-
τέχνιδος μὲ πολλὰς ἐλπίδας.

Ἐξαιρετον, ἐπιμελὲς ἔργον, πολλῆς ζωγρα-
φικῆς ἐμπειροτεχνίας εἶνε ὁ ἐλαίων τοῦ Μποκα-
τοιάμη, ἀλλ' ἡ τέχνη του δὲν εἶνε τόσο μεγάλη,
ὥστε νὰ ὑπερισχύῃ τοῦ χρόνου. Ἀνήκει εἰς παρελ-
θοῦσαν καλλιτεχνικὴν ἐποχὴν καὶ εἶνε εἰς ἡμᾶς,
διὰ τοῦτο ἰδίως, ξένη καὶ ἐπενεργεῖ δυσάρεστος
μολονότι τὴν θαυμάζομεν.

Καλὸν ἔργον μὲ ἰδιοφυὲς χιόμοσ εἶνε τὸ
μικρὸν ἐσωτερικὸν οἰκίας τοῦ Παπαγιαννάκη,
ἐξεγείρουσιν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τις πλειότερα
ἔργα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ καλλιτέχνου τούτου. Τὸ
νεαρὸν τάλαντον τοῦ Ὀθωναίου παρέχει ἐλπί-
δας ἐπὶ τοῦ παρόντος αἰ μικραὶ αὐτοῦ εἰκόνες
ἔχουσι πολὺ τὸ μαθητικὸν ἐν ἑαυταῖς, ὥστε δὲν
εἶναι δυνατὸν νὰ κριθῶσιν ὡς αὐτοτελεῖ ἔργα.
Αἱ εἰκόνες τοῦ Δημητρίου, γραφικῶς καλαί, ἐν
τῇ ἀπλότητι καὶ ἀφελείᾳ των συμπαθητικὰ
ἔργα, εἰσὶν ἀξίαι μνείας. Τὸ πεντάρρανον εἶνε
ἔργον ἄτονον καὶ ἀσθενικὸν κατὰ τὸ σχῆμα καὶ
ὀλίγον χαρακτηριστικὸν ὡς θέμα.

Καλὸν πλαστικὸν ἔργον εἶνε ὁ Ἀναπαυόμενος
καλλιτέχνης τοῦ Θ. Θωμοπούλου, μαρτυρῶν
ισχυρὰν ἰδιοφυίαν.

Ὅπως ἔκτακτον καὶ ἰσχυρὰν ἰδιοφυίαν ἔχει ὁ
Ἀριστεὺς καὶ μάλιστα τοιαύτην, ὥστε εἰς τὰς
χειράς του κείται νὰ γείνη πολλοῦ λόγου ἀξίος
ζωγράφος ἢ—τίποτε. Ἐπὶ τοῦ παρόντος αἰ
εἰκόνες του φέρουσι ξένην ἔμπνευσιν. Ὁ Ἀρι-
στεὺς ἐξέθηκε: μίαν εἰκόνα τοῦ Στοῦκ, μίαν
εἰκόνα τοῦ Στοῦκ-Μπαϊκλιν, μίαν εἰκόνα τοῦ
Σταϊκερ-Κέλλερ, δύο προσωπογραφίας τοῦ
Σουὺκ-Λέμπαχ. Αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἐζωγραφή-
θησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστεύου μὲ τάλαντον ἐπι-
βάλλον, ἐκ τοῦ ὁποῦ τὰ πάντα δύνανται τις
ν' ἀναμένῃ. Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ νέος καλλιτέχνης θὰ
ἐγκαταλίπη τὴν νεανικὴν αὐτὴν ἔλλειψιν ὀριμό-
τητος, ἥτις ἐκλαμβάνει ὡς αἰσθήματα τῆς ἰδίας
ψυχῆς ξένας περιωνύμους τεχνοτροπίας. Ἄς
ἀπορρίψῃ μακρὰν τὰς ἀπομιμήσεις ταύτας καὶ
ἄς συγκεντρωθῇ εἰς ἑαυτόν. Εἶνε Ἕλληνας, τί
τὸν ἐνδιαφέρουσιν ὁ Στοῦκ, ὁ Μπαϊκλιν καὶ ὁ
Λέμπαχ; ἐν γένει τὸ Μόναχον; Εἶνε ἀρκε-
τὸν ὅτι ἐκεῖ ἔμαθε νὰ ὀμιλῇ, ἀλλ' ἄς μᾶς διη-
γηθῇ κατὰ. Αὐτὸ μόνον ἀληθῶς ὀφείλει νὰ
ὑπογράψῃ μὲ τὸ ὄνομά του. Εἶνε Ἕλληνας. Δὲν
ἐννοῶ διὰ τοῦτο, ὅτι πρέπει νὰ καθίσῃ καὶ νὰ
ἀντιγράψῃ ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἕως τὸ βράδν τὴν
Ἀκρόπολιν· αὐτὸ τὸ ἀφίνω ἤσυχα εἰς τὸν
Λάντσαν, τοῦ ὁποῦ εἶνε φρικῶδες αἰ εἰκόνες,
καὶ εἰς τὰς περιηγουμένας Ἀγγλίδας. Ἄλλ'
ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ πράγματα εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα τὰ ὅποια εἶνε ἑλληνικά, ἑλληνικώτατα·
αὐτὰ ἄς ζητήσῃ, καὶ δυνατὸν νὰ συμβῇ ὁ
Ἀριστεὺς μίαν ἐσπέραν νὰ εὕρῃ τὸν Ἀρι-
στεά. Τότε θὰ ὑπάρχῃ εἰς σπουδαῖος ζωγρά-
φος περισσότερον. Τώρα ὑπάρχει ἔκτακτος ζω-
γραφικὴ ἰδιοφυία, ἀλλ' ὑπ' αὐτὴν ἀκόμη κανεὶς
καλλιτέχνης.

ΕΡΝΣΤ ΧΑΡΤ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ :

Δὲν γνωρίζω διατί ἀνεζητήθη ἡ ἀρχὴ τῶν
Ἀποκρεῶν εἰς τὰ Κρόνεια καὶ δὲν ἐνθυμού-
μαι ποίας ἄλλας ἀκολάστους ἐορτὰς τῶν ἀρ-
χαίων, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, καὶ ἂν
διεκρίνεται ἡ παράδοσις, καὶ ἂν δὲν διεσώζετο
καμμία ἀνάμνησις τῶν ὀργιωδῶν ἐορτῶν τῆς ἀρ-
χαιότητος, αἱ Ἀποκρεῶν θὰ ἐτελοῦντο, θὰ ἐπε-
νοῦντο. Διότι μία τοιαύτη ἐορτὴ τῆς τρέλλας
καὶ τῆς ἀθυροστομίας εἶνε ἀνάγκη τῆς ἀνθρωπι-
νῆς ψυχῆς, ὡς ἡ ἐξομολόγησις εἶνε δικαίως ἀπὸ
τὴν ὁποίαν ἐκφεύγει τὸ περίσσευμα τῆς δυσφο-
ρίας ἡμῶν διὰ τὴν ὑπόκρισιν εἰς ἣν μᾶς ἀναγκά-
ζουν αἱ κοινωνικαὶ συνθήκαι· εἶνε μικρὰ ἐπανά-
στασις τοῦ ἀφελοῦς καὶ πρωτογενοῦς ἀνθρώπου,
τὸν ὁποῖον δὲν ἐδάμασαν ἀκόμη ἐν ἡμῖν, οὔτε
θὰ δαμάσουν ἰσως ποτὲ ἐντελῶς οἱ νόμοι τοῦ
λεγομένου πολιτισμοῦ. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ
ἀξέστος Σωσίας μᾶς δὲν περιμένει πάντοτε τὰς
Ἀποκρεῶν διὰ νὰ ἰκανοποιῇ τὴν πρὸς τὴν φυσί-
κην του κατάστασιν νοσταλγίαν καὶ ἔχει πολ-
λοὺς τρόπους, καθ' οὓς ἐπανερχεται εἰς τὰ ἐνστι-
κτά του, ἀλλ' αἱ Ἀποκρεῶν ἀποτελοῦν ἐπίσημον
τρόπον τινὰ ἀναγνώρισιν τῶν καταπατηθέντων
δικαιωμάτων αὐτοῦ. Καὶ ὡς ὅλοι οἱ δουλεύοντες
εἰς καθήκοντα, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ
πράξῃ ἀντίθετα τῶν καθημερινῶν του ὑποχρεώ-
σεων. Εἶνε μαθητὴς ἀπολυόμενος ἀπὸ τὸ μά-
θημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακρὸν κατέστειλε
τὴν φυσικὴν του τάσιν νὰ κινήται, νὰ ὀμιλῇ, νὰ
γελά, καὶ, ἀποζημιούμενος, βαδίζει μὲ πηδή-
ματα, ὀμιλεῖ μὲ κραυγὰς καὶ γελά μὲ καγχα-
σμούς. Θέλει νὰ καταλύσῃ διὰ μίαν τὸ τυραννι-
κὸν καθεστῶς, νὰ γίνῃ ἄλλος ἀνθρώπος, ν' ἀπο-
βάλλῃ καὶ αὐτὴν τὴν μορφήν του καὶ τέλος
πάντων νὰ πράξῃ ἀντίθετα τῶν ὅσα ἐπραξε
χθές, τῶν ὅσα θὰ πράξῃ αὔριον. Θὰ φορέσῃ
ἱματισμὸν Τούρκου ἢ Φράγκου, ἀρχαίου Ἑλλη-
νος ἢ Σταυροφόρου, φουστανέλλαν ἢ βράκαν, θὰ
ζωσθῇ ξίφος ἢ γυναικεῖαν ἐσθῆτα· καὶ ὅταν δὲν

ἔχῃ τι ξένον νὰ περιβληθῇ, θὰ φορέσῃ ἀνάποδα
τὰ καθημερινὰ του ἐνδύματα. Πρέπει ἐκ παντὸς
τρόπου νὰ γείνη διαφορετικὸς, πρέπει νὰ κινήσῃ
τὴν ἐκπληξιν, ἀλλ' ἰδίως τὸν γέλωτα, πρέπει νὰ
γείνη μασκαρῶς, παρωδία κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ
ἥττον κωμικὴ τῆς ὑπάρξεώς του.

Ἄλλ' ἡ ψυχολογία τῆς ἀποκρηάτικης μεταμ-
φίσεως δὲν εἶνε τόσο ἀπλή. Αἱ Ἀποκρεῶν δίδουσι
εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐκαιρίαν νὰ πραγματο-
ποιήσωσι τὰ ἰδεώδη των καὶ συγχρόνως νὰ σα-
τυρῶσιν τὴν ματαιότητα καὶ τὴν κουφότητα
των. Ὁ εἰρηνικὸς ἐκεῖνος ἔμπορος ἔτρεφεν ἰσως
κρύφιον πόθον, τὸν ὁποῖον αἱ βιοτικαὶ περιπέ-
ται διέψευσαν, νὰ σύρῃ ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων
ξίφος ἀξιοματικῶν καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸν κόσμον
μὲ τὰ χρυσὰ του σειρήτια· ἰδοὺ δὲ ὅτι ἡ ἐλευ-
θερία τῶν Ἀποκρεῶν τοῦ δίδει τὸ δικαίωμα νὰ
πραγματοποιήσῃ τὸν πόθον του μὲ ὀλίγον χρυ-
σόχαρτον καὶ μὲ ξίφος τενεκεδένιον. Οὕτω στο-
λισμένος θὰ διαβῇ τὰς ὁδοὺς, καὶ θὰ δύναται νὰ
φαντάζεται ὅτι εἶνε Ναπολεὼν ἢ Σκόβελερ,
χωρὶς νὰ ἔχῃ κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ μαντεύσῃ
τοὺς ματαιοὺς διαλογισμούς του καὶ νὰ τὸν
χλευάσῃ δι' αὐτοὺς. Συνήθως τὰ ἰδεώδη μᾶς
σχηματίζομεν ἐκ τῶν ἀναγνώσεων, ἐκ τῶν ἐντυ-
πώσεων τοῦ θεάτρου καὶ ἐκ τῶν καλλιτεχνικῶν
ἔργων. Καὶ ἕκαστος ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι
τοιαῦτα ἰδεώδη, θὰ προσπαθῆσιν νὰ ζήσῃ ἐπὶ
τινας ὥρας ὡς Ἀλέξανδρος ἢ Βελισσάριος, ὡς
Ἀρτανιάν ἢ Ἐρνάνης, ὡς Κλεοπάτρα ἢ Δόνα
Σόλα, ὡς Κατσαντώνης ἢ καὶ μόνον ὡς Στρα-
βοτάγουλος. Ἡ μετριοφροσύνη τῶν ἀνθρώπων
εἶνε πολλάκις καταπληκτικὴ.

Ἐκ πρώτης ὄψεως οἱ μεταμφιεζόμενοι φαί-
νονται ὡς ἀποστρεφόμενοι τὸ ἐγὼ των, ὡς πλῆτ-
τοντες ἐντὸς τοῦ δερματός των, ὅπως ἐντὸς τει-
σάρων τοίχων, μεταξύ τῶν ὁποῖων πολλὰς
πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις ἐδοκίμασαν. Νομίζεις
ὅτι ἔχουσι τὸν μελαγχολικὸν πόθον ἐνός ἥρωος

τῆς ρομαντικῆς ποιήσεως: « Ἄν ἠδύνασο νὰ με μεταφέρης εἰς τὴν Κίβαν! Νὰ ἠδύναμην τούλαχιστον νὰ ἐξέλθω ἀπὸ τὸ κουφάρι μου ἐπὶ μίαν ἢ δύο ὥρας! Νὰ ἠδύναμην νὰ εἶμαι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποῦ πέρα! . . . ». Κατὰ βάθος ὅμως ἡ φιλαυτία μας παραμένει ἀμείωτος καὶ πανίσχυρον τὸ ἐγώ. Θέλω ἴσως νὰ εἶμαι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποῦ πέρα, ἀλλ' ἐπὶ μίαν ἢ δύο τὸ πολὺ ὥρας, ἐκ περιεργείας, διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν μονοτονίαν μου, θέλω νὰ γείνω ὁ ἀτυχῆς ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ἀλλὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ ἐγώ μου, ἀφοῦ ἀνταλλάξω τὴν ἀνίαν μου με τὴν εὐτυχίαν του, ὅπως ταξιδεύω διὰ ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὸ ἐλῶδες μίasma.

Παρατηρήσατε τοὺς διερχομένους προσωπιδοφόρους. Οἱ πλείστοι ὑποδύονται ἀσχημούς καὶ τερατώδεις μορφάς, μᾶλλον φοβεράς παρὰ κωμικάς. Ἐκεῖνος ἔχει τεραστίαν κεφαλὴν ὑδροκεφάλου με ἠλιθίους ὀφθαλμούς καὶ στόμα σχιζόμενον μέχρις ὠτων. Ὁ ἄλλος ἔχει ῥύγχος σκύλλου. Ὁ τρίτος ἐπιδεικνύει μύτην δέκα Συρανῶ ἢ ἔχει ἀπλῶς βάψει τὸ πρόσωπον δι' ἀσβόλης, ὑποκρινόμενος τὸν αἰθίοπα. Δὲν ἐνθυμούμαι ποῖος ἐξερευνητὴς ἀναφέρει ὅτι οἱ μαῦροι ἐλεύκαινον τὰ πρόσωπά των με μίαν λευκὴν βαφὴν καὶ ἐγγέλων ἐμπαίζοντες αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους του διὰ τὴν λευκὴν ἀσχημίαν των. Θέλουν ἀρὰ γε καὶ οἱ λευκοὶ νὰ ἐμπαίζον δι' ἀναλόγου μεθόδου τοὺς αἰθίοπας; Πολὺ πιθανόν' ἀλλ' ἀκόμη πιθανώτερον φαίνεται ὅτι αἱ ἀσχημοὶ αὗται μεταμφιέσεις εἶνε γαργάλισμα τῆς φιλαυτίας διὰ τῆς εἰς ἀτοπον ἀπαγωγῆς. Ὅτι εἴμεθα ὠραῖοι, ὅπως καὶ ὅτι εἴμεθα πνευματώδεις, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει. Λοιπὸν ἄς ἴδωμεν καὶ πῶς θὰ ἤμεθα, ἂν εἶχαμεν τὰ χαρακτηριστικὰ δυσανάλογα καὶ κακόμορφα. Τί ἀστεία κατάστασις!

Ἄλλ' ἡ μεγαλειτέρα τέρψις τῆς μεταμφιέσεως εἶνε ὅτι ὑπὸ τὸ προσωπίον κρύπτομεν τὸ ὑποκείμενόν μας με τὴν συστολήν του. Με μικρὰν τροποποίησιν τῆς φωνῆς θὰ δυνάμεθα νὰ πειράζωμεν, νὰ σκανδαλίσωμεν γνωστοὺς καὶ ἀγνωστούς, χωρὶς νὰ μᾶς γνωρίσουν. Καὶ ὑπάρχουν

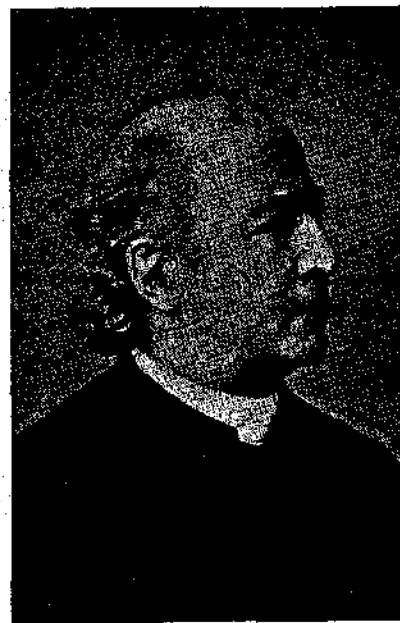
ἄνθρωποι τόσον περίεργοι καὶ τόσον εὐθιχοί, ὥστε νὰ μένουσιν αὐτοὶ ἐπὶ νύκτα ὅλην ἐξ ἀφορμῆς μίαν ἀσημάντου φράσεως τὴν ὁποίαν ἤκουσαν ἀπὸ προσωπιδοφόρον. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους πᾶν ὅ,τι ἐξέρχεται ἐκ τῶν χειλέων τῆς προσωπίδος κρύπτει μυστηριώδη σημασίαν συνήθως πονηράν, τὴν ὁποίαν βασανίζονται νὰ εὑρουν, ἡ δὲ ἀνησυχία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν διασκέδασιν τῶν προσωπιδοφόρων. Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι τῶν ὁποίων τὴν φιλαυτίαν κολακεύουν τὰ πειράγματα τῶν μετμηφιεσμένων καὶ ὅσον περισσότερο τοὺς πειράζουν τόσον περισσότερο ὑπερηφανεύονται. Εἰς τόπον ὅπου βασιλεύει ἡ καθολικὴ ψευδοφροσύνη, πᾶσα δημοτικότης εἶνε καλὴ, ἔστω καὶ ἐπὶ προέρχεται ἀπὸ μασκαράδες.

Ἐφέτος, ἐὰν κρίνωμεν ἀπὸ τὰς γινόμενας παρασκευάς, ἰδίως ὑπὸ τῆς «Μουσικῆς Ἑταιρείας», ἥτις ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἑορτῶν, καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεὶ αἱ Ἀπόκρεφθὰ διεξαχθῶσι με λαμπρότητα μείζονα ἢ πέρυσιν. Εἰς τὰς Ἀθήνας θὰ εἰσέλθῃ ὁ Διόνυσος με τὴν τρελλὴν συνοδείαν του ἢ Κερνάβαλος, ὡς εἶνε γνωστότερος, ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἀπόκρεων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς πρέπει νὰ ἔχη καὶ βασίλισσαν, οἱ Πειραιεῖς ἐφρόντισαν νὰ τοῦ δώσουν σύζυγον, καὶ οὕτω νέα σχέσις συνέδεσε τὰς γείτονας πόλεις, ἡ ἀποκρηάτικη συμπεθερία. Ὡς τόσον αἱ φανταστικαὶ μορφαὶ τῶν προσωπίδων ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰς προθήκας, καὶ οἱ δημόσιοι χοροὶ ἤρχισαν εἰς τὸ Βαριετέ, ὁπότεν ὁ πρεσβὺς τῶν Ἀπόκρεων θὰ διαδοθῇ, ἵνα κατὰ τὰς τελευταίας ἐβδομάδας ἀναπτυχθῇ εἰς γενικὴν τρέλλαν, ὑπὸ τὴν βροχὴν τῶν κομφοτῶν, τῶν ὁποίων ὁ συρμὸς δεικνύει ἀσυνήθη διὰ συρμὸν ἀνοτήν. Καὶ εἶνε εὐχάριστον τοῦτο, διότι ὁ χαρτοπόλεμος ἱκανοποιεῖ ἀναίμακται τὰ φιλοπόλεμα αἰσθήματα, ἀτὶνα ἀναπτύσσονται εἰς τὰς ἑλληνικὰς ψυχάς, ἰδίως ἐν ἡμέραις διασκεδάσεων. Κύριος οἶδε πόσαι φονικαὶ ὀρμαὶ ἀρειμανίων ἀνθρώπων ἔχουν ξεθυμάνει καὶ θὰ ξεθυμάνουν εἰς τὰς βολὰς τοῦ χαρτοπολέμου.

I. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Ο ΠΑΤΗΡ ΥΑΚΙΝΘΟΣ ΛΟΑΖΟΝ

Ὁ γάλλος θεολόγος Πατήρ Ὑακίνθος Λοαζόν, ὁ διατρίβων ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν ἐν Ἀθήναις, ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τοὺς κορυφαίους γάλλους κληρικούς, ἀπὸ τοὺς ῥήτορας τοὺς περισσότερο ἐνθουσιάζαντας καὶ συγκινήσαντας καὶ ἀπὸ τοὺς μεταρρυθμιστάς, οἱ ὅποιοι με μεγάλην ἡρεμίαν καὶ με μεγαλειτέραν ἀκόμη ἐπιμονὴν καὶ πεποιθησὴν ὑπερήσπισαν τὰς ἀρχὰς των. Χάριν τῶν ἀρχῶν του παρητήθη τοῦ καθολικοῦ κλήρου καὶ κατέλιπε τὸν ἀμβωνα τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Συνέδριον τοῦ Βατικανοῦ ἀνεκήρυξε τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα. Ὑστερον νυμφεύεται, διαμαρτυρούμενος οὕτως ἐμπράκτως κατὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας τῶν ἱερέων, ἥτις κατ' αὐτὸν εἶνε μία τῶν πληγῶν τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας, καὶ κατὰ τοῦ πλαστοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο μεγάλων μυστηρίων τῆς Ἰερουσάλης καὶ τοῦ Γάμου. Ἰδρύει τὴν ἐκκλησίαν τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ με τὴν σύντροφον τοῦ βίου του, ἡ ὁποία συνεμερίσθη τὰς ἀρχὰς καὶ ὑπεβοήθησεν εἰς τὸ ἔργον του, ἀποφασίζει νὰ περιοδεύσῃ τὸν κόσμον, ὡς ἀπόστολος τοῦ παγγρητισμοῦ, ὡς κήρυξ τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐδοκίας ἐπὶ τῆς Γῆς. Περιέρχεται τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Συρίαν, τὴν Αἴγυπτον κηρύττων τὸ εὐαγγέλιόν του. Ἄλλὰ τὸ εὐαγγέλιόν του τοῦτο δὲν εἶνε

νέον. Ὁ Πατήρ Ὑακίνθος ἀποκρούει τὴν προσωπιδίαν τοῦ μεταρρυθμιστοῦ. Ὁ καθολικισμὸς ὡς τὸν ἐννοεῖ δὲν εἶνε νέα θρησκεία, ἀλλ' ἐπ' ἀντιθέσει πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ παρελθόντος πρὸς εὐχερέστερον προσωπιδολισμὸν εἰς τὰς προόδους τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἐκκλησία, λέγει ποῦ ὁ Πατήρ Ὑακίνθος, ὅπως παλαιῶν κατὰ τῶν τάσεων τοῦ νέου πνεύματος, πρέπει νὰ βαδίσῃ μετὰ τῆς προόδου καὶ οὐχὶ κατ' αὐτῆς. Τὸ εὐαγγέλιον ἄλλως τε εἶνε ἀρχετὰ ευρὴ, ὥστε νὰ μὴ ὑποστῇ τὸν ἐλάχιστον κλονισμὸν τὸ χριστιανικὸν οἰκοδόμημα. Ἄλλ' αἱ ἀρχαὶ καὶ δοξασίαι αὗται, τὰς ὁποίας οὐδεὶς σοβαρῶς δύναται νὰ θεωρήσῃ ὡς κατ' οὐσίαν ἀντιχριστιανικάς, ἐπροκάλεσαν λαίλαπα προσβολῶν καὶ ἐπιθέσεων ἐκ μέρους τοῦ καθολικοῦ κλήρου. Ὁ Πατήρ Ὑακίνθος ἐμεινεν ἀπαθὴς, ψυχραῖμος, ἀνεξίκακος, ἀμετακλήτως ἀφωσιωμένος εἰς τὸ μέγα σγέδιον, τὸ ὁποῖον συνέλαβεν ὁ νοῦς του, ἐθέριμανεν ἡ καρδιά του, διετύπωνεν ἡ ρητορικὴ του εὐφράδεια: εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθοῦς καθολικῆς ἐνότητος διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν αἰσθημάτων τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀδελφότητος μεταξὺ τῶν λαῶν τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἀλλογλώσσων, τῶν ἀκαταλόγιστως βεπόντων πρὸς τὸ ἀμοιβαῖον μῖσος. Ὁ Πατήρ Ὑακίνθος φρονεῖ ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλησία δίδει τὸ πρότυπον, τὸ ὁποῖον δύναται προσφορώτερον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις τῆς παρ' αὐτοῦ νοουμένης ἀναμορφώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐντὸς τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ εὐαγγελίου.

Τοιοῦτος ὁ Πατήρ Ὑακίνθος Λοαζόν ὡς θεολόγος. Ὡς ῥήτωρ κατέλιπε πανταχοῦ ὅπου ἡ λαλία του ἤχησεν ἀναμνήσεις ἀληθινοτήτων. Εἰς τοὺς «Συγχρόνους» (Πάνθειον τῶν Γραμμάτων, τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν) τοῦ Μιχαὴλ δὲ Ρίντζη, ἀπεικονίζεται με τὰς γραμμάς αὐτὰς ὁ ῥήτωρ: « Ἡ πεποιθήσις τὴν ὁποίαν ἀπεκομίσασμεν εἶνε ὅτι ὁ μέγας οὗτος ἱεροκῆρυξ, ὁ νέος οὗτος Λαμεναί, εἶνε εἰλικρινὴς καὶ οὐχὶ καλλιτέχνης ὡς ἠθέλησαν νὰ τὸν παραστήσουν. Βεβαίως ἡ σκέψις φέρεται πρὸς τὴν τέχνην, ὅταν οἱ φθόγγοι τῆς ἀδυνατοῦ φωνῆς του ἀπηχοῦν προσλαμβάνοντες διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν μεταπτώσεων παραδόξων ἡχηρότητα. Ἡ πλήσσοσαν εὐαρέστως τὴν ἀκοήν, κατακηλοῦσαν καὶ συναπαζόσαν. Ἄλλὰ ποῖος εἶνε ὁ ῥήτωρ — λαϊκὸς ἢ ἐκκλησιαστικὸς — ὅστις δὲν ἐσκέφθη νὰ δώσῃ εἰς τὴν σκέψιν του τὴν ἔκφρασιν τὴν καταλληλοτέραν ὅπως συγκινήσῃ τοὺς ἀκροατὰς του; »

Τέλος περὶ τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐλέγομεν ὅτι σπανίως ἴσως οἱ λόγοι εὐρέθησαν εἰς πληρεστέραν ἁρμονίαν πρὸς τὰς πράξεις ὅσον παρὰ τῶν γάλλων θεολόγων.

Αἱ κύρια πράξεις καὶ τὰ μικρὰ χαρακτηριστικὰ ἐπιστάδια τῆς ζωῆς του, ὅσα ἐσταχυολογήθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν, μαρτυροῦσι τὴν εἰλικρινῆ του πρόθε-

σιν. Ἡδύνατο νὰ ἔχη πλούτη, ὅταν ἐζητεῖτο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ καθολικοῦ κλήρου, καὶ τὰ ἀπέκρουσε, ἡδύνατο νὰ ἔχη ὄπαδους καὶ τοὺς ἀπεμάκρυνε καὶ ἐζησεν ὑπὲρ ἑνὸς ιδεώδους ἀγνοῦ καὶ ὑψηλοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποῦ ἀπιέρωσε τὴν ζωὴν του μέχρι τῶν ἡμερῶν τούτων τοῦ γήρατος, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀκόμη σπινθηροβολοῦν καὶ ἡ φωνὴ του γίνεται ἐκ νέου ἤχηρὰ καὶ εὐστροφος καὶ αἱ κινήσεις εὐσταθεῖς, ὅταν ἀπὸ τοῦ βήματος ἐνώπιον προσηλωμένου ἀκροατηρίου ἀναπτύσῃ τὰς δοξασίας του καὶ ἐξορκίζῃ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, τοὺς δύο τούτους πόλους, περὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ στρέφεται πᾶσα ἀληθὴς χριστιανικὴ καρδιά.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ο ΚΥΡΙΟΣ Ernst Hardt, τὸν ὁποῖον μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως παρουσιάζουσι τὰ «Παναθηναϊκά» εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κοινόν, εἶνε διακεκριμένος Γερμανὸς ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος, ὅστις ἰκανῶς ἐργάσθη ἤδη, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον πολὺ εὐρὺ ἀνοίγεται ἀκόμη μέλλον. Ὁ Ἰερὸς τοῦ θανάτου, ὁ ὠραῖος τόμος τῶν διηγημάτων, μαρτυρεῖ συγγραφέα ἀρεσκόμενον εἰς τὰς ψυχολογικὰς ἀναλύσεις, ἔχοντα τὴν φροντίδα τῆς πρωτοτυπίας καὶ εὐμοιροῦντα ἰσχυροῦ ταλάντου ἐκφράσεως. Συνειργάσθη ἐπὶ μακρὸν ὡς τεχνοκρίτης εἰς ἔγχετα γερμανικὰ φύλλα· ὅτι δὲ πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ἔχει ζηλευτὰ προσόντα μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τοῖς «Παναθηναϊκοῖς» περὶ τῶν δύο καλλιτεχνικῶν ἐκδόσεων κρίσις του. Ὁ κ. Χάρτ, ὅστις ἐπισκοπεῖ μὲ βλέμμα καλλιτέχνου τὴν Πατρίδα ἡμῶν καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν οὐρανόν, δὲν εἶνε ξένος πρὸς τὴν Ἑλλάδα· συνδέεται μετ' αὐτῆς διὰ τῆς καρδίας, ἔχων σύζυγον ἑλληνίδα ἐκ τῶν ἀρίστων παρ' ἡμῖν οἰκογενειῶν. Τὰ «Παναθηναϊκά» προσεχῶς θέλουσι δημοσιεύσῃ ὠραῖον διηγημὰ του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀνειρα».

Ο EN NEAPOLEI τῆς Ἰταλίας φιλέλλην ποιητὴς κ. G. F. Damiani ἐξέδωκεν εἰς κομψότατον τομίδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Πινδάρου» ποίημα ἐμπνευσμένον ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῶν μυθολογικῶν παραδόσεων. Ὡς δείγμα μικρὸν τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ποιητοῦ δημοσιεύομεν κατωτέρω στίχους τινάς:

O fanciulle, che un dì le bianche membra terse ne l'onda del tebano Ismeno ornate a la danza, e de la grazia d'ogni vostra beltà, care a le dee, inforavate la natia contrada; voi ben sapeste la virtù de l'inno e la gloria del saggio. A contemplarvi su la soglia sede sparsa di rose meditando il poeta: era un chiarore di là dai colli, fuoco, e da l'Egeo già saliva la notte ricingendo d'ombra e di pace, mure, la divina città di Cadmo e ne chiudeva le porte.

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ Βοηθὸς ποιητὴς Γιαροσλάβ Βιρλίχ, τοῦ ὁποῦ ἐν διηγημα ἐδημοσίευσαν πρὸ τίνος τὰ «Παναθηναϊκά», ἐξέδωκε κριτικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐγγὲ κεφάλαια περὶ τοῦ συγχρόνου γαλλικοῦ μυθιοτορήματος, πραγματευόμενον περὶ τοῦ Ζολᾶ, Δωδέ, Λοτί, Πρεβῶ κλπ. Τὸ ἔργον εἶνε μετὰ πολλοῦ λυρισμοῦ γεγραμμένον καὶ ὁ συγγραφεὺς δεικνύεται μᾶλλον ποιητὴς αἰσθανόμενος ζωηρῶς ἢ κριτικὸς ἀναλύων βαθέως. Ἐκ πασῶν τῶν μελετῶν ἀρίστη εἶνε ἡ περὶ τοῦ Στένδαλ, τὸν ὁποῖον, στηριζόμενος ἐπὶ νεωτάτων ἔργων, χαρακτηρίζει μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ βαθύτητος.

Α ΠΕΒΙΩΣΕ πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐν Παρισίοις ὁ Ἑρρίκος Μπορνιέ, ἀκαδημαϊκός, ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὄλην ἐφορος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ὀπλοστασίου τῶν Παρισίων. Ὁ Μπορνιέ ἦτο πολυγραφώτατος, ἀσχοληθεὶς ἐπιτυχῶς εἰς πλείστα εἶδη τῆς φιλολογίας, ἰδίως δὲ εἰς τὸ δράμα. Ἐκ τῶν δραμάτων του ἀναφέρομεν τὴν «Κόρην τοῦ Ρολάνδου», τοὺς «Γάμους τοῦ Ἀττίλα», τὸν «Ἀγαμέμνονα», τὸν «Ἀπόστολον».

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σ ΕΜΝΗΝ ἑορτὴν ἤγε τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον τὴν 21 λήξαντος. Ὁ καθηγητὴς τῆς ὀρυκτολογίας καὶ Πρύτανης κ. Κωνστ. Μητσόπουλος ἐώρταζε τὴν 25ῃ ἀμφιετηρίδα τῆς καθηγεσίας του, καθηγεσίας γονιμωτάτης εἰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας καὶ διδασκαλίαν ἀκαμαίαν.

Εἰς τὴν ἑορτὴν, γενομένην ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἀκροατηρίου, προσεφώνησαν τὸν ἐορτάζοντα καθηγητὴν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν σχολῶν, τῶν φοιτητῶν καὶ ἄλλοι, ἐν τέλει δὲ ὁ ἡμέτερος συνεργάτης κ. Στρατήγης ἀπέτεινε πρὸς τὸν ἐορτάζοντα τὴν ἐπομένην ἔμμετρον προσλαλιάν:

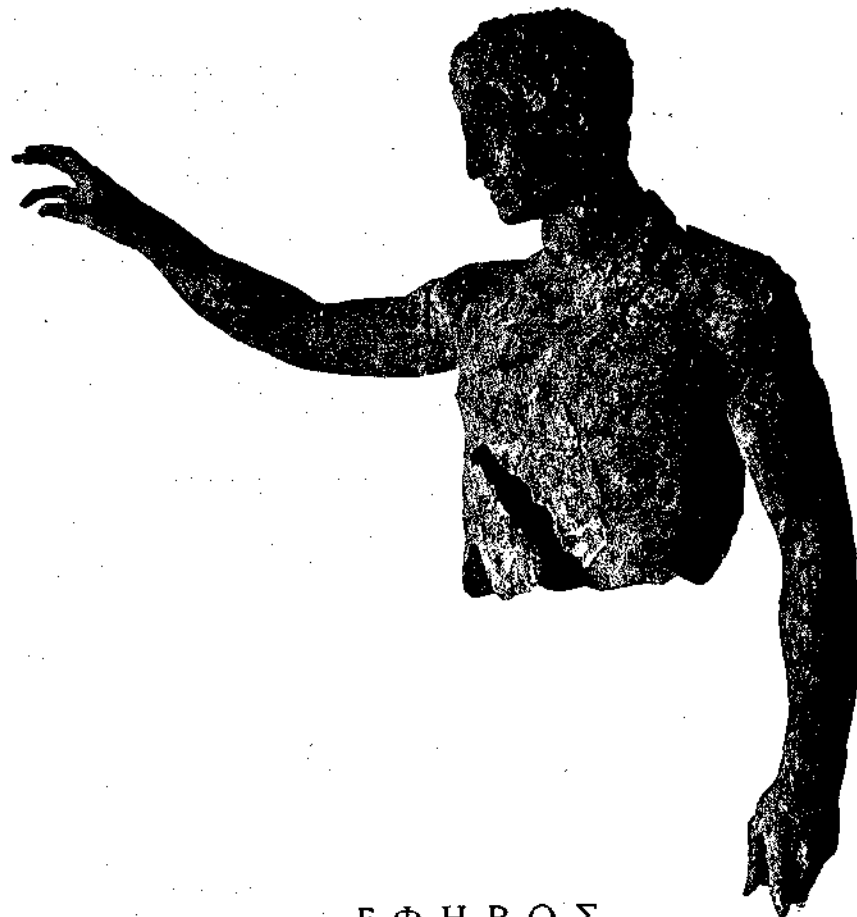
Κόρες σεμνῆς τοῦ Παρθασσοῦ, νεράιδες τοῦ Ἑλικώνα,
Ἕγνοις ὑφάνετε γοργοὺς καὶ στήσετε χορῶ,
Κ' ἐλάτε, λειτουργήσατε μὲ δάφνηνι χορῶνα
Ἐ τῆς Ἐπιστήμης τὸ ἄδυτον τοῦ Λόγου τὸ ἱερὸν.
Πειάξετε Ἐ τὸ χῶμα αὐτὸ τῆς πάναγης Παλλάδος
Ἀπ' τὰ βουνὰ τᾶνάτα τῆς μάννας μας Ἑλλάδος,

Ἀπὸ τῆ γῆ, ποῦ ἐποῦδάσε, τὴν ποιημένη μ' αἶμα,
Ποῦ μέσ' Ἐ τὰ οὐλάγγνα τῆς βαθεία νοῦδαί τὴν τίμα
[αὐτῆ γιορτῆ,

Πάρτε διαμάντια καὶ χρυσὸ καὶ πλέξετέ τον στέμμα,
καὶ ψάλλετε τὸν Ἑλληνα καὶ τὸ σοφὸ καθηγητῆ,
Γιὰ νὰ ἰακούσῃ πέρα ἐκεῖ καὶ λαχταρήσῃ ἀκόμα
Μὲ κάπου ἐλπίδα μυστικὴ καὶ τῆς οὐλαβιάς τὸ χῶμα.

Α Ι ΕΡΓΑΣΙΑΙ πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ Ἀντικυθῆρα ἀρχαιοτήτων ἐξακολουθοῦν. Ἐχομίσθησαν ἤδη ἐκείθεν πλείστα εὐρήματα, ἐν οἷς κορυμὸς γυναικείου ἀγάλματος μετὰ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς κεφαλῆς, κεφαλὴ λέοντος χαλκίνη, ἑτέρα ἵππου μαρμαρίνη, δύο χεῖρες πυκτῶν περιβεβλημένα με ἱμάντας, δύο χάλκινα ἀγάλματα ἐφῆβων διατηρούμενα σχεδὸν ἀκέραια, καὶ ἄλλα μικροτέρας ἀξίας τεμάχια.

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως τῶν εὐρημάτων τῶν τελει-

ΕΦΗΒΟΣ

ταίων ἡμερῶν, τὸ προκαλοῦν τὸν γενικὸν θαυμασμόν, εἶνε χαλκοῦν ἀγαλμα, παριστῆνον ἐφήβον ἔχοντα τὴν δεξιὰν πρὸς τὰ ἔμπροσ τεταμένην. Τοῦ ἀγάλματος τούτου, τοῦ ὁποῦ τὴν εἰκόνα δημοσιεύομεν, ἀνεἰλικύθη ἀκέραιος ὁ κορυμὸς μετὰ τῆς κεφαλῆς, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη πάντα, οὕτως ὥστε συναρμοζομένων τῶν τεμαχίων θ' ἀποτελεσθῆ πλήρες.

Ποικιλίαι γινώμαι καὶ εἰκασίαι διετοπώθησαν ἐπὶ τῶν εὐρημάτων τούτων ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχαιολόγων. Ἐκ τούτων συνοψιζόμεν τινὰς κατωτέρω:

Ὁ κ. Καρθαδίας φρονεῖ ὅτι τὸ χαλκοῦν ἀγαλμα τοῦ ἐφήβου εἶνε ἔργον τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἐκ πρώτου ἐνθυμίζει ἀγαλμα χαλκοῦν τῆς ἐν Παρισίοις συλλογῆς Dutuit, ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι εἶνε φανερόν ὅτι διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς, ὅτινες εἶνε ἐν διαστάσει, ἐκράτει πρᾶγμα τι σφαιρικόν, ἐπομένως παριστᾶ σφαιροβόλον ἐφήβον. Εἶνε δὲ τὸ ἀγαλμα τοῦτο ὑπερτερον κατὰ πολὺ τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀνακαλυφθέντος χαλκοῦ ἀγάλματος τῶν μέσων τῆς Β' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐφάμιλλον κατὰ τὴν τελειότητα τῆς τέχνης μὲ τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους.

Ὁ ἐταῖρος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Περδριζέ, εἰδικὸς περὶ τὰ χαλκᾶ, εἶπεν ἐν συνόψει τὰ ἑξῆς:

Ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος θὰ αἰσθανθῆ φρικίαν χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀνεκλύσεως τοῦ θησαυροῦ τῶν Ἀντικυθῆρων. Τὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα ἤλθον εἰς

φῶς, δὲν εἶνε ἀντίγραφα—τοῦλάχιστον τὰ χαλκᾶ—ἀλλὰ πρωτότυπα ἔργα. Λόγοι τεχνικοὶ συνηγοροῦν ὑπὲρ τούτου. Εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀνήκοντος εἰς χαλκᾶ ἀγάλματα προσφύεται μικρὸν τεμάχιον μολύβδου, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ταγάματα ταῦτα ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἐστημένα ἐπὶ βάθρων. Διὰ τὰ ταποστάση δ' Ῥωμαῖος ἀνθύπατος ἀπέκοψε τὸν μολύβδινον σύνδεσμον, δι' οὗ συνέχοντο. Ἐὰν τὰ χαλκᾶ ταῦτα ἀγάλματα ἦσαν ἀντίγραφα ἀγορασμένα παρὰ τινος χαλκοχύτου τῆς Ῥόδου ἢ τῆς Κορίνθου, καταφανὲς εἶνε ὅτι δὲν θὰ ἔφερον ὑπὸ τὸ πέλαμα τὰ σημεῖα τῆς προσαρμογῆς.

Ὡς τούναντίον, τὸ μαρμαρίνον ἀγαλμα μὲ φαίνεται ἀντιγραφή· καὶ τοῦτο δὲ ἐπίσης τὸ στηρίξω ἐπὶ λόγων τεχνικῶν. Τὸ ἀγαλμα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀπέτελει προφανῶς μέρος συμπλέγματος, καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει στάσιν περιπλοκόν, ἀπῆρτησεν, ὡς γεγλυμμένον εἰς μάρμαρον, πολυάριθμα καὶ ἀστερεὰ στηρίγματα, ἀνευ τῶν ὁποῦν οἱ βραχίονες καὶ αἱ κνήμαι τοῦ ἀγάλματος εὐκόλως θὰ ἐθραύοντο καὶ πρὶν ἀκόμη περατωθῆ· ἀλλὰ τὰ στηρίγματα αὐτὰ εἶνε τόσον πολλὰ, τόσον μεγάλα καὶ ἐν γένει τόσον ἐστερημένα χάριτος, ὥστε εἶνε φανερόν, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ συμπλεγμα δὲν ἐξετελέσθη ἀπ' ἀρχῆς ἐπὶ μαρμαροῦ. Τὸ συμπλεγμα πλασθὲν χαλκοῦν ἦτο στερεὸν ἀνευ οὐδενὸς τῶν ἀσχημιζόντων αὐτὸ στηρίγματων. Τὸ πρωτότυπον πάντως ἦτο χαλκοῦν· ἄλλως τε ὅλον τὸ ἀγαλμα διὰ τῆς ἑφῆρας

και νευρώδους διαπλάσεως των μελών καταδεικνύει ότι είνε μίμησις χαλκού πρωτότυπου.

Εποχήν, εις ην ανήκε το πρωτότυπον, δεν δυσκολεύομαι να καθορίσω την Ε' π. Χ. εκατονταετηρίδα και αν είνε ανάγκη να ονομάσω το εργαστήριον, το του Μύρωνος.

Διάφοροι ερμηνεύται εδόθησαν δια το μαρμαρίνον τουτο άγαλμα. Ονομάσθη «άποσκοπεύων», έπειτα δε

ΑΓΑΛΜΑΤΙΟΝ ΝΕΑΝΙΟΥ

«πληγωμένος πολεμιστής». Έπειδή, προκειμένου να άποσκοπεύσω εγώ ο ίδιος, ούδέποτε έσκέφθην να λάβω την στάσι τον άγάλματος τουτου, δεν δύναμαι να παραδεχθώ την πρώτην εξήγησιν ή δευτέρα μου φαίνεται έπαρκώς άποκρουσμένη εκ της έλλειψως περικεφαλαίας ή άλλου τινός όπλου. Μίαν μόνην εξήγησιν νομίζω πιθανήν. Το άγαλμα προέρχεται εκ συμπλέγματος, το όποιον, ως το περίφημον σύμπλεγμα του μουσειου της Φλωρεντίας, παριστά δύο παλαιστάς, εκ των όποιων ο άνευρεθείς περιεβαλλεν εξάπαντος δια του άριστερου βραχιόνος τον λαμδον του

άντιπαλου του, ενώ ήτοιμάζετο δια της καταβιβαθείσης δεξιās ν' άρπάξη αυτόν από την κνήμην και να τον καταρρίψη. Ο καλλιτέχνης εξέλεξε μίαν στιγμήν, καθ' ην ακινητούντες οι αντίπαλοι μελετούν έκαστος νέον τέχνασμα. Όσοι παρέστησαν εις άγωνας πάλης δεν θα δυσκολευθούσιν, πιστεύω, να όμολογήσουν, ότι ή εξήγησις αυτή είνε άρκετά πιθανή. Την εξήγησίν μου έπιρρωνύει το ότι το πλοϊον το ναυαγήσαν παρα τα Άντικύθηρα φαίνεται ότι ήτο φορτωμένον πρό πάντων με άγάλματα παριστάοντα αθλητάς. Άνευρέθη ή κεφαλή και εις βραχιών πυγμάχου. Καί το μέγα άγαλμα νεανίου, όστις εκτείλει τον βραχιονα, παριστάνει, κατά τα φαίνόμενα, επίσης αθλητήν.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΔΙΕΚΟΠΗΣΑΝ επ' άοριστον τα μάθηματα της Βασιλικής Δραματικής Σχολής. Έλπίζομεν ότι μετά την έλευσιν της Α. Μ. του Βασιλέως θ' άρθώσι τα κωλύματα και θα εξευρεθώσι τα μέτρα, δι' ων θα δυναθώ να λειτουργήσιν εν προκοπή έργον, το όποιον μετ' έλπίδων ίδρυσεν ο Άναξ και μετ' άγαλλιάσεως έχαιρέτισε το Πανελληνιον ως πρόδρομον αναγεννήσεως του έλληνικου θεάτρου.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΝ ΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙ της «Διεθνούς Μουσικής Έταιρείας» εν Βερολίνω ο κ. Ι. Αbert ώμίλησε περί της αισθητικής της μουσικής παρα τοίς αρχαίοις.

Η λέξις «μουσική» είχε παρα τοίς Έλλησι των κλασικών χρόνων εύρυτέραν σημασίαν ή σήμερον δια της λέξεως ταύτης ένδουν πάν το έν κινήσει μετά κάλλους διατεταγμένον, εν αντιθέσει προς τας λοιπάς τέχνας, των όποιων αντικείμενον είνε ή ακίνητος ύλη. Ίδιως κατά τον Άριστοτέλη είνε ή άκουστή κίνησις, ήτις εύρίσκεται εις στενωτάτας σχέσεις προς τας κινήσεις της ανθρώπινης ψυχής, και αι δύο δε ύπόκεινται εις τους αυτούς νόμους. Έντεϋθεν εξαγεται ή θεμελιώδης διδασκαλία της αρχαίας μουσικής αισθητικής, δηλαδή της θεωρίας περί της ηθικής δυνάμεως της μουσικής, την όποιαν ο Άριστοτέλης εν τη διαίρεσει των ειδών της αρμονίας ώρισεν ως ήθικην, πρακτικήν και ένθουσιώδη. Υπέμαχοι της θεωρίας ταύτης είνε οι Πυθαγόρειοι, ο Πλάτων και ο Άριστοτέλης. Άλλ' ανεπτύχθη ήδη εν τη αρχαιότητα έτέρα θεωρία, ήτις την μουσικήν έθεώρει ως κινήσιν εν τών κινουμένων μορφών. Περιλαμβάνεται δε αυτή εις τα συγγράμματα Φιλοδήμου του εκ Γαδάρων (100 π. Χ.) και Σέξτου του Έμπειρικου (200 μ. Χ.). Έγένετο προσπάθεια ν' άποδειχθώ ότι την θεωρίαν ταύτην εξέφρασαν πρώτοι οι σοφισταί, εις τους όποιους βραδύτερον προσεχώρησαν αφ' ένός οι Έπικούρειοι και αφ' έτέρου οι Σκεπτικοί. Διά της έμφανίσεως του χριστιανισμού ή θεωρία αυτή περιήλθεν εις λήθην, υπερίσχυσε δε ή ήθική περί μουσικής αντίληψις και έπεκράτησε κατά τον μεσαιώνα εν άπειροκάλπ μορφή.

Ζωηρά συζήτησις έπηκολούθησε την ανακοίνωσιν ταύτην, της όποιας μετέσχον οι καθηγηταί κκ. Φλάισερ, Βόλφ, Τουρέτ και άλλοι.

ΤΟ ΝΕΟΝ μελόδραμα του Μασκάνη οι «Μετημνησμένοι» παρεστάθη δια πρώτην φοράν εις έπτά

ταυτοχρόνως πόλεις της Ιταλίας. Ο συνθέτης εξέητησε τουτο, όπως επίβαλη εν ειδος δημοφιλήματος ύπερ του έργου του. Το αποτέλεσμα υπήρξε σχεδόν όμορφως καταδικαστικόν. Εις την Ρώμην, όπου ο ίδιος διήρθε το έργον του, το κοινόν εξ άβροφροσύνης εφάνη κάπως ανεκτικόν. Εις τας λοιπάς πόλεις, ιδίως εις την Γένουαν και το Μιλάνον, άπροκάλυπτος εξέδηλώθη άποδοκιμασία. Ο Μασκάνης όμως, μη άποθαρρυνόμενος εκ της άποτυχίας ταύτης, τροποποιεί ήδη το έργον του, έλπίζων να επανακτήσθ την εύνοιαν του κοινου.

ΕΞΕΔΟΘΗ εν Λονδίνω εις κομφόν τεύχος ή Θεία Λειτουργία της Κυριακής υπό του όμογενοϋς συνθέτου κ. Ναπολέοντος Λαμπελέτ. Εις την λειτουργίαν ταύτην, γραμμένην δια τετραφωνίαν, ο κ. Λαμπελέτ προσεπάθησε να τηρήσθ τας παραδόσεις της βυζαντινής μελωδίας μη περιπίπτων εις το χαρακτηριστικόν ένιότης αυτής μονότονον και βαρύ, συγχωνεύων εις αυτήν τον πλοϊτον της συγχρόνου ευρωπαϊκής πολυφωνίας, χωρίς όμως τουτο να παραβιάστη τον μελωδικόν της χαρακτήρα.

Τηρούνται εις την σύνθεσιν αυτήν οι νόμοι της κλασικής ασυτηρότητος. Η αντίστιξις των φωνών με σύνεσιν συγκεντρωμένη, κινείται με έντεγνον τρόπον και άβίαστον, ως σύνολον δε το ύφος της λειτουργίας προκύπτει άπλουσ και διανύς. Ο συνθέτης παρουσιάζει εις το έργον αυτό έκλογήν και διάθεσιν φωνών όλως άσυνηθη και τολμηράν.

Η κριτική των εφημερίδων του Λονδίνου, έγραψε μετ' έπαίνων περί της Λειτουργίας του κ. Λαμπελέτ.

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ κλειδοκρημαλιστής Ραούλ Πουνιό κατόπιν της μεγάλης επιτυχίας των συναυλιών, τας όποιας έδωκε κατά την τελευταίαν του περιουδειαν εις τας κυριώτερας πόλεις της Γερμανίας και Ρωσίας, υπέβαλε παραίτησιν από της θέσεως του ως καθηγητου έν τω Ωδείω των Παρισίων, σκοπών νακολουθήσθ το ένδοξον στάδιον, το όποιον άνοίγεται εύρδ ένώπιόν του. Περί του επαξίου αυτού διαδόχου του Ρουβινσταϊν θέλομεν γράφει προσεχώς εκτενέστερον.

Ο ΟΞΥΦΩΝΟΣ κ. Ίω. Αποστόλου εύρίσκεται κατ' αυτάς εν Όδησσώ, όπου φάλλει μετά μεγάλης επιτυχίας εις την «Τόσκαν» του Πουτσίνι το μέρος του Καβαρδόση. Αι Ιταλικαί εφημερίδες δημοσιεύουν ένθουσιώδεις ανταποκρίσεις εκείθεν περί του Έλληνοσ καλλιτέχνου.

Η ΟΥΓΓΡΙΚΗ κυβέρνησις ετοιμάζει νομοσχέδιον, δια του όποιου σκοπεί ν' αναγκάσθ τους άθιγγάνους να εγκαταλείθουν τον νομαδικόν βιον και να εκλέθουν επί τέλους ώρισμένον τόπον διαμονής. Κατά πάσαν πιθανότητα, ή άπόπειρα αυτή, ήτις δεν είνε ή πρώτη, δεν θέλει επιτύχει περισσότερον των προηγούμενων, θα έχθ δε ως αποτέλεσμα την μετανάστευσιν των άθιγγανων εις την Αμερικήν, όπου ήδη υπάρχουν πλείονες των έκατον χιλιάδων. Δια του νομοσχεδίου τουτου έπατελείται σπουδαίως ή ύραια άθιγγανική μουσική, ήτις τοιουτοτρόπως θέλει χάσει πολύ από τον χαρακτήρα της.

ΕΙΣ ΟΑΙΓΟΥΣ ίσως είνε γνωστόν ότι ο Γερμανός φιλόσοφος Νίτσε κατά την νεότητά του επέδιώξε δόξαν μουσικου. Έγραψε διάφορα συνθέματα, εκ των όποιων μόνον εν ύπάρχει δημοσιευμένον: ο «Ύμνος εις την Φιλίαν». Ο ίδιος εις ηλικίαν τριάκοντα ετών έγραφεν εν σχέσει προς τα μουσικά του έργα προς γνωστήν του κυρίαν:

«Αυτάς τας ήμέρας έτακτοποίηον τα συνθέματα της νεότητός μου. Είνε περιέργον πώς το άμετάβλητον της ατομικότητος άποδεικνύεται τόσον σαφώς δια της μουσικής. Ο νέος εκφράζει τόσον ακριβώς δι' αυτής την βάση του χαρακτήρος του, ώστε άργότερα, όταν άνδρωθώ, ούδόλωσ επίθυμεί να επιφέρθ μεταβολήν τινα εις τας συνθέσεις του, εκτός βεβαίως εις τας περι την έπεξεργασίαν αυτών άτελείας. Εάν, κατά τον Σοπεργάουερ, ή θέλησις είνε κληρονομία εκ πατρός, ή δε νόησις κληρονομία εκ μητρός, ή μουσική, ούσα έκφρασις της θελήσεως, πρέπει να είνε κληρονομία πατρική».

Ως φαίνεται, ο Νίτσε τω 1875 διετελεί εισέτι υπό την έπιρροήν του Σοπεργάουερ.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΙΟΝ της Ακαδημίας του Μονάχου τιμών την μνήμην του μεγάλου έλληνοσ καλλιτέχνου Γούζη, άπεφάσιεν όπως ίδρύσθ την προτομήν του εν τη αίθούσθ των συνεδριάσεων αυτου.

Ο ΦΙΛΟΣ ήμων κ. Θεόδωρος Ράλλης, ο γνωστός έλλην ζωγράφος, έτιμήθη έσχάτως υπό της Γαλλικής Κυβερνήσεως δια του παράσήμεου των Ίαποτών της Λεγεώνοσ της Τιμής.

Αθηναϊκά.

ΠΑΗΡΗΣ ΗΜΕΡΩΝ, έβδομηκοντούτης περίπου, άπέβίωσεν εν Αθήναισ και μετά τιμής εκηδεύθη ο Αθ. Σακελλάριος. Ο Σακελλάριος συνεδίαζε προσόντα λογίου άνδρός και επιχειρηματίου. Συνέγραφεν επί έτη δια μακράς ύπομονής τα Κυπριακά, θησαυρόν λαογραφικών, ιστορικών, τοπογραφικών γνώσεων περί Κύπρου και άμα ίδρυσε τυπογραφείον και διηύθυνεν έκδοτικόν κατάστημα. Ο έκδοτικός οίκος Η. Α. Σακελλάριου (Τα Η. Α. είνε τάρχηκα γράμματα των ονομάτων των δύο υιών του) έκαστούς χιλιάδων βιβλίων έσχόρισεν ανά την Ελλάδα και την Ανατολήν, γεννά δ' όλην εξέτραφήν δια της Γεωγραφίας και των Γεωγραφικών Χαρτών του Αθ. Σακελλάριου. Σπουδαιότατον έργον είνε το τετράτομον Λεξικόν το υπό την διεύθυνσιν του Σακελλάριου τη συνεργασία εξαίρετων φιλολόγων διαπονηθέν' όμοίως δε τον φερόντων έκδοτικόν οίκον τιμά ή έκδοσις διαφόρων λεξικών και μεθόδων προς σπουδήν ξένων γλωσσών. Ο πολύς Σακελλάριος είδε το έργον των μόθων αυτου έπιστεφόμενον και νέαν προσλαμβάνον ακμήν και εκλεισεν εύτυχής τους όφθαλμούς.

ΕΙΣ ΤΟΝ «ΠΑΡΝΑΣΣΟΝ» ὁμίλησε τὴν 19 λήξαντος ὁ κ. Γεώργιος Φιλάρετος περὶ Ἀσπασίας καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς τῆς. Τὸ ἀκροατήριον ἦτο πυκνότατον καὶ συνεχάρη ἐν τέλει τὸν εὐγλωττον ἀγορητὴν.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ τοῦ συμβουλίου τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων», τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσε πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐν δημοσίᾳ συνδριάσει ὁ ἀκάματος αὐτοῦ πρόεδρος κ. Δ. Βικέλας, καὶ ἡ ὁποία ἐξετυπώθη εἰς κομψὸν τεύχος, μανθάνομεν τὰς καταπληρικτὰς προόδους, τὰς ὁποίας ἐπετέλεσεν ὁ Σύλλογος οὗτος ὡς πρὸς τὴν διάδοσιν τοῦ βιβλίου ἐν Ἑλλάδι. Οἱ ἐπάμενοι ἀριθμοὶ δίδουν ἀρκούσαν ἰδέαν τῆς γενομένης ἐργασίας ὑπὸ τοῦ εὐεργετικωτάτου συλλόγου. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐξεδόθησαν 12 βιβλία εἰς 178,000 ἀντιτύπων, ἐξ ὧν ἐκυκλοφόρησαν ἀνὰ τὸν Ἑλληνισμὸν 156,650. Τινὰ τῶν βιβλίων ἐτυπώθησαν εἰς 20 καὶ 25 χιλιάδας. Τὰ βιβλία ἀποστέλλονται εἰς 375 πόλεις καὶ κομποπόλεις τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου.

Η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ποδηλατικὴ Ἑταιρεία» ἴδρυσε φωτογραφικὴν σχολὴν ἐν τῷ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ καταστήματι αὐτῆς. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην θὰ διδασθῶσιν ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν πάντα τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν φωτογραφικὴν τέχνην μαθήματα. Ὁ κ. Κ. Βελλίνης, μηχανικός, θὰ διδάξῃ θεωρίαν τῆς φωτογραφίας καὶ χειρισμὸν μηχανῶν, ὁ κ. Ζ. Ζαχαριάδης, ἰατρός, ὀπτικὴν τῆς φωτογραφικῆς, ὁ κ. Σ. Κοκλόης, διευθυντὴς τοῦ χημείου τοῦ Ναυστάθμου, φωτογραφικὴν χημείαν μετ' ἀσκήσεων ἐν τῷ χημείῳ τῆς σχολῆς, ὁ κ. Χ. Δελαπόρτας, ὀπλοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, φωτογραφίαν στιγμιαίαν καὶ ὁ κ. Κ. Κόνσολας, διδάκτωρ τῆς νομικῆς, προσωπογραφίαν καὶ φωτοσκιάσεις. Ἐνεγράφησαν ἤδη περὶ τοὺς 60 μαθηταὶ ἐρασιτέχνη καὶ ἐπαγγελματίαι.

NEA BIBLIA

Ἀγγέλλονται: ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, ὑπὸ Γε. Σενουπόλου.

— ΜΑΥΡΑ ΚΡΙΝΑ, ποιήματα, ὑπὸ Ἀγγέλου Σημηριώτου.

